

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**GÖRÜCÜ USULÜ VE ANLAŞARAK
EVLENEN BİREYLERİN ÇEŞİTLİ SOSYAL PSİKOLOJİK
FAKTÖRLER YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Ş. Eser Çimen

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**GÖRÜCÜ USULÜ VE ANLAŞARAK
EVLENEN BİREYLERİN ÇEŞİTLİ SOSYAL PSİKOLOJİK
FAKTÖRLER YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Ş. Eser Çimen

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Selim Hovardaoğlu

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**GÖRÜCÜ USULÜ VE ANLAŞARAK
EVLENEN BİREYLERİN ÇEŞİTLİ SOSYAL PSİKOLOJİK
FAKTÖRLER YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Selim Hovardaoglu

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Selim Hovardaoglu
Prof. Dr. Muray Sakallı-Uğurlu
Doç. Dr. Sennur T. Kışlak

İmzası

SILIL
Muray Sakallı-Uğurlu
Sennur T. Kışlak

Tez Sınavı Tarihi 12.02.2007

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (26.02.2007)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Sadiye Eser Gimen

İmzası

Esu.

TEŞEKKÜR

Dersleri sırasında engin istatistik bilgisini esirgemeyen ve tez aşamasında sonsuz sabır ve anlayış gösteren danışmanım Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu'na öncelikle teşekkür ederim. Sizinle istatistik bile zevkli!

Tez aşamasında beni her zaman destekleyen ve hiçbir yardımı esirgemeyen arkadaşım Ayda Büyükşahin'e sabrı ve anlayışı için teşekkür ederim. Yardım ve ilgileri için Prof. Dr. Nuray Sakallı-Uğurlu ve Doç. Dr. Şennur Tutarel Kışlak hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Yardım, sabır ve samimiyeti için Sait Uluç'a, zaman ayırdığı için Andaç Demirtaş'a, paha biçilmez dostluğu ve yardımları için karşı komşum Fatma Ablama; ayrıca yardımları ve hoş sohbetleri için Ferah'a, Lütfiye ve Ayşe Teyzeme teşekkür ederim.

Son olarak, canım anneme, canım babama, dünya tatlısı anneanneme, canım kardeşim, her şeyim Başak'ıma ve tüm aileme beni sevdikleri, destekledikleri ve ne olursa olsun yanımda oldukları için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
I.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	4
I.2. Yatırım Modeli	9
I.3. Kıskançlık	21
I.3.1. Kıskançlığın Yaşanması ve İfade Edilmesi	23
I.3.2. Yatırım Modeli ve Kıskançlık	27
I.3.3. Romantik Kıskançlık Düzeylerinde Cinsiyet Farklılıkları.....	29
I.4. Benlik Saygısı	34
I.4.1. Yatırım Modeli ve Benlik Saygısı	35
I.4.2. Benlik Saygı Düzeyinde Cinsiyet Farklılıkları	43
I.5. Evlilik Konusuna Kültürel Boyut	44
I.5.1. Eş Seçimi	46
I.5.2. Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlilik	49
I.5.3. Türkiye’de Görücü usulü ve Anlaşarak Evlilik	51
I.6. Araştırmanın Amacı	54

BÖLÜM II

YÖNTEM	59
II.1. Katılımcılar	59
II.2. Veri Toplama Araçları	60
II.2.1. Demografik Bilgi Formu	61
II.2.2. İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ)	61
II.2.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	62
II.2.4. Romantik Kıskançlık Ölçeği (RKÖ)	62
II.3. İşlem	63

BÖLÜM III

BULGULAR	64
III.1. İlişki İstikrarına İlişkin Bulgular.....	68
III.1.1. İlişki Doyumuna İlişkin Bulgular	68
III.1.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirmeye İlişkin Bulgular	69
III.1.3.İlişki Yatırımına İlişkin Bulgular	69
III.2. Romantik Kıskançlık Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular	70
III.2.1. Kendini Kıskanç Olarak Değerlendirmeye İlişkin Bulgular	70
III.2.2. Belirtilen Kıskançlık Düzeyine İlişkin Bulgular	71
III.2.3. Tüm Kıskançlık Tetikleyicilerine Karşı Gösterileceği Belirtilen Kıskançlık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	72
III.2.4. Kıskançlık Durumunda Verilen Fiziksel, Duygusal ve Bilişsel Tepkilere İlişkin Bulgular	73
III.2.5. Kıskançlıkla Başetme Yöntemlerine İlişkin Bulgular	75

III.2.6. Kıskançlığın Olumlu ve Olumsuz Etkilerine İlişkin Görüşlere Katılma Düzeylerine İlişkin Bulgular	79
III.3. Benlik Saygısına İlişkin Bulgular	80
III.4. İlişki Doyumunun Yordanmasına İlişkin Bulgular	83
BÖLÜM IV	
TARTIŞMA	84
IV.1.İlişki Doyumuna İlişkin Bulguların Tartışılması	85
IV.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme Şekline İlişkin Bulguların Tartışılması.....	86
IV.3. İlişki Yatırımına İlişkin Bulguların Tartışılması	87
IV.4. Kendini Kıskanç Olarak Değerlendirme ve Belirtilen Kıskançlık Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması	88
IV.5. Kıskançlık Tetikleyicilerine Karşı Gösterileceği Belirtilen Kıskançlık Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	90
IV.6. Kıskançlık Durumunda Verilen Tepkilere İlişkin Bulguların Tartışılması....	91
IV.7. Kıskançlıkla Başetme Yöntemlerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	95
IV.8. Kıskançlığın Olumlu ve Olumsuz Etkilerine İlişkin Görüşlere Katılma Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması	98
IV.9. Benlik Saygısına İlişkin Bulguların Tartışılması	100
IV.10. Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerlerinin Tartışılması	102
IV.10.1. İlişki İstikrarını Yordayan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	102
IV.10.2. İlişki İstikrarı ve Belirtilen Kıskançlık Düzeyi Arasındaki	

Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	103
IV.10.3. İlişki İstikrarı ve Tüm Kıskançlık Tetikleyicileri Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	104
IV.10.4. İlişki İstikrarı ve Kıskançlık Durumunda Verilen Tepkiler Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	106
IV.10.5. İlişki İstikrarı ve Kıskançlıkla Başetme Yöntemleri Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	108
IV.10.6. İlişki İstikrarı ve Kıskançlığın Olumlu ve Olumsuz Etkilerine İlişkin Görüşlere Katılma Düzeyi Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	110
IV.10.7. İlişki İstikrarı ve Benlik Saygısı Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	110
IV.11. İlişki Doyumunun Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	111
GENEL TARTIŞMA	116
ÖZET	123
SUMMARY	126
KAYNAKLAR	129
EK-1	145
EK-2	146
EK-3	147
EK-4	148
EK-5	154

ŞEKİL VE ÇİZELGELER

Şekil I.1. İlişkilerde doyum ve istikrarı etkileyen dört koşul	6
Şekil I.2. Bağımlılık denetimi modeline göre düşük benlik saygısına sahip kişinin romantik partnerinin sebebi belirsiz olumsuz duygu durumuna tepkisi	41
Çizelge II.1. Katılımcıların cinsiyet ve evlilik şekline göre dağılımları	59
Çizelge III.1. İlişki İstikrarı alt ölçekleri, Romantik Kıskançlık alt ölçekleri ve Benlik Saygısı ölçeğinden alınan puanlara ait ortalamalar ve standart sapmalar	66
Çizelge III.2. İlişki İstikrarı alt ölçekleri, Romantik Kıskançlık alt ölçekleri ve Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları	67
Çizelge III.3. “Kıskanç biri olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzdeleri	70
Çizelge III.4. İlişki doyumundan alınan puanların yordanması için Hiyerarşik Regrasyon Analizi sonuçları	82

BÖLÜM I

GİRİŞ

“Evlilik kurumu, sosyal ilişki ağınızın önemli bir parçasıdır. Evlilik yaşam kalitesi ve süresi üzerinde etkili bir faktördür. Özellikle erkeklerde evli olup olmamak yaşam kalitesini derinden etkiler. Evli erkekler bekar erkeklere oranla daha az hastalanır. Duygusal ve bedensel açıdan kendilerini daha iyi ve mutlu hissederler. Bekar erkeklerde yaşlılık sorunları daha erken yaşlarda ortaya çıkar ve çoğu kez daha ağır seyrederek” Osman Müftüoğlu, Hürriyet Gazetesi, 18 Temmuz 2006.

Evlilik, hemen hemen dünyadaki tüm toplumlarda önemli bir kurumdur. Örneğin, Amerika’da, insanların %90’ından fazlası hayatlarının herhangi bir döneminde evliliği seçmektedirler (Brubaker ve Kimberly,1993). Yapılan bir çok araştırmanın sonucu, insanların evlendiklerinde daha sağlıklı ve mutlu olduklarını ortaya koymaktadır (Gottman,1994; Orbuch ve Custer, 1995; White,1994). Dolayısıyla evlilik üzerine yapılan araştırmaların bir çoğu, evlilik doyumu ve evlilikte mutluluğun nasıl sürdürüldüğü üzerine odaklanmıştır (Heyman, Sayers, & Bellack, 1994; Larson, 1995; Spainer, 1976). En çok ilgi çeken ikinci bir konu, insanların yakın ilişkiyi geliştirme süreçleri ve özellikle bu ilişkiler içinde aşkın ya da sevginin zamanla nasıl geliştiğidir (Murstein, 1997; Sher, 1996; Sternberg, 1986). Araştırmacıların dikkatini çeken diğer bir konu ise; aşk, yakınlık, mutluluk ve doyum

gibi faktörlerin kültürlerarası evliliklerde gösterdiği farklılıklardır (Kail ve Cavanaugh, 2000).

Kültürlerarası çalışmaların yanısıra, aynı kültür içinde, kültürün etkisi ile farklılık gösteren evlilik şekilleri de araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu tür araştırmalar, sayıları bir hayli az da olsa, genellikle eş seçimi ile ilgili farklı uygulamalar üzerine odaklanmışlardır. Görücü usulü (ayarlanmış/arranged) ve anlaşarak evlilik konuları yurtdışında araştırmacılar tarafından ele alınmıştır (Batabyal, 2001; Blood, 1967; Rao ve Rao, 1982; Xiaohe ve Whyte, 1990; Yelsma ve Athappily, 1998). Türkiye’de ise, çok yaygın iki evlilik şekli olmasına rağmen bu konuda az sayıda araştırma yapılmıştır (Fox, 1975; Hortaçsu, 1997; Hortaçsu ve Oral, 1994; İmamoğlu, 1994; Turan, 1997). İlişki doyumu bu tür araştırmalarda incelenen bir konu olsa da, daha çok eğitim düzeyi, çocuk sayısı, ailelerle ilişkiler gibi değişkenler ele alınmış, iki evlilik şekli arasında bu yönde karşılaştırmalar yapılmıştır. Literatürdeki bu eksiklik dolayısı ile bu araştırmada; görücü usulü ve anlaşarak evlenen çiftlerin ilişki doyumları üzerinde durulacak, ilişki doyumundan etkilenmesi olası romantik kıskançlık düzeyleri incelenecektir. Özgüven’in (2001) öne sürdüğü ve Çanakçı’nın (2000) çalışmasında ortaya koyduğu gibi, benlik saygısı düşük bireylerin daha az flört ettikleri savından hareketle, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin benlik saygıları arasında fark olup olmadığına da bakılacaktır.

Genel olarak bu araştırmada, anlaşarak ve görücü usulü evlenen bireylerin ilişki doyumları, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekilleri ve ilişki yatırımları (bağlanım düzeyleri); kıskançlık düzeyleri, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği

belirtilen kıskançlık düzeyleri, kıskançlık durumunda verdikleri tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri, kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyleri ve benlik saygı düzeyleri karşılaştırılacak; tüm bu değişkenlerin ilişki doyumunu yordayıp yordamadığı incelenecektir.

Öncelikle görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ilişki doyumları, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli ve ilişki yatırımları, kısaca bağlanım düzeyleri arasındaki farkı ortaya koymada temel olarak alınacak olan Rusbult'ın Yatırım Modeli'ni gözden geçirmek faydalı olacaktır. Bilindiği gibi, yatırım modeli Thibaut ve Kelley'nin Karşılıklı Bağımlılık Kuramından yola çıkılarak ortaya atılmış ve bu kuramı bir adım daha ileriye taşımıştır. Bu açıdan söze karşılıklı bağımlılık kuramı ile başlanacak daha sonra yatırım modelinin getirdiği yeniliklere değinilecektir.

I.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Romantik ilişkilerde doyumun gelişimi ve sürekliliğini yordamada başarılı olan kuramlardan biri Thibaut ve Kelley'nin (1959, 1978) Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'dır (interdependence theory). Kuramının bileşenlerine geçmeden önce "bağımlılık (dependence)" kavramının bu kuram için ne ifade ettiğini anlamak ve kuramın temel taşlarından olan "bağlanım" (commitment) ile farkını gözden geçirmek faydalı olacaktır.

Rusbult ve Van Lange'a (1996) göre **bağımlılık**, önemli ilişkisel ihtiyaçların mevcut ilişki içinde karşılanabileceğine olan inançtır. Örneğin, partnerine evlilik ilişkisi ile bağlı bir birey, onun için önemli olan güven içerisinde hissetme ihtiyacının eşinin sadakat ve sorumluluk sahibi olması gibi özelliklerle karşılanabileceğini düşünmesi, bu ilişkiye bağlılığın bir göstergesi olarak kabul edilebilir. **Bağlanım** ise, sözü edilen bağımlılığın öznel ya da psikolojik (hayali) olarak yaşanması, tecrübe edilmesidir (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1998; Le ve Agnew, 2001). Bağımlılık, bireyin ilişkiye olan ihtiyaç düzeyini tanımlayan yapısal bir özellik iken, bağlanım bağımlı bireylerin günlük bazda yaşadıkları öznel, psikolojik bir durumdur(Drigotas, Rusbult ve Verette, 1999).

Karşılıklı bağımlılık kavramı ise, ilişkilerinden iyi sonuçlar elde etmek için her iki bireyin de aynı düzeyde birbirlerine bağımlı olduğunu ifade eder (Drigotas, Rusbult ve Verette, 1999). Bireyin ilişkisine partneri ile aynı şekilde sarılmış olmasının, yakınlık ve karı-koca olma, arkadaşlık gibi ihtiyaçlarının memnuniyet

verici şekilde karşılanmasını sağlaması olasıdır. Bağımlılığın tek taraflı olması, ilişkiyi tek yönlü götürme çabalarını içerir ki bu da çok zahmet gerektiren ve duygusal tükenmişlikle sonuçlanabilecek bir durumdur.

İlişki Değerlendirmesinde Temel Alınan Ölçütler

Karşılıklı bağımlılık Kuramında ilişkiler; ödül, bedel, sonuç, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu yaklaşıma göre, ilişkilerde esas olan mümkün olduğunca az **bedel** ödeyip elde edilebilecek en yüksek **ödüle** sahip olmaktır. Ödüller, ilişki sonu elde edilen ya da elde edilmesi beklenen, arzu edilen bir durum iken, bedel de bu ödüllere ulaşmak için yapılmak durumunda kalınan fedakarlıklardır (Rusbult ve Bunk, 1993). **Sonuç** ise ilişki için ödenen bedeller göz ardı edildiğinde elde kalan ödüllere işaret etmektedir (ödül-bedel=sonuç). Evlilik ilişkisi göz önüne alındığında, ödüllere örnek olarak maddi olanakların artması, sosyal çevrenin genişlemesi; ait olma, sevme-sevilme ihtiyaçlarının karşılanması verebilir. Bedellere ise, özgürlüğün kısıtlanması, maddi-manevi yükümlülüklerin artması gibi pek de cazip olmayan durumlar örnek verilebilir. Sonuç, ilişkiye ilişkin genel değerlendirmedir. “Özgürlüğüm kısıtlamıyor ama ilişki içerisinde kendimi daha güven içerisinde hissediyorum, bu da bana huzur veriyor” şeklinde bir değerlendirme buna örnek olarak verilebilir.

Bireyler partnerlerini ve ilişkilerini, önceki (önsel) standart ve beklentilerinin şimdiki partner ve ilişkilerine ilişkin algılarıyla tutarlılığı doğrultusunda

değerlendirirler. Bu değerlendirmeler iki ölçüt üzerinden yapılmaktadır; **karşılaştırma düzeyi** ve **seçenekler için karşılaştırma düzeyi** (Rusbult ve Arriaga, 1997). Karşılaştırma düzeyi (KD), kişinin geçmiş deneyimlerinden elde ettiği sonuçlar, gelecekteki ilişkilerinden elde etmeyi beklediği sonuçlar ve kendisini karşılaştırdığı çevresindeki benzer kişilerin sonuçlarının genel bir değerlendirmesidir. Aynı zamanda bir kişinin ilişkisinin ne kadar çekici ve doyum verici olduğunu değerlendirmesine yarayan bir ölçüttür (Thibault & Kelley, 1959). Bir başka ifade ile KD, ilişkiden elde edilen genel sonuçların (ödül-bedel=sonuç) kişinin hak ettiğine inandığı sonuçları geçip geçmediğinin ölçümüdür. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (SKD) ise, mevcut ilişkinin dışında, kişinin alternatif bir partner-ilişkiden elde edebileceğini düşündüğü sonuçların düzeyini yansıtır. İlişkiden elde edilen sonuç-karşılaştırma düzeyi (KD) kıyaslaması ilişki doyumunu; ilişkiden elde edilen sonuç-seçenekler için karşılaştırma düzeyi kıyaslaması (SKD) ise ilişki istikrarını yordamada önemli yere sahiptir (Thibaut ve Kelley, 1959: Akt: Hovardaoğlu, 1996). Bunu görsel olarak ifade etmek gerekirse, karşımıza şöyle bir tablo çıkacaktır:

	İstikrarlı İlişki	İstikrarsız İlişki
Yüksek Doyum	Sonuç=Karşılaştırma düzeyi>Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (1)	Sonuç=Karşılaştırma düzeyi<Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (3)
Düşük Doyum	Sonuç<Karşılaştırma düzeyi>Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (2)	Sonuç<Karşılaştırma düzeyi<Seçenekler için karşılaştırma düzeyi (4)

Şekil I.1. İlişkilerde doyum ve istikrarı etkileyen dört koşul.

(Hovardaoğlu, 1996).

Şekil.I.1'e bakarak ilişkiler hakkında şu şekilde yorumda bulunabiliriz:

(1) Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği sonuçlar KD'ye eşit ve SKD'den yüksek ise, ilişkiden yüksek doyum sağlanması beklenmektedir. Başka bir deyişle bu ilişkide beklentiler büyük ölçüde karşılanmakta, alternatif bir ilişkinin getirilerinin üstüne çıkmaktadır, dolayısıyla ilişki memnuniyeti ve istikrarı (ilişkide kalma) kaçınılmaz olmaktadır. Böyle değerlendirilen bir ilişkide bağlanım düzeyi de yüksek olacaktır.

(2) Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği sonuç KD'den düşük ancak SKD'den yüksek ise, ilişkiden sağlanan doyumun düşük olması beklenmektedir. Diğer bir deyişle ilişkide beklentiler tam olarak karşılanamamaktadır ancak bunları karşılayacak alternatif bir ilişki mevcut değildir. Bunlara bağlı olarak doyumunu düşük ancak iyi bir alternatifin olmaması dolayısıyla istikrarlı bir ilişki olacaktır.

(3) Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği sonuç KD'ye eşit ancak SKD'den düşük ise, doyumunu yüksek ancak istikrarsız bir ilişki olması beklenmektedir. Başka bir ifade ile, mevcut ilişkide beklentiler karşılanmakta ancak daha cazip alternatif bir ilişki akılları kurcalamaktadır. İlişkide doyum düzeyi yüksek olmasına rağmen alternatiflerin son derece çekici olması bağlanım düzeyini düşürücü bir etkiye sahiptir. Böyle bir durumda ilişki istikrarı tehdit altındadır.

(4) Bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği sonuç hem KD'den hem de SKD'den düşüktür. İlişkide beklentiler karşılanamamakta ve bu beklentilerin

alternatif bir ilişkide karşılanma olasılığı bulunmamaktadır. Bu tür ilişkilerde doyum düşüktür ve istikrarsızlık söz konusudur. Dolayısıyla mevcut ilişkinin sonlanması olasıdır.

Thibault ve Kelley (1959) bu kuramlarıyla, kişilerin hak ettiklerini düşündüklerinden daha azını elde ettikleri zaman ilişkiden doyum sağlayamadıklarını öne sürmektedir. Kişiler mevcut ilişkilerinden daha üstün alternatifleri olduğunu düşündüklerinde ilişkilerine-partnerlerine daha az bağımlı hissetmekte ve zaman içerisinde ilişkiyi terk etmeye daha çok eğilim göstermektedirler. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, her zaman bir başka partner ya da ilişki değil, ilişkisizlik de tercih edilen bir alternatif olabilir.

Karşılıklı bağımlılık kuramının en güçlü yanlarından biri, bazen doyum sağlanmayan ilişkilerin neden sürdürdüklerini, bazen de görünüşte ödüllendirici-cazip olan ilişkilerin neden sona erdirildiğini açıklayabilmesidir. Kuramın sınırlılıklarından bir tanesi ise bireyin karşılaştırma düzeyinin ya da seçenekler için karşılaştırma düzeyinin içeriğinin belirtilmemesi ve bu nedenle bireylerin partnerlerini ya da ilişkilerini içerik-bağımlı standart ya da boyutta değerlendirebileceği konusuna değinmemesidir (Stanley, 2003).

Karşılıklı bağımlılık kuramından yola çıkarak araştırmaları sonucunda bu kuramı bir adım daha ileri götüren Rusbult, Thibault ve Kelley'nin yakın ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasına ilişkin ileri sürdüğü bu kurama ek olarak ilişkiye yapılan yatırım boyutunun da bağımlılığı yordayabildiğini ortaya koymuştur. Bu tezini de **Yatırım Modeli** adı altında ele almıştır. İlişkiler üzerine ortaya atılmış en güçlü kuramlardan biri olan yatırım modeli bu araştırmanın temelini

oluşturmaktadır. Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ilişki doyumları, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekilleri ve ilişki yatırımları bu kuram doğrultusunda ele alınacaktır.

I.2. Yatırım Modeli

İlişkiler üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu, ilişkileri sürdürme başarısı (ilişki istikrarı) üzerine odaklanmaktadır. Neden bazı ilişkiler biterken, bazıları devam etmektedir? İnsanları devam etmekte olan ilişkilerini ve partnerlerini terk etmeye iten nedir? İlişki gelişimi, sürdürümü ve sonlandırılması üzerine geliştirilen bir kuram olan karşılıklı bağımlılık kuramında; ilişki istikrarı, sonuç-karşılaştırma düzeyi-seçenekler için karşılaştırma düzeyinin birlikte değerlendirilmesinin bir sonucudur. Rusbult'ın psikolojiye kazandırdığı Yatırım modelinde ise ilişkiye son verme ve devam ettirme kararı üç bileşene bağlı olarak verilmektedir. Bu bileşenler; ilişkiden sağlanan doyum düzeyi, seçeneklerin nitelikleri (alternatif ilişkilerin değerlendirilmesi) ve ilişkiye yapılan yatırımların boyutlarıdır (Rusbult, 1980, 1983). Rusbult'a göre istikrarı belirleyen bu üç bileşenin tamamına bağlanım (commitment) adı verilmektedir (Johnson ve Rusbult, 1989): Akt: Hovardaoğlu, 1996).

Rusbult ve arkadaşlarına (1983, 1998) göre **bağlanım**; ilişkiyi sürdürme niyeti, uzun vadeli yönelim ve psikolojik bağlanma kavramlarının yardımıyla açıklanabilmektedir. Bağlanım, artan doyum düzeyi (örn., yakınlık ve güvenlik gibi önemli ihtiyaçları karşılayan bir ilişki), azalan alternatifler (örn., önemli ihtiyaçların

alternatif partner, arkadaş ya da akrabalar tarafından karşılanamaması) ve artan yatırım miktarının (örn., sosyal kimlik ve maddi olanakların ilişkiyle bağlantılı olması) bir sonucu olarak gelişmektedir. Bireylerin ilişkiden sağladıkları **doyum düzeyi**, o ilişkiyle ilgili yapılan değerlendirmelerin ne kadar iyi olduğu ile bağlantılıdır ve ilişkiden elde edilen sonuçların (ödül-bedel) beklentileri geçme derecesine göre belirlenmektedir. Bağlanım düzeyi de ilişki doyumunun artması ile artış göstermektedir (Rusbult, 1983).

Başlanım düzeyi üzerinde etkili diğeri bir faktör de seçeneklerin niteliğidir. Burada seçenek olarak ifade edilen alternatif partnerler ve bunlarla yaşanacak olası ilişkilerdir. Bireyler mevcut ilişkilerinin, yaşanması olası, alternatif ilişkilerden daha iyi olduğunu düşündüklerinde başlanımları artmaktadır. Bunun tam tersi söz konusu olduğunda başlanım düzeyi düşmekte, ilişkiye yönelik gitme-kalma kararı üzerinde olumsuz etkisi gözlenmektedir. Dolayısıyla seçeneklerin niteliği ile başlanım arasında olumsuz bir ilişki olduğunu söylemek yerinde olacaktır (Rusbult, 1983).

Buraya kadar anlatılanlar Thibaut ve Kelley'nin karşılıklı bağımlılık kuramında savunduklarının bir tekrarı şeklindedir. Rusbult yaptığı çalışmalarla, Thibaut ve Kelley'nin, ilişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme şeklinin başlanım konusunda etkili olduğunu savunduğu kuramlarıyla tutarlı sonuçlar elde etmiş ve kuramın gücünü bir kez daha ortaya koymuştur. Ancak, ilişkiden alınan doyum düşük ve seçeneklerin niteliği yüksek olduğu halde devam eden ilişkiler Rusbult'ı başlanım üzerinde başka bir faktörün de etkili olabileceği konusunda güdülemiştir (Gaertner ve Foshee, 1999). Üçüncü faktörün keşfedilmesi

adına yaptığı çalışmalar sonucu kuramına da adını veren “**yatırım miktarı**” (investment size) bulgusuna ulaşmış ve bağlanım üçgeninin üçüncü kenarını tamamlamıştır (Rusbult, 1983).

Yatırımlar, bireylerin mevcut ilişkilerine (duygular, zaman, para.. gibi) doğrudan ya da (ortak arkadaşlar, anılar, ... gibi) dolaylı yoldan koyduğu kişisel kaynaklardır. Bunlar, ilişkiden ayrı düşünülemez, mevcut ilişkiden alınıp başka bir ilişkiye taşınmayacak kaynaklardır. Dolayısıyla varlıkları mevcut ilişki ile mümkündür (Rusbult, 1983). Bağlanım düzeyi tüm bu anlatılanlardan anlaşılabilir gibi yatırımın miktarı ile doğru orantılıdır. İlişki için ortaya konan kaynaklar arttıkça ilişkiyi terk etmek zorlaşmaktadır, çünkü yatırım ne kadar büyükse kayıp da o kadar fazla olacaktır (Rusbult, 1980, 1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Bağlanım duygusu, ilişkiden sağlanan doyum gibi, bireyin ilişkisini arzulamasına neden olan, alternatifler ve yatırımlar gibi, bireyi ilişkiye kilitleyen güçlerden meydana gelmektedir (Rusbult, 1980, 1983). Bunu bir eşitlikle ifade etmek gerekirse: bağlanım = doyum +yatırım miktarı-alternatifler'dir (Gaertner ve Foshee, 1999).

Bağlanım konusunda yapılan araştırmalar; bu değişkenin düzeyinin yüksek olmasının, ilişkiler üzerinde aşağıdaki şekillerde etkili olduğunu ortaya koymaktadır:

1. Daha önce de belirtildiği gibi, bağlanım düzeyinin yüksek olması, ilişkide kalma, ilişkiye devam etme kararının verilme olasılığını arttırmaktadır (Rusbult, 1983).

2. Partnerin yıkıcı davranışlarına karşı yapıcı tepkiler verme olasılığını arttırmaktadır (Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991).

3. Bireyin ilişkisinin görece üstünlüğünü göz önüne alarak ilişki hakkında olumlu inançlara, önyargılara sahip olma olasılığını arttırmaktadır (Gaertner ve Foshee, 1999).

4. İlişkinin iyiliği için kişisel doyum sağlayan aktivitelerden fedakarlık etme olasılığının artmasına neden olmaktadır (Van Lange, Rusbult, Drigotas ve Arriaga, 1992).

Buraya kadar anlatılanlardan anlaşılabilceği gibi, bağlanım düzeyinin yüksek olması devam etmekte olan ilişkilerin sağlıklı işleyişi ile bağlantılı bir durumdur. Peki tüm bunlardan yüksek bağlanımın iyi bir durum olduğu yönünde bir çıkarsama yapılabilir mi? Karşılıklı bağımlılık kuramının mantığına göre bağlanım ilişkiler üzerinde iyi ve kötü etkileri olabilecek bir değişkendir. Yüksek düzeyde bağlanım ilişkiler için avantajlı ve bağlanımın yaşandığı ilişkiler bir çok ihtiyacın giderildiği ortamlar olsa da, bağlanım aynı zamanda savunmasızlığı da beraberinde getirmektedir. Bu savunmasızlık ancak bağlanımın karşılıklı olması durumunda düşüş göstermektedir (Drigotas, Rusbult ve Verette, 1999).

Bağlanımın karşılıklılığı, adından da anlaşılacağı gibi partnerlerin ikisinin de ilişkiye bağlanım düzeylerinin benzer ya da aynı olması anlamına gelmektedir. Bağlanımın karşılıklı olmasının ilişkinin sağlıklı ilerlemesi açısından üç önemli etkisi vardır:

Bunlardan ilki, karşılıklılığın güç dengesini beraberinde getirmesidir. Güç dengesinin düşük olması bir partnerin diğer partner tarafından sömürülmesine neden olabilmektedir. Örneğin, düşük güce sahip partner ilişkide uyumu sağlayabilmek için tüm yükü kendisinin taşımaya mecbur olduğunu hissedebilir ya da partnerinin tercihleriyle uymaması durumunda sürekli olarak kendi tercihlerinden fedakarlık etmek durumunda kalabilir. Tersine güç dengesi yüksek ilişkiler, artış gösteren bir istikrar ve uyum içermekte, partnerlerden birinin suistimal ve sömürü girişimlerine karşı koruma sağlamaktadır. Bundan dolayı Drigotas ve arkadaşlarına (1999) göre karşılıklılık, bağlanımın düzeylerine bakmaksızın çiftlerin mutluluğunu arttırmaktadır.

Bağlanımın karşılıklı olmasının ilişkiye olumlu etkilerinden biri de ilişkide güvenin gelişimine faydalı olmasıdır. Partnerinin ilişkiye ve kendine bağlanım düzeyinin kendisinininki ile aynı olduğunu hisseden birey, ilişkisine ve partnerine daha fazla güvenme eğilimi gösterecektir (Holmes ve Rempel, 1989).

Karşılıklı bağlanımın tek taraflı olduğu bir ilişkide bağlanım düzeyi yüksek olan partnerin kaygı, güvensizlik ve şüphe gibi olumsuz ve karmaşık duygular yaşama olasılığı artmaktadır. Aynı ilişkide bağlanım düzeyi düşük olan partnerin ise;

suçluluk, sinirlendirme ve belki de içerleme ve öfke gibi olumsuz duygu durumları yaşaması olasıdır. Elbette ki bu tür duyguların sürekliğini koruduğu ilişkilerde doyumun sağlanması zorlaşmaktadır (Drigotas ve ark., 1999).

Bağlanımın ilişkiler üzerindeki etkilerine ve bağlanımın karşılıklılığının önemine değindikten sonra, Rusbult'ın ortaya attığı, bağlanım konusuna yeni bir boyut kazandıran, yatırım miktarı kavramına geri dönerek ayrıntılı bir şekilde incelemek yerinde olacaktır.

İlişi doyum ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme gibi bağlanım düzeyi üzerinde etkili olan yatırım miktarı partnerlerden her birinin ilişi süresince ortaya koydukları kaynakların önemi ve büyüklüğüne işaret etmektedir. Bu bir nevi kumar masasında riske edilen paranın miktarı ve bu miktarın riske eden kişi için önemi (elinde olan son parası olması) gibi kazanma-kaybetme kaygısı içeren bir durumdur. Oyunu kazanırsa kazancı büyük olacaktır, ancak şansı yaver gitmez kaybederse elindekinden de olacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi ilişiye ve partnere duyulan güven (bağlanımın karşılıklılığı) bu kaygının azalması ve yatırımların sınırsızca yapılmasını sağlamaktadır.

Rusbult'a (1983) göre, ilişiye yapılan yatırımlar **içsel ve dışsal** (intrinsic and extrinsic investments) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İçsel yatırımlar, ilişkiyi sürdürmek için harcanan zaman, duyguların paylaşımı...v.b. olabilmekteyken, dışsal yatırımlar ortak alınan eşya ya da mallar, maddi olanaklar ya da birlikte gerçekleştirilen etkinlikler olabilmektedir.

Yatırımlar içsel ve dışsal olabildiği gibi, kaynakların ortaya konma şekli ile de farklılık göstermektedir. Yukarıda da kısaca değinildiği gibi ilişkilerde kaynaklar **doğrudan** ya da **dolaylı** yoldan ortaya konabilmektedir. Reis ve Saver'e (1988) göre, bir kişi partnerine en derin duygusal alanlarına ulaşma şansı verir ve partneri de buna olumlu yanıt verirse partnerler birbirlerine artan bir bağlılık içine girerler. Fedakarlıklar da doğrudan yapılan yatırımlara örnek olarak verilebilir (buna, partneriyle aynı şehirde yaşayabilmek ya da partneriyle daha fazla vakit geçirebilmek için kariyerinden vazgeçen bir kadını örnek olarak verebiliriz). Dolaylı yapılan yatırımlar, bazen ilişkinin kendisi ile çok az bağlantısı olabilecek kaynaklar üzerinden olabilmekte, ancak bunlar zamanla ilişkiden ayrılamayacak şekilde ilişkiye bağlı şekle dönüşebilmektedirler. Bunlara örnek olarak da, ortak arkadaşlar, paylaşılan anılar, birlikte gerçekleştirilen aktiviteler verilebilir. Her iki yoldan ortaya konan kaynaklar, yapılan yatırımlar ilişkiyi bitirmenin faturasını ağırlaştırmaktadır. Faturanın ağırlaşması ilişkiden vazgeçmeyi zorlaştırmakta, dolayısıyla bağlanımı arttırmaktadır (Rusbult ve ark., 1998). Bu yönüyle yatırım modeli, bireylerin ilişkilerini terk etmeyi düşündüklerinde bile neden bunu eyleme geçirmediklerini ortaya koymaktadır.

Bazı ilişkilerde partnerlerin bireysel kimlik duygusu (kim oldukları) ilişki ile birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Kişi kendini sadece "kendim" olarak değil "ben ve o" şeklinde ilişkinin bir parçası olarak değerlendirmektedir. Berscheid'a (1983) göre, partnerler zaman içerisinde birbirlerinin yaşantısına daha fazla bağlanmakta, ortak ve bireysel hedefleri başarmada birlikte etkili olmaktadır. Bu zincirleme bir durumdur. Partnerlerden birinin yaşantısındaki tesadüfi bir halka (olay), diğerinin

zincirindeki bir halkaya (olaya) bağlı olabilir. Bu zincirleme bağlantı her bir partnerin duygusal yatırım boyutunu ifade etmektedir (Berscheid, 1983). Dolayısıyla, bireylerin tercihleri, kimlikleri ve duygusal durumları zamanla partnere bağlı hale gelmektedir.

Buraya kadar yatırım miktarının ilişkinin sürekliliği açısından önemi vurgulanmıştır. Ancak ikili ilişkiler, evlilikler bir çok olumlu ve olumsuz duygu durumlarını içinde barındırabilen oluşumlardır, dolayısıyla gitme kalma kararının sadece yatırımlar bazında alınmadığını bunun yanında, ilişkiden alınan doyum ve alternatiflerin çekiciliğinin de etkili olduğunu hatırlatmak faydalı olacaktır. Bağlanımın bu üç faktörün (yatırım miktarı, ilişki doyumu, seçeneklerin niteliği) bir işlevi olduğunu daha önce belirtmiştik. Bağlanım duygusu, sadece bireyin ilişkiyi arzulamasına neden olan olumlu güçleri değil, aynı zamanda bireyin ilişkiyi terketmesine engel olan ya da bireyi partnerine bağlayan olumsuz güçleri de içinde barındırmaktadır. Bu güçler bazen uyum içinde işlemekteyken, bazen de birbirlerine zıt bir şekilde işleyebilmektedir. Yüksek yatırım miktarı ve alternatiflerin cazip olmaması bireyi doyum düzeyi düşük ilişkiye hapsedebilir, ancak doyum sağlayan bir ilişkiye sahip bir birey alternatiflerinden uzaklaşarak alternatifleri ile arasındaki bağları koparabilir ya da ilişkiye yüksek derecede yatırım yaparak partnerinin yanında yer alabilir. Koparılmış bağlar ve ortaya konan kaynaklar (yatırımlar) kapana kısılmışlık hissi verse de zor zamanlarda ilişkiyi korumaya yardımcı olmaktadır (Rusbult ve Buunk, 1993).

Bağlanım ve Yatırım Modeli ile İlgili Araştırmalar

Yapılan bir çok araştırmada, yatırım modelinin bağlanım konusunda güçlü bir yordayıcı olduğu ortaya konmuştur. Rusbult'ın (1983) yürüttüğü 7 aylık boylamsal bir çalışmada, ilişki bağlanımının, artan doyum düzeyi, azalan alternatifler ve artan yatırım miktarı ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu saptanmıştır. Heteroseksüel ilişkilerde ilişki doyumu ve bağlanım gelişiminin incelendiği bu araştırmada, bedellerdeki değişimleme doyumu anlamlı bir şekilde etkilemezken, ödüllerdeki artışın doyum düzeyinde artışa neden olduğunu; doyumdaki artışın bağlanımı arttırdığını, ulaşılabilir alternatiflerin niteliğini azalttığını ve yatırım miktarını arttırdığını ortaya konmuştur. Bunların yanında bu çalışmada, daha büyük ödüllerin bağlanımı arttırdığı ancak yine bedellerdeki değişikliklerin bağlanım üzerinde etkisi olmadığı görülmüştür. Gitme-kalma kararında ise, kalmayı tercih edenler için ödüllerin artış gösterdiği, bedellerin az bir artış gösterdiği, doyumun arttığı, alternatiflerin niteliğinin azaldığı, yatırım miktarının arttığı ve buna bağlı olarak bağlanımın geliştiği görülmektedir. Gitme kararı alanlar için ise bunların tam tersi durum gözlenmiştir.

Homoseksüel ve heteroseksüel ilişkilerde doyum ve bağlanım üzerine yapılan bir çalışmada Rusbult ve Duffy (1986), heteroseksüel ve lezbiyen kadınların erkeklere oranla ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıklarını ve bağlanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirttiklerini ortaya koymuştur. Bu çalışmada ayrıca, heteroseksüel erkek ve kadınlar daha fazla bedel ödediklerini ve ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçları yatırım modelinin

dört grup için de doyum ve bağlanımı yordayabildiğini ortaya koymuştur. Yüksek düzeyde doyum, yine yüksek düzeyde ödüller fakat düşük düzeyde bedeller ile ilişkili görünmektedir ve yine yüksek düzeyde bağlanım, doyum düzeyinin yüksek olması ve alternatiflerin niteliklerinin düşük olması ile bağlantılıdır. Bu araştırmada ortaya konan önemli bir bulgu, doyum ve bağlanım düzeyi üzerinde cinsel tercihlerden çok cinsiyetin etkili olmasıdır.

Panayiotou'nun (2005) Güney Kıbrıs'taki flört eden çiftler üzerine yaptığı bir çalışmada erkeklerde bağlanımın doyum ve alternatiflerle; kadınlarda ise doyum ve alternatiflerin çekiciliğinin yanında yatırım miktarı ile yordanabileceğini ortaya koymuştur.

Le ve Agnew'ın (2003) bağlanım ve bağlanımın kuramlarla ortaya konan belirleyicilerini (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarı) analiz etmek amaçlı 11,582 katılımcı üzerinde yaptıkları bir çalışmada, bu üç değişkenin bağlanımdaki varyansın üçte ikisini açıkladığı ortaya konmuştur. Bu araştırmanın sonuçlarına göre bağlanımın, ilişkilerin sona ermesinde önemli bir yordayıcı olduğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Dikkat çekici bir bulgu da ilişkiden sağlanan doyumun, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarından bağlanımı yordamada daha başarılı olduğudur. Bu bulgu ile tutarlı olarak Rusbult ve arkadaşları (1992) da ilişki doyumunun, diğer değişkenlere oranla daha etkili olduğunu saptamışlardır.

Bağlanım konusu son zamanlarda ülkemizde de araştırılmaya değer bulunmuş bir konudur. Bu araştırmalardan bir tanesi Büyüksahin, Hasta ve Hovardaoğlu'nun

(2005) ve Büyükşahin ve Hasta'nın (2006) ilişkiyi sürme nedenleri ölçeğini kullanarak yaptığı çalışmalarıdır. Bu araştırmanın bulgularına göre sadece seçeneklerin niteliğini değerlendirme açısından cinsiyet farklılıkları bulunmaktadır. Erkekler kadınlara göre alternatif ilişkileri daha olumlu değerlendirmektedir. Hovardaoğlu ve Azizoğlu-Binici'nin (1996) karşılıklı bağımlılık kuramını temel alarak yaptıkları bir çalışmada, evliliğe yönelik beklentilerde cinsiyetler arası farklılık bulunmadığı ortaya konmuştur. Azizoğlu-Binici (2000), psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirme şekillerini incelediği doktora tezinde ise yine Thibaut ve Kelley'nin Karşılıklı Bağımlılık Kuramını temel almış; psikolojik yardım için başvuran evli çiftlerin karşılaştırma düzeylerinin başvurmayan evli çiftlerin karşılaştırma düzeyine oranla daha düşük olduğu ortaya koymuştur. İlişkiyi sürdürme nedenlerini inceledikleri çalışmalarında Hasta ve Büyükşahin (2006), ilişki türünün seçeneklerin niteliğini değerlendirme açısından anlamlı farklılıklar ortaya koyduğunu saptamışlardır. Bu çalışmaya göre, evli olmayanlar seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirmektedir. Daha açık bir ifade ile, evli olmayanlar kendilerini alternatif partner ve ilişkilere daha yakın hissetmektedir, alternatiflere ilişkin değerlendirme onlar için evlilere oranla daha az korkutucudur.

Bağlanım konusunda yapılan en yeni çalışma, Büyükşahin'in (2006), yakın ilişkilerde bağlanım üzerine yaptığı çalışmasıdır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; ilişki doyumunu, ilişkinin niteliğini olumlu değerlendirme, ilişkide güvende hissetme, ilişkiye bağlılık ve gelecek zaman yönelimi gibi değişkenlerin anlamlı olarak yordadığı yine bu değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme

puanlarını anlamlı fakat negatif olarak yordadığı ortaya konmuştur. Yatırım modeli değişkenlerini yordayan değişkenler yönünden cinsiyet farkı olup olmadığına bakıldığında, neredeyse tüm boyutlarda kadın ve erkeklerde ilişki bağlanımını yordayan değişkenlerin benzer olduğu, sadece bu değişkenlerin yordayıcı gücünün farklı olduğu görülmüştür. Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre kadınlarda ilişki doyumunun en iyi yordayıcısı güven duyma ve ilişkiye bağlılık duygusu iken; erkeklerde geleceğe yönelik plan yapma ve ilişki korkusu/kaygısıdır. Kadınlar ilişkilerine güven duyduğu oranda yatırım yapmaktayken, erkekler geleceğe yönelik planlar yaptığı oranda yatırım yapmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan en çarpıcı sonuçlardan bir tanesi, gelecek yöneliminin, bağlanımın en güçlü yordayıcılarından biri olduğudur.

1.3. Kıskançlık

Kıskançlık, yüzyıllarca şairlere, oyun yazarlarına, filozoflara ve romancılara ilham veren bir duygu olmuştur. Bu uğurda yaşanan stres, çekilen acılar, intikam duygusu ve hatta işlenen cinayetler, gösterimde ve izlenmekte olan dizi ve filmlerde hala revaçta olan konulardan biridir. Son zamanlarda bu ilgi sosyal bilimcilere de geçmiş ve kıskançlığın yaşanması ve ifade edilmesi üzerine araştırmalar yürütülmeye başlamıştır (Aune ve Comstock, 1991; Guerrero, Eloy, Jorgensen ve Andersen, 1993; Melamed, 1991; Radecki-Bush, Farrel ve Bush, 1993; Sharpsteen, 1995). Bu araştırmalara geçmeden önce kıskançlığın tanımını gözden geçirmek faydalı olacaktır.

Kıskançlığın çok karışık bir duygu durumu olması, onun çok farklı şekilde tanımlanmasını olanaklı kılmaktadır. Bu yüzden bilim adamları ve sözlükler bir çok tanım yapmışlardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum veya acı duyma (Türkçe Sözlük, 1998).

Romantik kıskançlık, benlik saygısına ve/ya da bir ilişkinin geleceği ya da kalitesine yönelik bir tehditin algılanmasının ardından ortaya çıkan duygu, düşünce ve eylemlerin bir karışımıdır. Burada bahsi geçen tehdit, gerçek ya da potansiyel bir rakip ile partner arasındaki etkilenmedir (White, 1981).

Clanton ve Smith'e göre (1977), romantik bir ilişkide yaşanan kıskançlık herkes tarafından çok farklı şekilde tecrübe edilmekte ve çeşitli davranışsal ifadeleri içinde barındırmaktadır. Çeşitlilik gösteren bu kıskançlık belirtilerinin ortak bir noktası, romantik partner ve üçüncü bir kişi arasında gerçek ya da hayali bir çekimin, etkilenmenin tetiklediği itici bir duygusal durumun varlığıdır (Buunk, 1984).

Bir başka tanıma göre romantik kıskançlık, ilişkiye yönelik bir tehdite karşı verilen bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkidir. Cinsel kıskançlık olması durumunda bu tehdit, partnerin üçüncü bir kişiyle cinsel ilişkiye girdiğini ya da bunu arzu ettiğini bilmek veya bundan şüphe duymaktan kaynaklanmaktadır. Duygusal kıskançlık durumunda ise, kişi partnerinin üçüncü bir kişi ile duygusal ya da aşk ilişkisinin olması tehditi ile karşı karşıyadır. Kıskançlığın yaşanışı ve ifade edilişi, kültür, kişilik ve ilişkisel özellikler gibi bir çok faktörden etkilenmektedir (Guerrero, Spitsberg ve Yoshimura, 2004).

Duck (1986) da yukarıdaki tanımlara benzer bir tanım yapıp kıskançlığın, kişinin, genellikle partneri ve gerçek ya da hayali bir rakip arasında romantik bir yakınlaşmanın hissedilmesinden kaynaklanan, romantik ilişkisine yönelik algıladığı tehdit olduğunu belirtmiştir. Bu tehdit, aynı zamanda üçüncü bir kişinin, davetsiz bir misafirin var olmasından dolayı zaman ve ilgi kaybını beraberinde getirebilmektedir. Bu duygunun altında yatan ana tema aslında diğerinin duyguları üzerindeki kontrol kaybının algılanmasıdır.

Kıskançlığı konu alan araştırmalar bir çok problemle karşılaşmaktadır. Bunlardan birincisi, kıskançlığın ifade edilmesi ile ilgilidir; bu duygu genellikle çok çeşitli şekillerde dışa vurulabilmekte ve genellikle gizlice yaşanmaktadır. İkinci problem ise, bir çok kişinin kıskanıyor olmaktan utanması ve bu duyguyu bastırması, gizlemesi ya da reddetmesidir (Clanton ve Smith, 1977).

Romantik ilişkiler, partnerler arasındaki bağlanma ve yakınlık düzeyine göre çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlanma, büyük ölçüde zamanla biriken yatırım ve ödüllerden kaynaklanmaktadır. Bununla beraber, ilişkiye yönelik algılanan tehdit nc bir şahsın ilişkiye ne derece dahil olduğu algısı ile çeşitlilik göstermektedir.

1.3.1. Kıskançlığın Yaşanması ve İfade Edilmesi

Kıskançlık, bilişsel değerlendirme ve duygusal tepkiler içeren bir duygu durumudur. White ve Mullen'e (1989) göre, insanlar kıskançlığa neden olabilecek bir uyararla karşılaştıklarında genellikle 3 basamaklı bilişsel değerlendirme sürecinden geçmektedirler. Bunlar şu şekildedir:

1. Rakip bir ilişkinin ortaya çıkma olasılığının olup olmadığı yordandır.
2. Gerçekten rakip bir ilişkinin olup olmadığı araştırılır.
3. Rakibin ortaya koyduğu tehditin boyutları yordandır (White ve Mullen, 1989).

Pfeiffer ve Wong'a (1987) da White ve Mullen'in bulgularıyla tutarlı olarak, bireylerin 2 tür bilişsel kıskançlık yaşadığını ortaya koymuşlardır:

1. Partnerin diğerine bağlanabileceğinden kaygı duyma.
2. Rakip bir ilişkinin ortaya çıkacağından kuşku duyma.

Bilişsel değerlendirmelere bir çok duygusal tepki eşlik etmektedir. Bu konuda araştırmalar yürüten White ve Mullen (1989) kıskançlığa eşlik eden duyguları 6 temel grupta toplamışlardır:

- (1) Öfke (nefret, iğrenme, üzüntü ve hiddet gibi duyguları da içeriyor).
- (2) Korku (anksiyete, endişe ve sıkıntı, stres,.. vs.).
- (3) Üzüntü (depresyon, umutsuzluk,...vs.).
- (4) Gıpta, imrenme (gücenme, darılma ve esirgeme, gözü kalma gibi).
- (5) Cinsel uyarılma (şehvet, arzu...vs.).
- (6) Suçluluk (reddetme ve utanma gibi)

İnsanlar kıskançlığı çok nadir olarak tamamen içlerinde yaşarlar. Kıskançlık genellikle eylemler ve kişilerarası iletişimle dışa vurulur, ifade edilir. Kıskançlığın dışa vurumu, gizli gerçekleşen eylemler, kıskançlık duygularının kendiliğinden ifadesi ve başkalarına yöneltilen stratejik iletişimi içermektedir. Guerrero ve arkadaşları (1995), kıskançlık durumunda, kıskançlığın ifadesi ile ilgili 11 çeşit iletişimsel tepki ortaya koymuşlardır. Bunlardan ilk altısı, partnerle iletişim kurma ya da kurmama çabasını içinde barındırmaktadır.

1. *Olumsuz duyuların ifadesi (Expression of negative affect)*, engellenme üzüntü, ya da öfke gibi sözel olmayan dışavurumları içermektedir.

2. *Tamamlayıcı, bütünlendirici iletişim (Integrative communication)*, problem çözüme girişimlerini, duygu ve endişelerin dışavurumunu içerir.

3. *Dağıtıcı iletişim (Distributive communication)*, bütünlendirici iletişimin tam tersi bir tepkidir. Partnere bağırarak ve kötü davranmak gibi taktikler içerir.

4. *Kaçınma/reddetmeyi kapsayan davranışlar (Avoidance/denial encompasses behaviours)*, iletişimi kesmek ve kıskançlığı reddetmek gibi tepkileri içerir.

5. *Aktif uzaklaşma (Active distancing)*, soğuk-kötü bakışlar atmak, görmezden gelmek gibi dolaylı yoldan saldırganlık ifade eden davranışlar içerir.

6. *Saldırgan iletişim, tehdit (Violent communication, threat)*, Partneri tehdit etme ya da partnere şiddet uygulama gibi doğrudan saldırgan davranışlar içerir.

Diğer beş kıskançlık ifade biçimi partneri hedef almasına rağmen, her zaman doğrudan kıskanılan kişi ile iletişimi gerektirmez:

1. *Gizlice izleme davranışı (Surveillance behaviour)*, bir nevi ajanlık yapmak, partnerin davranışlarını gizlice mercek altına almaktır.

2. *Ödünleyici iyileştirme/onarım stratejileri (Compensatory restoration strategies)*, çiçek yollama ve daha çekici olmaya çalışma gibi ilişkiyi düzeltmeye yönelik çabalar.

3. *Manipulasyon girişimleri (Manipulation attempts)*, partnerin duygularını manipüle etmeyi amaçlar.

4. *Rakiple iletişim (Rival Contacts)*, rakibi partnerden uzak durması için uyarma.

5. *Saldırgan davranış (Violent behavior)*, kapıları çarpmak ya da eşyaları fırlatmak gibi direk partnere yönelik olmayan saldırgan davranışlar sergilenerek kıskançlık duygusu ifade edilir (Guerrero ve Ark., 1995).

Rusbult'ın (1987) **Çıkış/Konuşma/Bağlılık/Umursamama Modeli**'ne göre, romantik ilişkilerde kıskançlık ya da başka bir problemle karşılaşıldığında kişiler dört farklı davranış içine girebilmektedir:

1. *Çıkış (Exit)* : Burada esas olan ilişkiyi değil, benlik saygısını korumaktır. Dolayısıyla etkin fakat yıkıcı bir tepkidir.

2. *Konuşma (Voice)*: Bu davranış şeklinde kişi sorunu çözmek için partneriyle iletişim kurmayı seçmektedir. Burada esas olan ise, hem benlik saygısını hem de ilişkiyi korumaktır. Dolayısıyla etkin ve yapıcı bir tepkidir.

3. *Bağlılık (Loyalty)*: İlişkinin düzeleceği inancı ile herhangi bir girişim olmadan bekleme davranışdır. Burada esas olan benlik saygısı değil, ilişkiyi korumaktır. Edilgen ve yapıcı bir tepki şeklindedir.

4. *Umursamama (Neglect)*: Sorunları ve ilişkinin kötüye gidişini görmezden gelme ve düzeltmek için hiç bir girişimde bulunmamak demektir. Bu tepki türünde

ne benlik saygısı ne de ilişkinin kendisi önemlidir. Dolayısıyla yıkıcı ve edilgen bir tepkidir.

Demirtaş'ın (2004), yakın ilişkilerde kıskançlık üzerine yaptığı bir çalışmada; belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlığa verilen tepkiler ve kıskançlıkla başetme yolları gibi değişkenleri ölçmek amacıyla evli ve bekar katılımcılara Pines ve Aronson'un Romantik Kıskançlık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen puanlara faktör analizi uygulaması sonucunda kıskançlıkla başetme yollarının Rusbult'ın (1987) önerdiği gibi çıkış/konuşma/bağlılık/umursamama şeklinde kategorize edilebileceği görülmüştür.

1.3.2. Yatırım Modeli ve Kıskançlık

Rusbult'ın (1980, 1983) Yatırım modeli, ilişkiye bağlanım düzeyinin romantik ilişkilerin en önemli yönü olduğunu öne sürmüştür. Bu modele göre bağlanım, kişisel ve kişilerarası ihtiyaçların karşılanması için dayanılan/güvenilen bir yaşantıdır (Rusbult, Matz ve Agnew, 1998). İhtiyaçların karşılanması için bir ilişkiye dayanmanın, en başta mevcut bir ilişkiye devam etme ve sadakatsizlik olasılığının azalması gibi, bir çok sonucu vardır (Buss, 2000). Gerçekte, ilişkiye bağlanım düzeyine ilişkin algılar kişinin romantik ilişkisine ilişkin algılarını anlama (örneğin, ilişkiyi "ben" perspektifi yerine "biz" perspektifinden görme ve değerlendirme), ilişki etkileşimi ve ilişkinin ne zaman gelişeceği ya da biteceğini saptamada önemli bir yere sahiptir (Rusbult, 1983). Rusbult'a göre ilişkiye bağlanım düzeyi; artan ilişki doyumu, yatırım ve mevcut ilişkiden elde edilen sonuçların

alternatif bir ilişkiden ya da ilişkisizlikten elde edilebilecek sonuçları geçme derecesi ile ilişkilidir. Bağlanım ayrıca romantik ilişkilerin nasıl işlediği, kişilerin ilişkilerini, partnerlerinin hareketlerini nasıl algıladığı ve kıskançlık gibi, ilişkide yaşanan problemlerle nasıl başa çıkıldığını anlamakta önemli bir yordayıcıdır (Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991).

İlişkiye bağlılık düzeyinin yanında, algılanan tehdit de bir kişinin kıskançlık duyup duymayacağını yordamada faydalıdır (Sharpsteen, 1995). White ve Mullen'ın (1989) belirttiği gibi, bu tehdit kendiliğe (benliğe) ya da ilişkiye yönelik olabilir. Kendiliğe yönelik olan tehdit, benlik saygısına ya da benliğin değerli bir yönüne yönelik olabilir (DeSteno ve Salovey, 1996). İlişki tehlike altında olduğunda ise, tehdit bu sefer romantik ilişki için yapılan yatırımlara yöneliktir (Rusbult, 1987). Tehditin genel değerlendirmesinin kıskançlığın oluşmasını önemli derecede kolaylaştırdığının ortaya konmasına rağmen, bazı durumların, sadece bir alanda (ilişki ya da benlik) tehdit algılanmasına yol açması ve yine kıskançlığa sebep olması olasıdır (DeSteno ve Salovey, 1996). Benliğe ve ilişkiye yönelik tehditin etkilerine odaklanan araştırmalarda, ilişkiye ve benliğine yönelik tehdit algılayanların sadece benliğe ya da sadece ilişkiye yönelik tehdit algılayanlardan daha fazla kıskançlık yaşadıklarını ifade ettikleri saptanmıştır (Sharpsteen, 1995).

Rydell ve arkadaşlarının (2004), yaptığı bir araştırmada bağlanım düzeyinin yüksek olduğu bir ilişkinin daha fazla kıskançlığa neden olup olmadığını saptamak için iki tür çalışma yürütülmüştür. Birinci çalışmada tehdit, çekici ya da çekici olmayan alternatif ilişkilerin ulaşılabilirliği artırılarak manipüle edilmiştir. İkinci

çalışmada ise, tehditin manipülasyonu, ilişkinin uygunluğu hakkında yanlış geribildirim verilerek gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın temel varsayımına göre, eğer kıskançlık tehdit algılayan kişilerde daha kolay tetikleniyor; benliğe ve ilişkiye yönelik tehdit azaltıldığında, ilişkiye bağlanım düzeyi yüksek kişiler kıskançlık uyandırabilecek bir durumda daha fazla tehdit algılıyorsa, ilişkiye bağlanım düzeyi ile kıskançlık arasında pozitif bir ilişki mevcut demektir. Araştırmanın sonuçları, beklenildiği gibi, ilişkiye bağlanım düzeyi yüksek bireylerin daha fazla kıskançlık yaşadığını ortaya koymaktadır.

Demirtaş'ın (2004), yakın ilişkilerde kıskançlık üzerinde yaptığı çalışmada, ilişkiyel doyum ile belirtilen kıskançlık düzeyi arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu durum Sosyal Mübadele Kuramı bakış açısı ile yorumlanmış ve ilişkiyel doyumunu yüksek bireylerin, kaybedecekleri şeylerin değeri ve önemi daha fazla olduğu için, daha fazla kıskançlık yaşadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

1.3.3. Romantik Kıskançlık Düzeylerinde Cinsiyet Farklılıkları

Kıskançlık, sosyal güçler tarafından belirlenen kültürel bir fenomendir; kıskançlıkta cinsiyet farklılıkları, kadınlar ve erkekler için kıskançlığı tetikleyen durum ve uygun tepkileri belirleyen sosyal normlardan etkilenmektedir. Evrimsel yaklaşıma göre (Archer, 1996), kıskançlık kadınlar ve erkekler için farklı evrimsel güçler tarafından şekillenen kalıtsal ve evrensel bir tepkidir; bu konuda ki cinsiyet farklılıkları ana-babalığa ilişkin güven duygusundaki temel kadın-erkek asimetrisinin bir sonucudur. Bu yaklaşıma göre; yüzleştikleri farklı risklerden dolayı, kadınların

erkeklerden daha az kıskanç olması, bununla birlikte potansiyel ilgi ve maddi kaynak kaybıyla kıyaslandığında partnerlerinin cinsel sadakatsizliğine karşı daha duyarsız olmaları beklenmektedir.

Evrimsel teorinin varsayımlarını savunan bir dizi araştırmada, Buss ve arkadaşları (1992), Amerikalı öğrencilere “yoğun bir duygusal bağlanma”nın mı yoksa “tutkulu bir cinsel ilişki”nin mi kendilerine daha fazla acı vereceğini sormuştur. Sonuçlar erkeklerin cinsel, kadınların ise duygusal sadakatsizlik durumunda daha fazla acı çektiklerini ortaya koymuştur.

Sosyal yapı ve sosyal rol yaklaşımlarını kullanarak Hupka ve Bank (1994), Buss’ın bulgularındaki kıskançlık eğiliminin, kalıtsal cinsiyet farklılıklarından ziyade atfedilmiş cinsiyet normlarının bir sonucu olduğunu savunmuştur. Bu tezlerini sosyo-kültürel yaklaşım taraftarı iki araştırma ve sayısız etnoğrafik raporla savunmuşlardır. Kıskançlıkta cinsiyet farklılıklarının biyolojik olarak belirlendiği evrimsel bakış açısına, Hupka’nın sosyo-kültürel açıklama ile desteklenen etnoğrafik raporları gibi diğer çalışmalarıyla da karşı çıkmıştır (Hupka ve Ryan, 1990).

Evrimsel ve sosyo-kültürel yaklaşımın yanı sıra, kıskançlıkta cinsiyet farkı ile ilgilenen diğer araştırmacılar da bu konuda tutarsız sonuçlar elde etmişlerdir. White ve Mullen’a göre (1989), araştırmaların çoğu ifade edilen kıskançlık düzeyinde cinsiyet farklılığı olmadığını ortaya koymuştur. Fark olduğunu söyleyen araştırmalar da, kadınların erkeklerden ya da erkeklerin kadınlardan daha kıskanç olduğunu kanıtlayamamıştır. Bazı araştırmacılar kıskançlıkta herhangi bir cinsiyet farkı

bulamamış (Pines ve Aronson, 1983; White, 1981); bazıları erkeklerin (Mathes ve Severa, 1981); bazıları da kadınların daha kıskanç olduğunu öne sürmüştür (Buunk, 1981).

Tüm bu araştırmalar ve elde edilen bulguların yanında, kıskançlığın kadın ve erkekler için aynı anlama gelip gelmediği sorusu akılları kurcalamaya başlamıştır. Bir çok çalışmada, kadınların evlilik ilişkileri zarar gördüğünde daha kıskanç hale geldiği, diğer taraftan, erkeklerin daha çok benlik saygılarına yönelik bir tehdide tepki olarak kıskançlık gösterdiği saptanmıştır (White, 1981). Bu yüzden, erkekler benlik saygılarını koruma eğilimindeyken, kadınlar erkeklere oranla daha çok ilişkilerini koruma eğilimindedirler (Bryson, 1977). Burada şunu belirtmek yerinde olacaktır; kadınların bu ilişkiyi korumaya yönelik tepkileri evrimsel yaklaşımla örtüşür görünmektedir (Archer, 1996; Buss ve Ark., 1992). Kadın ve yavrusu yaşamsal olarak ilişkiye bağımlı oldukları için, kadınlar ilişkilerinin tehdit altında olduğunu algıladıklarında daha fazla kıskançlık sergilemektedir. Bu bulgular aynı zamanda Rusbult'ın (1987), kıskançlıkla başetme yollarında cinsiyet farklılıkları olduğunu ortaya koyduğu çıkış/konuşma/bağlılık/umursamama (ÇKBÜ) Modeli ile tutarlıdır. Rusbult, bu konu üzerine yaptığı çalışmasında kadınların, ilişkiyi korumaya yönelik eğilimleri dolayısıyla, yapıcı yöntemlere (bağlılık ve konuşma), erkeklerin ise, benlik saygılarını koruma eğilimlerinden dolayı, yıkıcı yöntemlere başvurdukları sonucunu elde etmiştir (Rusbult, 1987).

Pines ve Aronson (1983) araştırmalarının sonucunda beklentilerinin tersine bir sonuç elde etmiş; kadın ve erkeklerin kıskançlıkla başetmede en çok “durumu

kaybedeceği şeyin önemi düşünme fırsatı olarak değerlendirme” ve “akılcı tartışma” seçeneklerini tercih ettiklerini ortaya koymuşlardır. Bu iki seçeneğin dışında, diğer araştırmaların bulgularıyla tutarlı olarak, kadınların yapıcı, erkeklerin yıkıcı yöntemlerden daha fazla puan aldıkları görülmüştür. Ayrıca, kıskançlığa odaklanma farklılıklarına (benlik saygısına ya da ilişkiye yönelik tehdit olarak algılama) ek olarak, kadınların genel olarak duygusal açıdan kendilerini daha rahat ifade edebildiklerine ve kıskançlık oluşturabilecek durumlara daha fazla duygusal tepki verdiklerine değinilmiştir (Grossman ve Wood, 1993).

Hansen’e göre (1985), geleneksel cinsiyet rolleri, kadınlarda bağımlılık ve kişisel eksiklik hissini beslemekte, böylece onlar için, evlilik dışı bir ilişkiye girmek korkutucu olmaktadır. Bu açıdan erkekler evlilik dışı bir ilişkiye girme konusunda daha rahat davranmakta, sonuçta kıskanan taraf kadınlar olmaktadır.

White (1981), kıskançlıkla ilgili duygulardaki cinsiyet farklılıklarını açıklamak için güç kavramına değinmeyi uygun bulmuştur: İlişkide daha güçsüz olan taraf kıskançlık yaşadığında daha çok üzülme; güçlü olan taraf ise kıskandığında daha fazla öfke duymaktadır. Geleneksel olarak kadınlar ilişkilerde daha güçsüz olan taraf oldukları için, kıskançlığa üzülme ve depresyona girme şeklinde tepki vermektedirler.

Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde, evli ve evli olmayan bireyler üzerinde yapılan bir araştırmada (Demirtaş, 2004), Pines ve Aronson’un (1983)

bulgularıyla tutarlı olarak cinsiyet ile belirtilen kıskançlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya konmuştur.

I.4. Benlik Saygısı

İnsanlar başkalarının haklarında ne düşündüğünü merak ederler. “Acaba beni seviyor mu, böyle söylemekle iyi mi yaptım, şimdi hakkımda ne düşünecekler, beni aralarına kabul edecekler mi ya da kendimi nasıl kabul ettirebilirim?” Peki bunları sorarken hiç kendilerine dönüp bakarlar mı? Kendileri hakkında ne düşünüyorlar, kendilerini seviyorlar mı, iyi ya da kötü yanlarıyla kendilerinden hoşnutlar mı? En önemlisi kendilerini değerli buluyorlar mı? İşte tüm bu sorular, psikologları ve sosyal bilimcileri benlik saygısı denilen kavrama yöneltmekte, önce kendi benliklerine olan saygılarını sorgulamanın, buna bağlı olarak çevredekilerin kendilerine duydukları ve gösterdikleri saygıyı değerlendirmenin gerekliliğine işaret etmektedir.

Benlik saygısı aynı zamanda bireylerin olaylara bakış açısını ve olayları değerlendirme şeklini de etkilemektedir. Çevredekiler gerçekte haklarında ne düşünürse düşünsünler, benlik saygı düzeyi bireylerin onu algılayış biçimini etkilemektedir. Kendine değer vermeyen birinin çevresindekilerin kendine değer verdiğini düşünmesi bir hayli zordur. Tam tersi benlik saygısı yüksek, kendini en az diğer insanlar kadar değerli hissedeni biri için ise, diğerlerinin görüşleri değerlendirilmeye açık fakat hayati olmayacaktır.

Çevre ile olan ilişkilerde bir hayli etkili olan benlik saygısı, yakın ilişkilerden tat alma duyusunu da etkilemekte, eşlerin birbirini değerlendirmesi ve alınan geribildirimlerin yorumlanmasına yön vermektedir. Neticede flört ya da evlilikte

ilişki doyumuna olumlu ya da olumsuz katkısı olmakta, düzeylerinin ölçümüyle de doyumu yordama gücünü arttırmaktadır.

Benlik saygısının tanımına bir göz atmak gerekirse; bu konuda bir çok çalışması olan ve psikoloji bilimine benlik saygı düzeyi ölçümlerinde faydalandığımız bir ölçek kazandıran Rosenberg'e göre (1965) benlik saygısı kısaca, kendiliğe (benliğe) ilişkin olumlu ya da olumsuz tutumdur.

Westen'e göre (1965) ise benlik saygısı, kişinin kendisini yeterli, önemli, başarılı ve değerli olarak algılama düzeyi, bunun yanında kişinin kendi hakkında yapmayı sürdürdüğü değerlendirmeye ilişkin memnuniyet ve memnuniyetsizlik duygularını ifade etmektedir.

I.4.1. Yatırım Modeli ve Benlik Saygısı

Yakın ilişkilerde benlik saygısı, araştırmacılar tarafından fazlaca ilgi gören bir konu değildir. Özellikle, benlik saygısının ilişki sürekliliğini yordayıp yordayamadığı konusunda çok az bir bilgiye sahibiz. Çok küçük bir örnekleme yapılan bir araştırmada (N=30), düşük benlik saygısına sahip çiftlerin, yüksek benlik saygısına sahip olanlara oranla bir aylık bir süre içinde ayrılmaya daha yatkın oldukları saptanmıştır (Hendrick, Hendrick, & Adler, 1988). Aşk türleri ve benlik saygısına ilişkin veriler de, düşük benlik saygısının, aşk objesine yönelik aşırı düzeyde haz ve acı duygularının eşlik ettiği, manik aşk ile ilişkili olduğunu göstererek bu bulguyu desteklemektedir. Campbell ve arkadaşlarına (2002) göre

yüksek benlik saygısı, aşk objesine karşı erotik duyguların kızışması olarak tanımlanan tutkulu, erotik aşk ile ilişkilidir. Bu bulgular, düşük benlik saygısına sahip kişilerin karşılıksız aşk yaşama olasılığının yüksek benlik saygısına sahip kişilere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırmalarla tutarlıdır (Dion & Dion, 1975).

Bir çok araştırma sonucu, ilişki içindeki davranışların benlik saygısının bir fonksiyonu olarak farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Murray ve arkadaşlarına (2002) göre, düşük benlik saygısına sahip bireyler, potansiyel olarak yıkıcı bir çok davranış içine girmektedir. Genellikle eşlerinin sevgi ve desteğine güvenmezler ve sürekli eşleri kendilerini reddedecek ve terk edecek düşüncesi ile hareket ederler. Ancak, tüm bu örnekler bize, ilişkinin sona ereceğine ilişkin kesin kanıtlar vermemektedir. Bu yüzden, düşük benlik saygısından kaynaklanan ilişkiyel problemlerin mevcudiyetine rağmen, artık ilişkiler sadece partnerlerden birinin düşük benlik saygısına sahip olmasından dolayı bitmemektedir. Bunun nedeni ise, muhtemelen yüksek benlik saygısının da ilişkide bir takım problemlere yol açabilmesidir. Rusbult, yakın ilişkilerde yaşanan problemlere verilen tepkiler üzerine yaptığı çalışmalar sonucu ortaya attığı Çıkış/İletişim/Bağlılık/Umursamama Modelinde (Exit/Voice/Loyalty/Neglect Model) dört çeşit tepki üzerine çalışmış ve benlik saygısının çıkış (aktif-yıkıcı) kategorisi üzerinde çok etkili olduğunu saptamıştır (Rusbult ve Ark., 1987). Bu kategoride problem yaşandığında, ilişkiyi bitirme ya da bitirmeye tehdit etme gibi ilişkiden ziyade benlik saygısını korumaya yönelik davranışlar söz konusudur.

Yüksek benlik saygısına sahip kişiler ilişkide yaşadıkları problem ve çatışma durumunda, diğerlerine oranla daha fazla ilişkiyi bitirme, başka partnerler arama ve ilişkinin kötüleşmesine katkısı olabilecek farklı davranış şekilleri sergileme eğilimindedirler. Bu sonuçlar, bir çok kendi kendini değerlendirmeye dayalı ölçümlerin dezavantajlarını barındıran, varsayımsal senaryolara verilen tepkilere dayanmaktadır. Bununla birlikte, araştırmacıların da değindiği gibi, bulguları basit tepki eğilimlerine atfetmek pek olası değildir, çünkü yüksek benlik saygısına sahip kişiler istenir/arzu edilir davranışlardan ziyade, arzu edilmeyen/istenilmeyen davranışlar sergilemektedir.

Shackelford (2001), yüksek benlik saygısının evliliğin sürekliliğini etkilediğine dair kanıtlar elde edemese de, benlik saygısının evlilikteki bir çok örüntü ile iç içe geçtiğini ortaya koymuştur. Ona göre benlik saygısı, evlilik ilişkisinin bir nedeni değil, sonucudur. Eşinin sadakati bir erkeğin benlik saygı düzeyinin en güçlü yordayıcısıdır. Bu, yüksek benlik saygısına sahip erkeklerin eşlerin sadık kalmasına neden olduğuna, ya da, araştırmacının öne sürdüğü gibi, aldatılmış kocaların benlik saygısının düştüğüne işaret olabilir. Elde edilen en önemli verilerden biri de, kadınların düşük benlik saygısına sahip eşlerden, yüksek benlik saygısına sahip eşlere oranla daha fazla şikayet etmesidir. Düşük benlik saygısına sahip erkekler, eşleri tarafından kıskanç, hükmedici, düşüncesiz, değişken ruh yapısına sahip, alkole meyilli ve duygusal sıkıntıda olarak değerlendirilmektedir. Yine burada nedenselliğin yönünü saptamak zordur. Muhtemelen, kocanın düşük benlik saygısına sahip olması kadınlarda olumsuz algılara neden olmaktadır. Tam tersi, eşi tarafından saygı görmemek ya da küçümsenmek bir erkeğin benlik saygı düzeyini düşürebilir. Bir

başka olasılığa göre ise, bir takım kötü özelliklere sahip olmak hem düşük benlik saygısına hem de eşin saygısının düşmesine neden olabilir (Shackelford, 2001).

İlişkiler üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen en üzücü ve bir anlamda komik denebilecek sonuçlardan bir tanesi; düşük benlik saygısına sahip bireylerin eşlerinin onları ne kadar olumlu değerlendirdiklerini algılayamamalarıdır. Genellikle onları seven ve takdir eden romantik birer eşleri vardır ancak onlar bunun değerini anlamakta çoğu zaman başarısızdırlar. 10 yıldır evli çiftler arasında bile, düşük benlik saygısına sahip bireyler eşlerinin, kendilerini gerçekte olduğundan daha az sevdikleri ve kendileri hakkında daha olumsuz görüşleri olduğuna inanma eğilimindedirler (Murray, Holmes, ve Griffin, 2000; Murray, Holmes, Griffin, Bellava, ve Rose, 2001).

Bu türden yanlış sezgiler üzücüdür çünkü, insanlar sadece eşlerinin kabulü ve sevgisine güvendiklerinde eşleri hakkında olumlu düşünme ve eşlerine bağlanma psikolojik riskini göze alma eğilimindedirler. Daha açık olmak gerekirse, eşinin kendisine ilişkin olumlu bir değerlendirmesi olduğuna inanmayan bir kişinin eşine karşı olumlu tavır geliştirmesi, güvenmesi ve bağlanması giderek zorlaşmakta, bu da evlilik ilişkisini zora sokmaktadır (Murray, 2000; 2001; Murray, Holmes, MacDonald, ve Ellsworth, 1998; Murray, Rose, Bellavia, Holmes, ve Kushe, 2002). Bağımlılık denetimi modeline göre ifade edersek, insanlar eşlerine ilişkin sezgilerini ve yakınlığı (ve böylece psikolojik bağımlılığı) hissettikleri güven temelinde kontrol altında tutmaktadırlar. Eşlerine olan sevgi ve bağlılığın karşılıklı olduğuna inanıncaya kadar kendilerine tamamen aşık olma ve savunmasız hissetme izni

vermezler (Murray ve ark., 2000; 2001; 1998). Flört eden ya da evli çiftler ne kadar az sevildiğini hisseder ve partnerlerinin onları ne kadar az olumlu değerlendirdiklerine inanırlarsa, partnerlerinde değerlendirilecek o kadar az olumlu özellik bulurlar (Murray ve ark., 2000; 2001). Ayrıca düşük benlik saygısına sahip kişiler partnerinin kendisini kabulünün sürekliliği konusunda şüpheye düştüklerinde, onlarla aralarına mesafe koyma ve partnerlerini daha olumsuz değerlendirme eğilimindedirler. Yine bu kişiler, ilişkilerini hayal kırıklığına uğramış ve tatmin olmamış şekilde bitirebilirler çünkü partnerinin kendisine ve ilişkilerine ilişkin görüşlerini çoktan sorgulamışlardır (Murray ve Ark., 2000; 2001; 2002).

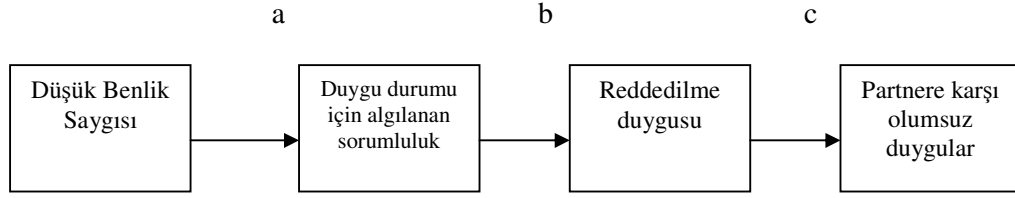
Düşük benlik saygısına sahip kişiler, başkalarının kabulüne ilişkin kanıtlar bulmaya çalışırlar, çünkü kronik bir kabul görme ihtiyacı içindedirler. Bu mantıkla tutarlı bir şekilde, bu kişiler flört ettikleri ya da evli oldukları partnerlerin onlar hakkındaki görüşlerinin, kendilerine ilişkin değerlendirmelerinden ve partnerlerinin haklarında yaptığını düşündükleri değerlendirmelerden daha olumlu olmasını istediklerini belirtmişlerdir (Murray ve Ark., 2000).

Benlik saygı düzeyi düşük kişiler, çevrelerinden kabul görmeye çok fazla ihtiyaç duysalar da, ilişkilerinde arzu ettikleri kabulü bulamazlar çünkü insanların kendileri hakkındaki görüşlerinin koşullu olduğuna inanma eğilimindedirler. Bu şu demektir; bu kişiler sadece önemli niteliklere sahip olduklarında ya da belirli standartların üzerinde yaşadıklarında çevresi tarafından sevgi ve kabul göreceğini düşünürler (Baldwin ve Sinclair, 1996). Bu kabulü garanti edecek özellik ve kabiliyete sahip olduklarının farkına varamazlar. Benlik saygısı düşük kişiler, yüksek

olanlara göre kendilerini daha az olumlu değerlendirme ve daha karışık ve belirsiz benlik (kendilik) kavramına sahip olma eğilimindedirler (Campell, 1990). Benlik tanımlamaları, yüksek benlik saygısı olan kişilere göre, daha kararsız, karışık, dengesiz ve daha tutarsızdır.

Kronik olarak faaliyette olan ait olma ihtiyacı ve partnerin ilgisine ilişkin sürüp giden tereddütler, düşük benlik saygısına sahip bireyleri ilişkilerinde kabullenilme arzusu fakat reddedilme korkusu yani yaklaşma-kaçınma çatışmasına itmektedir (Vorauer ve Ross, 1996). Bu rekabet halindeki güdüler, düşük benlik saygısına sahip bireyleri partnerlerinin kabulü ya da reddine karşı duyarlı hale getirmektedir. Başka bir deyişle, bu kişiler ilişkilerine bir varsayımı test edencesine yaklaşır. Partnerlerinin ilişkiye devam etme konusundaki kararını önceden görebilmesine ve belki de bu karar üzerinde kontrol sağlamasına yardımcı olabileceği için, partnerlerinin kendileri hakkında ne hissettiğini bilmeyi çok isterler (Vorauer ve Ross, 1996). Elde edecekleri bilgiler ışığında, olumsuz duygu durumlarının, partnerin kendinden ya da ilişkiden kaynaklanan mutsuzluğuna işaret olup olmadığını merak ederler (Şekil I.2'deki a). Çünkü genellikle koşullu ilişkişel şemaları vardır, düşük benlik saygısına sahip kişiler, bu şemalarını herhangi bir şekilde ihlal ettiklerinde partnerlerinin onları daha az seveceklerini, hatta ilişkiyi bitirebileceklerini düşünmektedirler (Şekil I.2'deki b). Bağımlılık denetimi sürecine göre, partnerin olumsuz duygu durumuna bakarak reddedileceği çıkarımını yapmak, bu kişileri partnerlerinden ve ilişkilerinden uzaklaşma yönünde motive etmekte, böylece olası bir reddin acısından korumaktadır (Şekil I.2'deki c). Sonuç olarak, düşük benlik saygısına sahip bireyler acı çektiklerinde, öfkelerini ifade ederek ya da

daha eleştirel ve daha az destekleyici olarak, partnerlerine tepkilerini gösterirler (Bellavia ve Murray, 2003).

Şekil I.2. Bağımlılık denetim modeline göre düşük benlik saygısına sahip kişinin, romantik partnerinin sebebi belirsiz olumsuz duygu durumuna tepkisi.

Düşük benlik saygısına sahip kişilerin tersine, yüksek benlik saygısına sahip kişiler partnerlerinin geçici duygu durumlarından reddedilmişlik hissine kapılmazlar. Aslında yüksek benlik saygısına sahip kişiler, diğerlerinin kendilerini kabul ettiklerine inanırlar (Leary ve Ark., 1995), kendilik değerlerine ilişkin güçlü inançları vardır (Campbell, 1990), ve ne olursa olsun diğerlerinin onları sevip kabul edeceğini düşünürler (Baldwin ve Sinclair, 1996). Sonuç olarak, bu kişiler partnerlerinin ilgilerine ilişkin sürekli olumlu bir beklenti içindedirler ve ilişkilerine olumlu yaklaşırlar.

Klemer (1971), yaptığı boylamsal bir çalışmada, benlik saygısı puanları ve flört deneyimlerini incelemiştir. Evlilik kalitesi ve zamanı açısından üniversiteli kadınlardan 1956'da ve 1968'de alınan veriler karşılaştırılmış; 1956'nın verilerine göre yüksek benlik saygısına sahip bireylerin anlamlı olarak daha fazla flört ettiği ve daha az tek bir kişiye bağlı kalma eğiliminde olduğu görülmüştür. Aynı kadınlara ait

1968 verilerinde ise, bu daha fazla flört eden kadınların daha erken evlenme eğilimi gösterdiği ortaya konmuştur.

Benlik saygısı evlenme zamanlamasını etkileyebildiği gibi, evlilik ilişkisinden sağlanan doyumunu yordamaya da yardımcı olmaktadır. Bu araştırmada evli kişilerin benlik saygısı düzeyine bakılmasının nedeni, bu değişkenin evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu görüşüdür. Katz ve arkadaşlarının (1997), yaptığı bir araştırmada, yüksek benlik saygısına sahip evli kişiler, düşük benlik saygısına sahip evli kişilerden daha fazla ilişki doyumunu ve yakınlık ifade etmişlerdir.

Benlik saygısı ile flört arasındaki ilişkiye daha önce değinilmiştir. Yüksek benlik saygısına sahip kişiler daha fazla flört ettiği için karşı cinsten daha fazla insan tanımakta ve belki de aralarından evleneceği insanı seçebilmektedir. Açıkça belirtmek gerekirse, daha az flört deneyimi olan bir kişinin evlenirken görücü usulüne başvurma olasılığı, daha az flört etmiş ya da hiç flört etmemiş birine göre daha azdır. Günümüzde özellikle şehir kültüründe görücü usulünden bir hayli uzaklaşmış olmasına karşın, gençlerin hayatlarını paylaşacakları bir eş bulamamaları durumunda aileler, yakın akrabalar ya da arkadaşlar gibi kişiler araya girip gence bu konuda yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bir çok flörtü olmuş bir kişinin de karşısına evlenebileceği tarzda birinin çıkmamış olması olasıdır fakat bu yardım genelde flört deneyimi az ya da hiç olmamış kişilere yapılmaktadır. Benlik saygısı yüksek kişilerin daha fazla flört ettiği bulgusuna geri dönersek, benlik saygısı düşük kişilerin daha az flört ettiği ya da hiç flört etmediğinden yola çıkarak, bu

kişilerin daha yüksek oranla görücü usulüyle evlendiği varsayımına ulaşırız ki bu da araştırmanın temel varsayımlarından biridir.

I.4.2. Benlik Saygı Düzeyinde Cinsiyet Farklılıkları

Benlik saygısı-cinsiyet ilişkisi bir çok araştırmanın doğrudan ya da dolaylı yoldan konusu olmuştur. Yapılan araştırmaların sonuçları birbiriyle çelişik sonuçlar vermektedir. Harper ve Marshall (1991), benlik saygısı konusunda cinsiyet farklılığı olduğunu saptamış ve kızların erkeklere oranla daha düşük benlik saygısına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu ile tutarlı bir çok araştırma sonucu bulunmaktadır (Rosenberg ve Simmons, 1975; Wigfield, Eccles, Mac Iver, Reuman, ve Midgley, 1991). Ancak bunun yanında kadınların erkeklerden daha yüksek benlik saygısına sahip olduğunu savunan araştırmalar da mevcuttur (Lackovic-Girgin ve Dekovic, 1990). Bazı araştırmalar da cinsiyetin bu değişken üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Büyükşahin, 2001; Çanakçı, 2000). Benlik saygı düzeyi üzerinde cinsiyetin etkisi konusunda elde edilen çelişik bulgular, kesin bir yargıya varmak için, bu konunun daha fazla araştırılması gerektiğine işaret etmektedir.

I.5. Evlilik Konusuna Kültürel Boyut

Evlilik her ne kadar iki kişi arasında yaşanan ve son derece mahrem olan bir olgu olsa da başlaması, sürdürülmesi ve bazen bitmesinde içinde bulunduğu kültürün izlerini taşımakta, ondan bir hayli etkilenmektedir. Ulaşımın kolaylaşması, kıtalar arası seyahatlerin, göçlerin artması, kitle iletişim ve internet gibi iletişim araçlarının yaygınlaşması ile farklı kültürleri tanıma, öğrenme şansının yakalandığı günümüzde yaşamla ilgili her alan kültürel bir boyut kazanmaktadır. Dünyanın bir çok yerinde olduğu gibi, batıda da aile hayatının çeşitlilik göstermesi ve bunun araştırmacılar tarafından farkına varılması, onları ilişkiler konusuna tarihsel ve kültürel açıdan bakma yönünde güdülemiştir (Aerts, 1993; Hinde ve Stevenson-Hinde, 1987; Kelley, 1983; Levinger, 1990; Skolnick, 1993). Küreselleşmenin gündemde olduğu günümüzde, kültürler arası araştırmalar önem kazanmaktayken, bir kaç küçük istisna dışında, kültürel boyutun teorik bir konu olarak kalması ve araştırmaya dönüştürülmemiş olması şeklinde bir kaygı mevcudiyetini korumaktadır. Son zamanlarda, muhtemelen batılı ülkelere farklı ülkelere göç edenlerin sayısının artması ile farklı kültürler ve batılı, bireysel değerlerle örtüşmeyen alt kültürleri içeren ikili ilişki araştırmaları dergilerde boy göstermektedir (Dion ve Dion, 1996; Ingersoll-Dayton, Campbell, Kurukawa, ve Saito, 1996; Kamo, 1993; Menon, 1989; Timmer, Veroff, ve Hatchett, 1996; Xiaohe ve Whyte, 1990). Batılı olmayan kültürlerde ilişkiler üzerine yapılan araştırmalar, kolektivist ve karşılıklı bağımlılık gibi, bireysellik dışındaki değer sistemlerinde, ilişkilerin işleyişini analiz etmeyi olanaklı kılmaktadır (Hortaçsu, 1999).

Kültürlerarası yapılan araştırmalardan biri Buss ve arkadaşlarının (1990), 33 ülkeden 9494 yetişkini kapsayan, kültür ve cinsiyetin heteroseksüel eş tercihlerine etkilerini inceleyen çalışmasıdır. Araştırma, dünyadaki tüm erkek ve kadınların, aşk ve karşılıklı çekiciliği eş seçimindeki en önemli faktör olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

Buss ve arkadaşları (1990), geleneksel değerlerin önemli olduğu Çin, Hindistan ve İran gibi ülkelerde erkeklerin eş seçerken namus, yuva ve çocuk arzusu, ev işleri ve yemek kabiliyeti gibi özelliklere önem verdiklerine işaret etmektedir. Yine aynı toplumlarda kadınlar evlenecekleri erkekte; hırs, yüksek gelir düzeyi ve iyi bir sosyal statü gibi özellikler aramaktadırlar. Udry (1974) tarafından yapılan bir araştırma, eş seçiminde geçerli olan kriterin, belli bir ülkedeki eş seçme sistemine göre çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Eş seçiminin, batıdaki gibi, özgür iradeyle yapıldığı toplumlarda, romantik aşk, evliliğin öncelikli temeli olarak düşünülmektedir. Geleneksel toplumlarda ise, eş seçimi genellikle bireyin kendisi değil, ailesi tarafından gerçekleştirilmektedir (Chang ve Myers, 1997; Dion ve Dion,1993).

I.5.1. Eş Seçimi

Yukarıda anlatılanlardan görüldüğü üzere, sayıları fazla olmasa da evlilik konusundaki kültürel çalışmalar genellikle eş seçimi ve bunun evlilikle ilgili çeşitli değişkenlere etkisi üzerine odaklanmıştır. Kültürel farklılık gözetmeden evlilikte eş seçimine ilişkin bir çok kuram ortaya atılmıştır, bunlardan bir kaçısı şu şekildedir:

1. Psikanalitik kuram
2. Ortak özellikler kuramı
3. Zıt özellikler kuramı
4. Birbirini tamamlayan gereksinimler kuramı
5. Uyarıcı-değer-rol kuramı

Bu kuramlara kısaca değinmek gerekirse:

1. Freud ve psikanalitik kuram'a göre, eş seçimi büyük ölçüde çocukluk yaşlarında karşı cinsten ebeveyn duyulan hayranlık ile şekillenmektedir. Dolayısıyla kız çocuklar babalarına benzer kişileri, erkek çocuklar ise annelerine benzer kişileri kendilerine eş olarak seçmektedir (Özgüven, 2001).

2. Ortak özellikler (homogami) kuramı'na göre, kişiler ekonomik durum, dini inanç, ırk, eğitim, yaş gibi konularda kendilerine benzer ya da yakın kişileri eş olarak seçmektedir. Burada esas olan, benzerlikler arttıkça çatışma ve anlaşmazlıkların az olacağı inancıdır. Ayrıca bu tür evliliklerde eşler birbirlerini daha iyi anlamakta,

etkileşimin kolay olması nedeniyle sorunlar daha çabuk çözülebilmektedir (Freedman, 1998).

3. *Zıt özellikler (heterogami) kuramı*'na göre ise, kişiler kendi kişilik ve tarzlarına zıt kişilerle evlenmeyi seçip huzursuzluk çıkma olasılığını en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin, başat bir karaktere sahip bir erkek ya da kadının eşini daha uyumlu ve çekinik kişiler arasından seçmesi olasıdır. Bu tarz ilişkilerde evlilik yaşantısının daha zengin olacağı görüşü hakimdir (Winch, 1958). Bu kuram ortak özellikler kuramı ile çelişir görünse de aslında aynı şeyi savunmaktadırlar. Evli çiftlerden erkek başat, kadın çekinik ise, bu her ikisinin de evlilik ilişkisinde kadın ve erkek statüsünün böyle olması gerektiği yönündeki düşüncesinden kaynaklanmaktadır, aslında çift bu konuda benzer bir görüşe sahiptir (Freedman, 1998).

4. *Birbirini tamamlayan gereksinimler* görüşüne göre, gereksinimlerin doyumu ön plandadır ve kişi eş seçimini yaparken bir nevi kendi eksikliklerini giderme çabasındadır. Bireylerin farklı gereksinimlere sahip olması, bazı gereksinimlerin erkekler, bazı gereksinimlerin kadınlar için daha önemli olması dolayısıyla birbirine 'benzer' ya da birbirini 'tamamlayan' gereksinimlere sahip olan çiftlerin evlilik ilişkilerinde daha başarılı olacakları savunulmaktadır (Freedman, 1998).

5. *Uyaran-değer-rol kuramı*, tanışmadan evliliğe giden süreci vurgulamaktadır. Çiftler ilk tanıştıklarında öncelikle birbirlerini dış görünüş, sosyal ve zihinsel özellikler çerçevesinde değerlendirmektedir (uyaran evresi), bu ilk izlenimlerin iyi olması durumunda değerlerin karşılaştırılması dönemine geçilir. Bu dönemde karşıdakinin ilgi, tutum ve inanç ve gereksinimlerinin kendininki ile uyup uymadığına bakılır (değer evresi). Bunun da olumlu olması durumunda, son evrede (rol evresi) evlilikte ve birliktelikte birbirini tamamlayıcı ya da birbirine uyan rollerinin olup olmadığı saptanmaya çalışıp eş seçimi konusunda bir karara varılır (Mursteyn, 1982).

Eş seçmeye ilişkin yukarıda bahsi geçen 5 kuramdan araştırmacılar tarafından en çok destek gören “ortak özellikler” kuramıdır. Araştırmacılar, evlilikte benzerlikler arttıkça uyumun ve doyumun dolayısıyla evlilikte başarıyı yakalama olasılığının artacağını öne sürmektedir (Özgüven, 2001).

Özgüven’e (2001) göre, ülkemizde eş seçim şekillerine baktığımızda, iki temel yaklaşım karşımıza çıkmaktadır; bunlardan birincisinde evlenilecek eş başkasının müdahalesine gerek kalmadan kişinin bizzat kendisinin seçmesi ve daha sonra ailenin onayına sunması (anlaşarak); ikincisi ise, çocuklarının evleneceği kişiyi ailelerin seçmesi (görücü usulu) şeklindedir.

I.5.2. Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlilik

Evlilikte eşlerin kimler tarafından ve ne şekilde seçildiği bu araştırmanın temel sorularından biridir. Evlenilecek kişi seçimi aileler, arkadaşlar, akrabalar ya da kişinin kendisi tarafından mı yapılmaktadır? Bu sorunun yanıtı evlilikleri ayarlanmış (ülkemizdeki adıyla görücü usulü) ya da anlaşarak evlilik olarak sınıflandırmamıza yardımcı olmaktadır. Bu ayırmda en belirgin özellik, görücü usulünde çiftlerin bir başkası aracılığıyla tanışması ve bu tanışmanın ana fikrinin evlilik olmasıdır. Başka bir deyişle, kişiler ilk görüşmeden itibaren birbirlerini evlilik amaçlı tanımaya çalışmakta, karşısındakinin nasıl bir eş olacağını ve hayatını onunla devam ettirmek isteyip istemediğini kendine sormaktadır. Anlaşarak gerçekleşen evliliklerde ise, bireyler birbirlerini okul, iş, arkadaş ortamı gibi yerlerde bulmakta, bazen sadece arkadaşlık amaçlı, bazen de ilk görüşte bir beğeniyle ilişki başlamakta ve bunun devamında evlilik fikri ortaya çıkmaktadır.

Geçmişte ve kırsal kesimde daha sık rastlanan bir eş seçimi yöntemi olan görücü usulünde görücü grubu, kızları bulunan evleri ziyaret edip bir ön bilgi edinirler, kızlarla ilgili bilgiler toplanır. Genellikle hamaratlık, temizlik, saygı, ailenin geçmişinin iyi olması ve sosyo-ekonomik düzey gibi özellikler ışığında gelin adayı ya da adayları belirlenmektedir. Bunu takiben elde edilen bilgiler oğullarına uygun bir eş ve kendilerine iyi bir gelin arayan ailelere bildirilir. Erkek tarafı uygun bir zamanda kız tarafına ziyaret arzusunu dile getirir ve gençlerin birbirini bulması, tanışması bu şekilde sağlanır (Özgüven, 2001).

Günümüzde ve şehir kültüründe görücü usulünün tam anlamıyla terk edildiğini söylemenin mümkün olmamasıyla birlikte, tam olarak yukarıdaki gibi işlediğini söylemek de mümkün değildir. Bugün, modern kültürlerde de gençlerin evleneceği çiftler aileler ya da yakın çevre tarafından seçilebilmektedir. Ancak modernleşmenin getirdiği bir takım farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklara ileride değinilecektir.

Görücü usulü evlilikler, gençlerin eş seçiminde sağlıklı karar veremeyeceği varsayımına dayanmaktadır (Auboyer,1965; Goode, 1963: Akt: Batabyal, 2001). Bu nedenle anne-babalar, akrabalar, arkadaşlar hatta çevredeki sayıları bir hayli artan iyilik sever kişiler gençlere hayat arkadaşı bulma işini görev edinmektedir.

Geleneksel ve modern kültürlerde, demografik faktörler yönünden eş seçimine ilişkin araştırmaların yapılmasına karşın, ayarlanmış (görücü usulü) ve anlaşarak evlilik arasında evlilik doyumu karşılaştırması yapan çok az sayıda araştırma yapılmıştır. Bu az sayıdaki araştırmalardan birinde, Shachar (1991) İsrail’de, ayarlanmış şekilde ve anlaşarak evlenmiş 206 genç evli çift arasındaki evlilik doyumu açısından farklılıkları incelemiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre, flört süresinin uzunluğu, evlilik öncesi birlikte yaşama ve eş seçim yöntemleri evlilik doyumuyla çok düşük bir düzeyde ilişkilidir.

Yelsma ve Athappilly (1988), ayarlanmış şekilde (görücü usulü) evlenmiş 28, aşk evliliği yapmış 25 Hintli çift ve arkadaş, mantık evliliği yapmış 31 Amerikalı çift üzerinde evlilik doyumu ve iletişim becerilerine ilişkin bir çalışma yapmışlar ve

ayarlanmış (görücü usulü) evlenmiş çiftlerin, diğer iki grup çiftten, evlilik doyumu puanlarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla, görücü usulü evlenen çiftlerin, diğerlerine oranla, evlilik ilişkilerinden daha fazla doyum sağladıkları ortaya konmuştur. Bu bulguların tersine, Xiaohe ve Whyte'ın (1990) Çin'de 586 evli kadın üzerine yaptıkları bir araştırmada, anlaşarak evlenen kadınların ayarlanmış evlilik yapan kadınlardan daha fazla doyum sağladıkları gözlenmiştir. Bu araştırmada ayrıca, 20-24 yıldır evli çiftlerin 20 yıldan az süredir evli çiftlerden daha fazla evlilik kalitesi belirttikleri ifade edilmiştir.

I.5.3. Türkiye'de Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlilik

Türkiye, bireysellik ve karşılıklı bağımlılık değerlerinin bir arada var olduğu bir geçiş ülkesidir (Kağıtçıbaşı, 1996). Burada evliliklerin yaklaşık yarısı görücü usulüdür, ancak şehirde yaşayan, genç ve eğitimli nüfus için bu oran daha düşüktür (Atalay, Konaş, Beyazıt ve Madenoğlu, 1992). Hortaçsu ve Başbuğ'un (1996), Ankara'daki evli çiftler üzerine yaptığı bir araştırma 10 yıldan az süredir evli olan çiftlerin % 15'inin görücü usulü evlendiğini ortaya koymuştur.

Romantik aşka dayalı evlilik kavramı, Türkiye'de şehir kültürüne 19. yy'ın sonlarında girmiş ve bir takım ters tepkilere yol açmıştır. Aşk, evliliğin istikrarına bir tehdit ama aynı zamanda istenmeyen evliliklerden kadınların kurtarıcısı olarak algılanmıştır (Duben ve Behar, 1991; Hortaçsu, Başbuğ ve Muhammedberdiyev, 1996). Osmanlı Saltanatı zamanında ters tepkilerle karşılaşan bu anlayış, batılı modelleri örnek alan Türkiye Cumhuriyeti tarafından benimsenmiş, çiftlerin

eşitliğine ve sevgiye dayanan aile anlayışı, batılılaşma ve laikleşme çabalarının bir parçası olarak, devlet ve kitle iletişim araçları tarafından desteklenmiştir (Hortaçsu, Başbuğ, ve Muhammedberdiyev, 2001: Akt: Hortaçsu, 1999).

Ülkemizde bugün, geleneksel görücü usulü, artık evlenecek çiftleri ailelerin bulup tanıştırdığı, ancak evlilik kararının, belirli bir süre görüşüp birbirini tanıma olasılığı bulan gençlere bırakıldığı, yeni ve daha geniş bir anlam içermektedir. Bu açıdan Hortaçsu'ya (1999) göre, günümüz evlilikleri için direk görücü yerine modern görücü usulü kavramını kullanmak daha uygun olacaktır. Benzer kültürlerde de aynı evrimsel gelişmeyi görmek mümkündür. Tokyo-Detroit arasındaki bir karşılaştırmada Blood (1967), Japonya'daki evlilik türleri üzerine yapılan bir araştırmada Rao ve Rao (1982) ve Hindistan'daki bir çalışmanın sonucunda da Applbaum (1995), modern görücü usulü kavramına değinmişler ve bu uygulamada evlenecek kişinin, adayı başkası aracılığıyla bulmuş olsa da, evlilik kararında önemli bir özerkliğe sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

Fox (1975), Ankara'daki evli kadınlar üzerine yaptığı bir araştırmada, görücü usulü ve anlaşarak gerçekleşen evlilik yaşantıları arasında bir takım farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Görücü usulü evliliklerde, erkeklerin karar almada daha baskın ve kısıtlayıcı etkileri söz konusudur. Araştırmada ayrıca, eğitim seviyesinin kontrol altında tutulmasının evlilik şeklinin etkilerini düşürdüğü ancak tümüyle ortadan kaldıramadığı görülmüştür. Bu etki davranışlardan çok tutumlar üzerinde gözlenmektedir. Görücü usulü ve anlaşarak evlilikleri karşılaştıran bir başka araştırmada, görücü usulüyle evlenenlerin eğitim seviyelerinin daha düşük, çocuk

sayısının ve eşler arası yaş farkının daha fazla, düşük seviyede duygusal ilişki, daha büyük oranla eşe karşı güvensiz bağlanma, ailelerle daha fazla sürtüşme, görev dağılımında ve karar alımında daha büyük oranda cinsiyet ayrımı, daha sık anlaşmazlık, daha az evlilik öncesi etkileşim ve yine evlilik öncesi ailelerle daha yoğun ilişkiler olduğu gözlenmiştir (Hortaçsu, 1997; Hortaçsu ve Oral, 1994: Akt: Hortaçsu, 1999).

Eşlerin tanışma şekli ve evlilik doyumu üzerine yaptığı bir çalışmada Turan (1997), Türkiye’de yaşayan evli çiftlerin görücü ya da anlaşarak evlenmiş olmalarının evlilik doyumunu etkilemediğini saptamıştır. Aynı şekilde Azizoğlu-Binici (2000), psikolojik yardım için başvuran ve başvurmeyan çiftler üzerine yaptığı bir çalışmasında, evlilik şekli gibi demografik özelliklerin evlilik doyumu üzerinde etkili olmadığını bulmuştur. Bu bulguların tersine İmamoğlu (1994), görücü usulü evlenen çiftlere oranla anlaşarak evlenen çiftlerin daha fazla evlilik doyumu ifade ettiğini ortaya koymuştur.

1.6. Araştırmanın Amacı

Yüzeysel yaşanan ikili ilişkiler ve bunların kaçınılmaz sonu, sürekli bir artış içinde olan evlilik içi problemler ve boşanma oranı; ilişki doyumu ve ilişki istirarı konusunu araştırmaya değer kılmıştır. Yakın ilişkiler konusuna geniş bir bakış açısı kazandıran yatırım modeli, ilişki doyumu konusunda güçlü bir yordayıcı konumundadır. İlişkiler-partnerler bireylerin beklentilerini ne derece karşılamakta, alternatiflere yönelme eğilimlerini ne derece düşürmektedir? Peki ya bireyler kendileri ilişkiye ne ölçüde değer vermekte, ne oranda yatırım yapmaktadır? Tüm bunların bir işlevi olarak ilişkide kalma kararı mı yoksa ilişkiyi terk etme kararı mı ortaya çıkmaktadır. İlişkiye yönelik tüm bu hayati soruların yanıtlanması için bu araştırmada yatırım modeli temel alınmıştır.

Evlilik ilişkisinin mercek altına alındığı bu araştırmada bireylerin , ilişki doyumu üzerinde etkili olduğu düşünülen ve buraya kadar sözü edilen kuramsal yaklaşımlarla desteklenen benlik saygı düzeyleri ve bağlanımla ilişkili olduğu düşünülen kıskançlık düzeyleri ve başetme yolları da incelenecektir.

Bu araştırmada ayrıca, görücü usulü ve anlaşarak evlenen çiftlerin yukarıda belirtilen değişkenler açısından karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada aynı zamanda aşağıdaki soruların yanıtlarının bulunması amaçlanmaktadır:

1. Görücü usulü ile evlenen ve anlaşarak evlenen bireyler ilişki doyumlari, seçeneklerin niteliğini değerlendirme Şekilleri, ilişki yatırımları arasında fark var mıdır?

Bu konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmaların sonuçlarındaki tutarsızlık nedeniyle bu konuda denence oluşturulamamış, konuyla ilgili betimsel açıklama yoluna gidilmiştir.

2. Görücü usulü ile evlenen ve anlaşarak evlenen bireyler arasında belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen tepkiler, kıskançlıkla başetme yolları, kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma oranı yönünden farklılık var mıdır?

Daha önce evlilik Şekli ile kıskançlık üzerine yapılan bir araştırmaya rastlanmaması dolayısıyla bu konuda kesin bir yargıya varılamamış, betimsel açıklama yoluna gidilmiştir.

3. Görücü usulü ile evlenen ve anlaşarak evlenen bireyler arasında benlik saygısı düzeyi açısından farklılık var mıdır?

Özgüven (2001) ve Çanakçı'nın (2000) benlik saygısı düşük bireylerin daha az flört ettikleri ya da hiç flört etmediklerini savunan çalışmalarından hareketle; görücü usulü evlenen bireylerin benlik saygı düzeylerinin anlaşarak evlenenlere oranla daha düşük olması beklenmektedir.

4. İlişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı, belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri, kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi ve benlik saygı düzeyi yönünden cinsiyet farklılıkları bulunmakta mıdır?

Literatür taraması sonucunda, yukarıdaki değişkenlerden seçeneklerin niteliğini değerlendirme, kıskançlık durumunda verilen tepkiler ve kıskançlıkla başetmede başvurulan yöntemler yönünden cinsiyetler arası fark olması beklenmekte;

- Erkeklerin kadınlara oranla seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendireceği,
- Kıskançlık durumunda kadınların daha fazla duygusal tepki vereceği,
- Kıskançlıkla başetmede erkeklerin yıkıcı, kadınların yapıcı yöntemlere daha sık başvuracağı düşünülmektedir.

5. Bireylerin ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımları ile belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen tepkiler, kıskançlıkla başetmede başvurulan yöntemler, kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi ve benlik saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- Rusbult ve yatırım modelini temel alarak yapılan diğer çalışmaların bulguları doğrultusunda bağlanımdan söz edebilmek için;

- İlişki doyumunun ilişki yatırımı ile olumlu bir ilişki içerisinde, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli ile olumsuz bir ilişki içerisinde olması beklenmektedir.

- Aynı şekilde ilişki yatırımının ilişki doyumu ile olumlu bir ilişki içerisindeyken seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile olumsuz bir ilişki içerisinde olması beklenmektedir.

- Seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli ile ilişki doyumu ve ilişki yatırımı arasında olumsuz bir ilişki olması beklenmektedir.

- Kıskançlık ve ilişki doyumu üzerine yapılan araştırmalar ışığında;

- İlişki doyumu arttıkça belirtilen kıskançlık düzeyinin de artması beklenmektedir.

- İlişki doyumu arttıkça kıskançlıkla başetmede yapıcı yöntemlere başvurma olasılığının da artması beklenmektedir.

- Ayrıca, yapılan araştırmalar ışığında, benlik saygısı yüksek bireylerin, benlik saygısı düşük olanlara oranla daha fazla ilişki doyumunu ifade etmesi dolayısıyla, bireylerin ilişki doyumlarının, benlik saygı düzeyleri ile doğru orantılı olarak yüksek ya da düşük olması beklenmektedir.

6. Bireylerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme Şekilleri ve ilişki yatırımları; belirtilen kıskançlık düzeyleri, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyleri, kıskançlık durumunda verileceği belirtilen tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri ve kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyleri; benlik saygı düzeyleri ilişki doyumlarını yordamada kullanılabilir mi?

- Bireylerin ilişki doyumunu, ilişkiye yatırım miktarları arttırıcı, seçeneklerin niteliğini değerlendirme Şekilleri ise azaltıcı bir etkiye sahiptir ve her ikisinde ilişki doyumunu hakkında tahminde bulunmayı kolaylaştırmaktadır.

- Bireylerin belirttikleri kıskançlık düzeyi, ilişkiden sağladıkları doyumunu arttırmaktadır ve bu değerışkenin düzeyine bakılarak ilişki doyumunu konusunda fikir edinebilir.

- Bireylerin benlik saygıları arttığı oranda ilişkiden sağladıkları doyum artmaktadır ve bu değerışkenin düzeyine bakılarak ilişki doyumunu konusunda çıkarsamada bulunulabilir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu araştırmada, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ilişki istikrarı (bağlanım) düzeyi, romantik kıskançlık düzeyleri ve benlik saygısı gibi bir takım sosyal psikolojik özellikleri incelenmiştir.

II.1. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, Ankara ve İzmir’de ikamet eden, seçkisiz olarak alınmış 150 evli birey oluşturmaktadır. Bunların 84’ü kadın, 66’sı erkek; 86’sı anlaşarak, 64’ü görücü usulü evlenmiş bireylerdir (**Çizelge II.1**).

Çizelge II.1. Katılımcıların Cinsiyet ve Evlilik Şekline Göre Dağılımı

	Kadın		Erkek		Toplam	
	N	%	n	%	N	%
Anlaşarak	51	60.7	35	53.0	86	56.9
Görücü	33	39.3	31	47.0	64	43.1
Toplam	84	100	66	100	150	100

Kadın katılımcıların yaş ortalaması 39,08 (S= 10,53), erkek katılımcıların yaş ortalaması 42,21 (S= 12,28)’dir. Katılımcıların ortalama evlilik süresi 181,23 ay (S= 142,96), yani yaklaşık 15 yıldır. Kadın katılımcılar tanıştıktan ortalama 20,56 ay

(S=21.46), erkek katılımcılar tanıştıktan sonra ortalama 26.11 ay (S=46.71) sonra evlendiklerini belirtmişlerdir. Görücü usulü evlenenler tanıştıktan ortalama 10.92 ay, anlaşarak evlenenler ise ortalama 31,99 ay sonra evlenmişlerdir.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında; kadınların %13.1'i (n= 11) ilkokul, %7.1'i (n=6) ortaokul, %29,8'i (n=25) lise, %50'si (n=42) üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahiptir. Erkeklerin; % 13.6'sı (n=9) ilkokul, % 6.1'i (n=4) ortaokul, %31.8'i (n=21) lise ve %48.5'i (n=32) üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahiptir.

Katılımcıların çalışma durumları sırasıyla şöyledir; kadın katılımcıların, %54.8'i (n=46) çalışmakta, %35,7'si (n=30) çalışmamakta ve %9.5'i (n=8) emeklidir. Erkek katılımcıların; % 81.8'i (n=54) çalışmakta, %1.5'i (n=1) çalışmamakta, %16.7'si(n=11) emeklidir.

Çocuk sayılarına bakıldığında; katılımcıların % 0.7'sinin (n=1) 6, % 1.3'ünün (n=2) 4, %15,3'ünün (n=23) 3, %36'sının (n=54) 2, %26'sının (n=39) 1 çocuk sahibi olduğu; %20.7'sinin (n=31) ise çocuğunun olmadığı görülmüştür.

II.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplamak amacıyla katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgi formu, İlişki İstikrarı Ölçeği (İÖ), Romantik Kıskançlık Ölçeği (RKÖ) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır.

II.2.1. Demografik Bilgi Formu:

Demografik bilgi formunda, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Katılımcılardan, cinsiyet, yaş, eğitim ve çalışma durumu, kaç yıldır evli oldukları, ne şekilde evlendikleri (görücü usulü, anlaşarak, v.s), tanıştıktan ne kadar süre sonra evlendikleri, çocuklarının olup olmadığına ilişkin soruları yanıtlamaları istenmiştir (Bakınız **Ek-2**).

II.2.2. İlişki istikrarı Ölçeği (İİÖ):

İlişki istikrarı ölçeği, ilişkiye yapılan yatırımı, bir başkasıyla beraber olmayı değerlendirme ve ilişki doyumunu ölçmek amacıyla Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması Büyüksahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 10'ar maddeden ilişki doyumu, ilişki yatırımı, seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeği, toplamda 30 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğin ilk beş maddesi dört dereceli Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Geriye kalan beş madde de 1-9 arasında değer alan Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Geçerlik: Yapı geçerliği: Faktör analizi: 3 Faktör: İlişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı. Ölçüt geçerliği: İİÖ'nün Aşka ilişkin tutumlar ölçeği: Kısa Formu'nun alt ölçekleri ile korelasyonları -.48 ile .67 arasında değişmektedir. Güvenirlik: İç tutarlılık: İİÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach Alfa katsayısı sırasıyla, .90, .84, .84'tür. İki yarım test güvenirliliği: İİÖ'nün iki yarım güvenirlilikleri sırasıyla, .84, .71, .78'dir (Bakınız **Ek-4**).

II.2.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, benlik saygısını ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. Geçerlik güvenirlik çalışması Çuhadaroğlu (1986) ve Tuğrul (1994) tarafından yapılmıştır. Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 1-4 arası derecelendirilmiştir. Bunlar, 1= Hiç katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Katılıyorum, 4= Tamamen katılıyorum'u temsil etmektedir(Bakınız **Ek-3**).

II.2.6. Romantik Kıskançlık Ölçeği (RKÖ):

Romantik kıskançlık ölçeği, kıskançlığı çok boyutlu olarak değerlendirme amacıyla Pines ve Aronson (1983) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması Demirtaş (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçek 1-7 arası likert tipi bir ölçektir(1=hiç katılmıyorum, 7=tamamen katılıyorum). 129 maddeden oluşmaktadır. Geçerlik: Yapı geçerliği: Faktör analizi: 5 faktör: Kıskançlık tetikleyicileri (1., 2. ve 3. tür tetikleyiciler); kıskançlık durumunda verilen tepkiler (fiziksel, duygusal ve bilişsel); kıskançlığın etkileri (olumlu, olumsuz); kıskançlığın nedenleri (yetersizlik ve kaybetme korkusu); kıskançlıkla başetme yöntemleri (çıkış, konuşma, bağlılık, umursamama). Ölçüt geçerliği: RKÖ'nün alt ölçekleri ile Aşka ilişkin tutumlar ölçeği alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar -.13 ile .47 arasında değişmektedir. Güvenirlik: İç tutarlılık: RKÖ'nün Cronbach alfa katsayısı: .92'dir (Bakınız **Ek-5**).

II.3. İşlem

Kişisel (demografik) bilgi formu, İlişki İstikrarı Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Romantik Kıskançlık Ölçeği, seçkisiz olarak alınan, anlaşarak ve görücü usulü evlenmiş 150 kişiye uygulanmıştır.

Ölçekler, gönüllü olarak katılan katılımcılara bireysel olarak uygulanmıştır. Katılımcılara kimlik bilgileri sorulmamıştır. Ölçeklerin cevaplandırılması maksimum 20 dakika sürmektedir. Katılımcılar formları evlerinde, boş zamanlarında doldurmuştur.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu araştırmada evli bireylerin ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı, belirtilen kıskançlık düzeyi, tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verileceği belirtilen tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri, kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi ve benlik saygılarının cinsiyet ve evlilik şekli (görücü usulü-anlaşarak) gibi bazı değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterip göstermediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada amaçlanan diğer bir konu ise evli bireylerin ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli, ilişki yatırımları ile belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verileceği belirtilen tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri, kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi ve benlik saygısı arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesidir. Tüm bunların yanında, yukarıdaki değişkenlerin ilişki doyumunu yordama gücü de incelenen konular arasındadır.

Bu bölümde, amaçlar doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan varyans analizi sonuçları (**izelge III.2**), korelasyon hesaplamaları (**Ek-1**) ve regrasyon

analizi sonuçları (**Çizelge III.4**) bulunmaktadır. Analiz sonucu elde edilen bulgular alt başlıklar halinde verilmiştir.

Araştırmaya katılan evli bireylerin İlişki İstikrarı (İİÖ) alt ölçekleri (İlişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı), Romantik Kıskançlık Ölçeği (RKÖ) alt ölçekleri (belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri ve kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi) ve Benlik Saygısı ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları **Çizelge III.1**'de gösterilmiştir.

Çizelge III.1. İlişki İstikrarı alt ölçekleri, Romantik Kıskançlık alt ölçekleri ve Benlik Saygısı ölçeğinden alınan puanlara ait ortalamalar ve standart sapmalar

	ANLAŞARAK						GÖRÜCÜ USULÜ					
	KADIN			ERKEK			KADIN			ERKEK		
	X	SD	N	X	SD	n	X	SD	n	X	SD	n
İlişki doyumu	5.28	1.13	51	5.53	.98	35	4.82	1.36	33	4.75	1.15	31
Seç. nit. Değerlendirme	2.48	1.00	51	2.62	1.00	35	2.41	1.22	33	2.80	1.41	31
İlişki yatırımı	4.42	1.13	51	4.67	1.30	35	4.39	1.21	33	4.02	1.14	31
Belirtilen kıskançlık düzeyi	5.27	1.56	51	5.03	1.77	35	4.91	1.51	33	4.68	1.72	31
Bir başkası ile ilgilenme (1.tür)	4.93	1.87	51	5.21	1.89	35	5.34	1.49	33	4.86	1.65	31
Bir başkası ile cinsel ilişki (2.tür)	6.39	.86	51	6.46	.78	35	6.33	1.24	33	5.86	1.72	31
Bir başkası ile sevgili olma (3.tür)	5.22	1.45	51	4.86	1.81	35	5.16	1.33	33	4.88	1.65	31
Fiziksel tepkiler	2.24	1.00	51	2.39	1.01	35	2.46	1.39	33	2.04	.85	31
Duygusal tepkiler	2.97	1.28	51	3.00	1.24	35	3.33	1.43	33	2.44	.86	31
Bilişsel tepkiler	3.09	1.28	51	3.00	1.21	35	3.77	1.41	33	2.49	1.11	31
Çıkış	2.29	1.22	51	1.99	.82	35	2.45	1.00	33	2.37	1.06	31
Konuşma	4.01	1.79	51	4.05	1.41	35	4.10	1.60	33	2.85	1.82	31
Bağlılık	2.26	1.35	51	1.84	.80	35	2.78	1.31	33	1.62	1.01	31
Umursamama	1.66	.88	51	1.77	1.24	35	1.96	.92	33	1.72	1.20	31
Olumlu etkileri	3.17	1.47	51	3.38	1.27	35	3.06	1.47	33	3.61	1.48	31
Olumsuz etkileri	4.15	1.26	51	3.88	1.47	35	4.99	1.31	33	3.94	1.40	31
Benlik saygısı	2.55	.31	51	2.49	.28	35	2.55	.28	33	2.59	.28	31

Çizelge III.2. İlişki İstikrarı alt ölçekleri, Romantik Kıskançlık alt ölçekleri ve Benlik Saygısı ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları (Tüm analizler için serbestlik derecesi: 1-146)

	Cinsiyet (A)	Evlilik Şekli (B)	A X B	Hata Varyansı
İlişki doyumu	.23	10.28*	.66	1.35
Seçeneklerin niteliğini değerlendirme	1.95	.07	.40	1.32
İlişki yatırımı	.08	2.99	2.39	1.43
Belirtilen kıskançlık düzeyi	.77	1.73	.001	2.68
1.tür tetikleyiciler	.11	.01	1.74	3.02
2.tür tetikleyiciler	1.04	2.93	2.02	1.34
3.tür tetikleyiciler	1.10	.06	.002	2.44
Fiziksel tepkiler	.57	.12	2.58	1.16
Duygusal tepkiler	4.39*	.24	4.99*	1.54
Bilişsel tepkiler	10.55*	1.16	7.95*	1.61
Çıkış	1.15	2.40	.38	1.13
Konuşma	4.72*	3.99*	5.32*	2.82
Bağlılık	16.39*	.58	3.46	1.37
Umursamama	.14	.51	.95	1.11
Kıskançlığın olumlu etkileri	2.53	.06	.53	2.05
Kıskançlığın olumsuz etkileri	8.67*	3.89*	2.94	1.84
Benlik saygısı	.05	.90	.91	8.65

* p < .05

III.1. İlişki İstikrarına İlişkin Bulgular

Evli bireylerde ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımını ölçmek amacıyla Rusbult'ın İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek yine ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır.

Çizelge III.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı puanlarının her birine ayrı olmak üzere verilere 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

III.1.1 İlişki Doyumuna İlişkin Bulgular

Çizelge III.2. 'de gösterildiği gibi, İİÖ'nün ilişki doyumu alt ölçeğine uygulanan varyans analizi sonucunda, evlilik şekli temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146} = 10.58$; $p < .05$). Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler arasında ilişki doyumu yönünden anlamlı bir fark olduğuna işaret etmektedir. Anlaşarak evlenen bireylerin (5.41) görücü usulü evlenen bireylere oranla (4.79) ilişki doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

İlişki doyum düzeyi ile cinsiyet temel etkisi ve ortak etkiler anlamlı çıkmamıştır.

III.1.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, İİÖ ölçeğinin seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeği puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli açısından bir fark bulunmamaktadır.

III.1.3. İlişki Yatırımına İlişkin Bulgular

Çizelge III.2'te görüldüğü gibi İİÖ'nün ilişki yatırımı alt ölçeği puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel etkileri ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu durum katılımcılar arasında ilişki yatırımı açısından fark olmadığını göstermektedir.

III.2. Romantik Kıskançlık Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Romantik Kıskançlık Ölçeğinin alt ölçeklerinden elde edilen bulgular aşağıda alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

III.2.1. Kendini Kıskanç Olarak Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Tüm katılımcılar, “Kıskanç biri olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusunu 2 basamaklı bir ölçek üzerinden cevaplamışlardır (1= Evet, 2=Hayır). Katılımcıların cevaplarına ilişkin frekans dağılımı ve yüzdeler **Çizelge III.3**'te gösterilmiştir.

Çizelge III. 3. “Kıskanç biri olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzdeleri

	Kadın				Erkek			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	n	%	N	%	n	%	n	%
Anlaşarak	46	90.2	5	9.8	33	94.3	2	5.7
Görücü	26	78.8	7	21.2	29	93.5	2	6.5
Toplam	72	85.71	12	14.29	62	93.94	4	6.06

Çizelge III.3'te görüldüğü gibi, “Kıskanç biri olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna; kadınların % 85.71'i (n=72), erkeklerin % 93.94'ü (n=62)

“evet” cevabını vermiştir. Ayrıca; anlaşarak evlenen kadınların % 90.2’si (n=46), anlaşarak evlenen erkeklerin % 94.3’ü (n=33) ve görücü usulü evlenen kadınların % 78.8’i (n=26), görücü usulü evlenen erkeklerin %93.5’i (n=29) evet cevabını vermiştir. Verilen yüzdelerden anlaşılacağı gibi, erkeklerin yüzdesi kadınların yüzdesinden; anlaşarak evlenen bireylerin yüzdesi görücü usulü evlenen bireylerin yüzdesinden daha fazladır.

III.2.2. Belirtilen Kıskançlık Düzeyine İlişkin Bulgular

Burada, katılımcılardan “Sizce ne kadar kıskançsınız?” sorusuna 7 basamaklı bir ölçek (1=hiç, 7=çok) üzerinden cevap vermeleri istenmiştir. Cevaplardan alınan puanlara ilişkin ortalamalar **Çizelge III.1**’de gösterilmiştir.

Çizelge III.1’de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla katılımcıların belirtilen kıskançlık düzeyine ilişkin puanlarına 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

Çizelge III.2’de görüldüğü gibi, belirtilen kıskançlık düzeyi puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin belirtilen kıskançlık düzeyi yönünden anlamlı fark göstermediklerini işaret etmektedir.

III.2.3. Kıskançlık Tetikleyicilerine Karşı Gösterileceği Belirtilen Kıskançlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Burada cinsiyet ve evlilik şeklinin kıskançlık tetikleyicilerine verileceği belirtilen kıskançlık düzeyi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla katılımcılara RKÖ'nün kıskançlık tetikleyicileri alt ölçeği uygulanmıştır.

Çizelge III.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla 3 tür kıskançlık tetikleyicisine (eşin bir partide karşı cinsten biri ile ilgilenmesi, bir başkası ile cinsel birliktelik ve bir başkası ile flört etme) ilişkin puanlara ayrı ayrı olmak üzere 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, RKÖ ölçeğinin kıskançlık tetikleyicileri alt ölçeğine uygulanan varyans analizi sonucunda, üç tür kıskançlık tetikleyicisine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi açısından cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin tüm kıskançlık tetikleyicilerine karşı gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi yönünden anlamlı fark göstermediklerini işaret etmektedir.

III.2.4. Kıskançlık Durumunda Verilen Fiziksel, Duygusal ve Bilişsel Tepkilere İlişkin Bulgular

Burada, katılımcıların kıskançlık durumunda verdikleri fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkiler üzerinde cinsiyet ve evlilik şekli etkisini ölçmek amacıyla RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek fiziksel, duygusal ve bilişsel olmak üzere 3 alt faktörden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeğinin fiziksel, duygusal ve bilişsel olmak üzere her bir alt faktöründen aldıkları puanların ortalamaları **Çizelge III.1**'de gösterilmiştir.

Çizelge III.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkilerin her birine ayrı olmak üzere verilere 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeğinin **fiziksel tepkiler** alt faktöründen alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen fiziksel tepkiler yönünden anlamlı bir fark olmadığını işaret etmektedir.

Yine **Çizelge III.2'**de görüldüğü üzere, RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeğinin **duygusal tepkiler** alt faktöründen alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146}=4.390$; $p<.05$). Kadınlar ve erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen duygusal tepkiler yönünden anlamlı farklılıklar olduğunu söylemek mümkündür. Kadınlar (3.15) erkeklere (2.7) oranla kıskançlık durumunda daha fazla duygusal tepki verme eğilimindedirler.

Bu çizelgedeki diğer bir sonuca göre, cinsiyet ve evlilik şekli ortak etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146}= 4.988$; $p< .05$). Bu ortak etkinin kaynağı Tukey-Kramer testi ile araştırılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre; sadece görücü usulü evlenen kadınlar ve erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen duygusal tepkiler yönünden anlamlı bir fark vardır ($q_{2-146}= 4.06$; $p< .05$). Görücü usulü evlenen kadınlar (3.33), görücü usulü evlenen erkeklere (2.44) oranla kıskançlık durumunda daha fazla duygusal tepki vermektedirler.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeğinin **bilişsel tepkiler** alt faktöründen alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146}= 10.547$; $p<.05$). Bu bulgu, kadınlar ve erkekler arasında, kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden farklılık olduğunu göstermektedir. Ortalamalara bakıldığında, kadınların (3.43) erkeklere (2.75) oranla, kıskançlık durumunda daha fazla bilişsel tepki verdiği görülmektedir.

Bu çizelgedeki diğer bir sonuca göre, cinsiyet ve evlilik şekli ortak etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146} = 7.952$; $p < .05$). Bu ortak etkinin kaynağı Tukey-Kramer testi ile araştırılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadınlar arasında kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden anlamlı bir fark bulunmaktadır ($q_{2-146} = 3.40$; $p < .05$). Görücü usulü evlenen kadınlar (3.77), anlaşarak evlenen kadınlara oranla kıskançlık durumunda daha fazla bilişsel tepki vermek eğilimindedirler.

Öte yandan görücü usulü evlenen kadınlar ve görücü usulü evlenen erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden anlamlı bir fark bulunmaktadır ($q_{2-146} = 5.71$; $p < .05$). Bu durum, görücü usulü evlenen kadınların (3.77), görücü usulü evlenen erkeklere (2.49) oranla kıskançlık durumunda daha fazla bilişsel tepki verdiklerini göstermektedir.

III.2.5. Kıskançlıkla Başetme Yöntemlerine İlişkin Bulgular

RKÖ'nün Kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeği; çıkış, konuşma, bağlılık ve umursamama olmak üzere dört başetme yöntemini içermektedir. Bunlardan konuşma ve bağlılık yapıcı yöntemlerken, çıkış ve umursamama yıkıcı yöntemlerdir. Burada kıskançlıkla başetmede bu dört yönteme başvurmada cinsiyet ve evlilik şekli farklılıkları incelenecektir.

Katılımcıların RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri; çıkış, konuşma, bağlılık ve umursamama alt faktörlerinden aldıkları puanların ortalamaları **Çizelge III.1**'de gösterilmektedir.

Çizelge III.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeğinin çıkış, konuşma, bağlılık, umursamama olmak üzere dört farklı yöntem başvurma puanlarının her birine ayrı ayrı olmak üzere verilere 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, kıskançlıkla başetmede **çıkış** yöntemine başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenmiş kadın ve erkekler arasında kıskançlıkla başetmede çıkış yöntemine başvurma yönünden farklılık olmadığını göstermektedir.

Yine **Çizelge III.2**'de görüldüğü üzere, RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeği **konuşma** yöntemine başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{1-146} = 4.716$; $p < .05$). Bu bulgu, kadınlar ve erkekler arasında kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine başvurma yönünden farklılık olduğunu göstermektedir. Kadınlar (4.02), erkeklere (3.45) oranla kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine daha fazla başvurumaktadırlar.

Bu çizelgedeki diğ er bir sonuca göre, evlilik şekli temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146} = 3.986$; $p < .05$). Bu durum, görücü usulü ve anlaşıarak evlenen bireyler arasında kıskançlıkla baş etmede konuşma yöntemine başvurma yönünden farklılık olduğunu göstermektedir. Bu durum, anlaşıarak evlenenlerin (4.03) görücü usulü ile evlenenlere (3.48) oranla kıskançlıkla baş etmede konuşma yöntemine daha sık başvurduğunu göstermektedir.

Kıskançlıkla baş etmede konuşma yöntemine başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonucu elde edilen bir sonuç da, cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı çıkmasıdır ($F_{1-146} = 5.337$; $p < .05$). Bu etkinin kaynağı Tukey-Kramer testi ile araştırılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre; görücü usulü evlenen kadınlar ve erkekler arasında kıskançlıkla baş etmede konuşma yöntemine başvurma sıklığı yönünden anlamlı bir fark vardır ($q_{2-146} = 4.21$; $p < .05$). Ortalamalar, görücü usulü evlenen kadınların (4.10) görücü usulü evlenen erkeklere göre (2.85) kıskançlıkla baş etmede konuşma yöntemine daha sık başvurduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, görücü usulü ve anlaşıarak evlenen erkekler arasında kıskançlıkla baş etmede konuşma yöntemine başvurma yönünden anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($q_{2-146} = 4.10$; $p < .05$). Ortalamalara bakıldığında, kıskançlıkla baş etmede anlaşıarak evlenen erkeklerin (4.05) görücü usulü evlenen erkeklere (2.85) oranla daha fazla konuşma yöntemine başvurdukları görülmektedir.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi RKÖ'nün kıskançlıkla baş etme alt ölçeği **bağlılık** yöntemine başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda,

cinsiyet temel etkisi anlamlı çıkmıştır. Yani, RKÖ'nün kıskançlıkla başatme alt ölçeğinin bağıllık yöntemine başvurma puanları yönünden kadınlarla erkekler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F_{1-146} = 16.389$; $p < .05$). Kadınlar (2.52), erkeklere (1.73) oranla kıskançlıkla başatmede bağıllık yöntemine daha sık başvurmaktadırlar.

RKÖ'nün kıskançlıkla başatme alt ölçeği bağıllık yöntemine başvurma puanları yönünden evlilik şekli temel etkisi ve cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı çıkmaması, bu değişkenler yönünden evli bireyler arasında fark olmadığını göstermektedir.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, RKÖ'nün kıskançlıkla başatme alt ölçeği **umursamama** yöntemine başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin, kıskançlıkla başatmede umursamama yöntemine başvurma yönünden anlamlı fark göstermediklerine işaret etmektedir.

III.2.6. Kıskançlığın Olumlu ve Olumsuz Etkilerine İlişkin Görüşlere Katılma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Burada, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine katılma düzeylerini ölçmek amacıyla katılımcılara, RKÖ'nün kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkileri alt ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçek olumlu ve olumsuz etkiler olmak üzere 2 alt faktörden oluşmaktadır.

Çizelge III.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerinin her birine ayrı olmak üzere verilere 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, RKÖ'nün kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine katılma alt ölçeği **olumlu etkilerine katılma düzeyi** puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında kıskançlığın olumlu etkilerine katılma düzeyi yönünden anlamlı fark bulunmadığını göstermektedir.

Yine **Çizelge III.2'**de görüldüğü gibi RKÖ'nün kıskançlığın olumlu-olumsuz etkilerine katılma alt ölçeği **olumsuz etkilerine katılma düzeyi** puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-146} = 8.673$; $p < .05$). Bu durum, kadınlar ve erkekler arasında kıskançlığın

olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi yönünden anlamlı fark olduğuna işaret etmektedir. Ortalamalara bakıldığında, kadınların (4.57) erkeklere (3.91) oranla kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Analizin bir diğer sonucuna göre, kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi yönünden evlilik şekli temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu durum, Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler arasında kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi yönünden anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Görücü usulü evlenen bireyler (4.47), anlaşarak evlenen bireylere (4.02) oranla kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere daha fazla katılmaktadırlar.

Çizelgede göze çarpan bir diğer sonuç ise kıskançlığın olumsuz etkilerine katılma düzeyi yönünden cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı olmadığıdır.

III.3. Benlik Saygısına İlişkin Bulgular

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin benlik saygı düzeylerini ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır.

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları **Çizelge III.1**'de gösterilmiştir.

Çizelge III.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlara 2 (cinsiyet) x 2 (evlilik şekli) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır.

Çizelge III.2'de görüldüğü gibi, benlik saygısı puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında benlik saygı düzeyi yönünden anlamlı fark olmadığını ortaya koymaktadır.

Çizelge III.4. İlişki Doyumu'ndan Alınan puanların yordanması için Hiyerarşik Regrasyon Analizleri Sonuçları (Değişkenler aşamalı çözüm sonucuna göre denkleme giriş sırasıyla verilmiştir. Tüm F değerleri için $p < .05$).

Değişken (Regrasyon denklemine giriş sırasına göre)	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İlişki İstikrarı Değişkenleri						
İlişki Yatırımı	.35	.36	.13	.12	1.25 (1-148)	21.52
Kıskançlık tetikleyicileri						
2. tür tetikleyiciler	.20	.19	.16	.15	1.21 (2-147)	14.20
Belirtilen kıskançlık düzeyi						
	.19	.25	.21	.20	1.14 (3-146)	13.12
Kıskançlık durumunda verilen tepkiler						
Bilişsel tepkiler	-.23	-.26	.27	.25	1.06 (4-145)	13.56
Kıskançlıkla başetme yöntemleri						
Umursamama	.29	.26	.33	.31	.97 (6-143)	12.65
Konuşma	.10	.15	.35	.32		

III.4. İlişki Doyumunun Yordanmasına İlişkin Bulgular

Çizelge III.4'te görüldüğü gibi, ilişki doyumunu yordayan değişkenleri saptamak amacıyla denkleme önce ilk blokta yer alan ilişki istikrarı (bağlanım) değişkenleri alınmıştır. İlişki doyumunu yordayan değişken olarak denkleme bu bloktan sadece **ilişki yatırımı** girmiştir. Bu bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 13'tür ve bu anlamlı bir değerdir. ($F = 21.52$; s.d = 1-48; $p < .05$). Daha sonra ikinci blok olarak RKÖ'nün kıskançlık tetikleyicileri alt ölçeği eklendiğinde, sadece **2. tür tetikleyicilerin** yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Böylelikle, birinci ve ikinci bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 16'ya ulaşmıştır ve bu anlamlı bir değerdir ($F = 14.20$; s.d = 2-147; $p < .05$). Denkleme ilk iki bloğa ek olarak **belirtilen kıskançlık düzeyi** puanlarının eklenmesiyle, bu üç bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 21'e ulaşmıştır ve bu da anlamlıdır ($F = 13.12$; s.d = 3-146; $p < .05$). Dördüncü blok olarak regresyon denklemine RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeği eklenmiş ve **bilişsel tepkilerin** ilişki doyumunun yordanmasında anlamlı katkıları olduğu bulunmuştur. Sözü edilen bu dört bloktaki değişkenlerin toplam varyanstaki sorumluluk oranı % 27'dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F = 13.56$; s.d = 4-145; $p < .05$). Son olarak beşinci blokta ilk dört grup değişkene RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeği eklenmiştir. Bu alt ölçekten önce **umursamama** daha sonra ise **konuşma** yönteminin ilişki doyumunu yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Bu beş bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 35'tir ve bu da anlamlıdır ($F = 12.65$; s.d = 6-143; $p < .05$).

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Bu araştırmanın temel amacı görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ilişki istikrarı, romantik kıskançlık ve benlik saygısı gibi çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılmasının yapılmasıdır. Bu çalışmada aynı zamanda görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin ilişki istikrarlarının (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı) romantik kıskançlık (belirtilen kıskançlık düzeyi; kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi; kıskançlık durumundan verilen fiziksel, duygusal bilişsel tepkiler; kıskançlıkla başetmede çıkış, konuşma, bağlılık, umursamama yöntemlerine başvurma sıklığı; kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi) ve benlik saygı düzeyi ile ilişkisi de ele alınmıştır.

Bu bölümde, elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda tartışılmıştır.

IV.1. İlişki Doyumuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler ilişki doyumlarını, Rusbult'ın (1998) İlişki İstikrarı Ölçeğinin ilişki doyumu alt ölçeği ile değerlendirmişlerdir. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanların ortalamaları ve bu ölçekten alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları bulgular bölümünde gösterilmiştir.

İİÖ'nün ilişki doyumu alt ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, sadece evlilik şekli temel etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Anlaşarak evlenenlerin ortalamasının, görücü usulü ile evlenenlerin ortalamasından daha yüksek olması, anlaşarak evlenenlerin ilişkilerinden daha fazla doyum sağladıklarını göstermektedir. Anlaşarak evlenenlerin görücü usulü evlenenlere (ortalama 10.92) oranla tanıştıktan sonra daha uzun bir süre sonra evlenmesi (ortalama 31.99) eşlerin birbirini daha iyi tanımasına neden olmaktadır. Birbirini daha iyi tanıyan bireylerin beklentilerine uygun bir eş bulma olasılığı artmaktadır dolayısıyla, İlişki doyumundaki bu farkın evlilik öncesi tanıma sürecinden kaynaklanması olasıdır.

Bu varyans analizindeki diğer bir sonuca göre, cinsiyet temel etkisi ve cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisi anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, evli bireyler arasında ilişki doyumu açısından cinsiyet farklılığı bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, literatür kısmında bahsi geçen araştırmaların bazıları ile tutarlı iken bazıları ile tutarsızlık göstermektedir. Shachar (1991) İsrail’de görücü usulü (ayarlanmış) ve anlaşarak evlenmiş 206 çift üzerinde yaptığı çalışmasında evlilik şekli ve ilişki doyumu arasında çok düşük bir ilişki olduğunu bulmuştur. Yelsma ve Athappily (1998) görücü, aşk ve mantık evliliği yapmış Hintli ve Amerikalı çiftleri inceledikleri araştırmalarının sonucunda görücü usulü (ayarlanmış) evlilik yapan çiftlerin diğerlerine oranla daha fazla ilişki doyumu ifade ettiklerini saptamış; Ancak Xiaohe ve Whyte (1990) bunun tersine, anlaşarak evlenen çiftlerin ilişkilerinden daha fazla doyum sağladıklarını ortaya koymuşlardır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda Turan (1997) ve Azizoğlu-Binici (2000), evlilik şeklinin evlilik doyumunu etkilemediğine ilişkin bulgular elde etmiştir. İmamoğlu (1994) ise, görücü usulü evlenenlere oranla anlaşarak evlenen çiftlerin daha fazla ilişki doyumu ifade ettiğini araştırmasıyla ortaya koymuştur. Bu araştırmada elde edilen bulgular İmamoğlu (1994) ile Xiaohe ve Whyte’in (1990) bulgularını doğrular niteliktedir.

IV.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme Şekline İlişkin Bulguların

Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekillerini Rusbult’ın (1998) İlişki İstikrarı Ölçeğinin seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeği ile değerlendirmişlerdir. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanların ortalamaları ve bu ölçekten alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları bulgular bölümünde gösterilmiştir.

İİÖ'nün seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı değildir. Böyle bir sonuç, görücü uslü ve anlaşılarak evlenen kadın ve erkekler arasında seçeneklerin niteliğini değerlendirme yönünden bir fark olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, Büyükşahin ve Hasta'nın (2006) seçeneklerin niteliğini değerlendirme yönünden cinsiyet farklılığı olduğuna ilişkin bulgularıyla çelişmektedir. Büyükşahin ve Hasta'nın bulguları, erkeklerin seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Hansen'e (1985) göre, geleneksel cinsiyet rolleri kadınlarda bağımlılık ve kişisel yetersizlik hissini beslemekte ve bu da onlar için evlilik dışı ilişkiyi korkutucu hale getirmektedir. Erkeklerde böyle bir baskı olmadığından evlilik dışı ilişkilere daha olumlu bakabilmektedirler. Dolayısıyla, kadınlar ve erkekler arasında seçeneklerin niteliğini değerlendirme açısından fark olmalıdır, ancak bu araştırmada böyle bir sonuç elde edilememiştir. Bu durum, ilişki doyumu açısından cinsiyetler arası fark bulunmuş olsaydı, ilişki doyumunun yüksek olması ile açıklanabilirdi. Ancak bu yönde bir bulgu da elde edilememiştir.

IV.3. İlişki Yatırımına İlişkin Bulguların Tartışılması

Görücü usulü ve Anlaşılarak evlenen bireyler ilişki yatırımlarını Rusbult'ın (1998) İlişki İstikrarı Ölçeğinin, ilişki yatırımı alt ölçeği ile değerlendirmişlerdir. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanların ortalamaları ve bu ölçekten alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları bulgular bölümünde gösterilmiştir.

İİÖ'nün ilişki yatırımı alt ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu durum, evli bireylerin ilişkiye yaptıkları yatırım miktarında cinsiyet ve evlilik şekli açısından bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Panayiotou'nun (2005) Güney Kıbrıslı çiftler üzerinde yaptığı bir çalışmada, erkeklerde bağlanımı sadece ilişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli yordamaktayken ;kadınlarda bağlanımı ilişki doyumu , seçeneklerin niteliği ve ilişki yatırımı yordamaktadır. Buradan kadınların bağlanım düzeyi yüksek olan ilişkilerine daha fazla yatırım yaptığı şeklinde bir sonuç çıkabilmektedir. Rusbult ve Duffy (1986) de heteroseksüel ve homoseksüel çiftler üzerinde yaptıkları bir çalışmada, ilişki yatırımı açısından cinsiyet farkına rastlamışlardır. Heteroseksüel ve lezbiyen kadınlar ilişkilerine daha fazla yatırım yapmaktadırlar. Ancak bu araştırmanın bulguları, her iki araştırmanın da bulgularıyla tutarlılık göstermemektedir. Belki de bu tutarsızlık kültürel farklılıklardan, kadın ve erkeğin her bir kültürde evliliğe bakış açısındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

IV.4. Kendini Kıskanç Olarak Değerlendirme ve Belirtilen Kıskançlık

Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması

Tüm katılımcılar, “Kıskanç biri olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna 2 basamaklı (1=Evet, 2=Hayır) bir ölçek üzerinden cevap vermişlerdir. Katılımcıların cevaplarına ilişkin frekans dağılımı ve yüzdeler bulgular bölümünde gösterilmiştir.

Kıskanç biri olduğunu belirten katılımcıların yüzdesine bakıldığında, erkeklerin yüzdesinin kadınların yüzdesinden; anlaşarak evlenen bireylerin yüzdesinin, görücü usulü evlenen bireylerin yüzdesinden daha fazla olduğu görülmektedir.

Kıskançlık düzeyinde cinsiyet farklılıkları konusunda Buss ve arkadaşlarının (1992) evrimsel teoriyi destekler çalışmaları, Hupka ve Bank'ın (1994) sosyal yapı ve sosyal rol odaklı araştırmaları gibi bir çok yaklaşım farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Evrimsel teoriye göre, kıskançlık ana-babalığa ilişkin güven duygusuyla sıkı sıkıya bağlı bir duygudur. Erkeklerin bu konudaki dezavantajları onları kadınlara oranla daha fazla kıskanç olmaya itmektedir (Archer, 1996). Buss (1992) babalık kaygısı dolayısıyla erkeklerin cinsel sadakatsizlik, kadınların ise duygusal sadakatsizlik durumunda daha çok kıskançlık belirtisi gösterdiğini vurgulamıştır. Hupka ve Bank (1994) ise, Buss'ın vurguladığı kıskançlık eğiliminin kalıtsal cinsiyet farklılıklarından değil, toplum tarafından atfedilmiş cinsiyet normlarından kaynaklandığını savunmuşlardır.

White ve Mullen'e (1989)göre, kıskançlık üzerine yapılan araştırmaların çoğu, belirtilen kıskançlık düzeyinde cinsiyet farkı olmadığını ortaya koymuştur. Bununla tutarlı olarak, Pines ve Aronson (1983),White (1981) ve Demirtaş (2004) kıskançlıkta cinsiyet farkı olmadığını saptamışlar, ancak, Mathes ve Severa (1981) erkeklerin, Buunk (1981) ise kadınların daha kıskanç olduğunu öne sürerek bu tutarlılığın doğruluğunu tartışılır kılmışlardır.

Bu araştırmada belirtilen kıskançlık düzeyini belirlemek amacıyla katılımcılardan “Sizce ne kadar kıskançsınız?” sorusunu 7 basamaklı bir ölçek üzerinden cevaplamaları istenmiştir. Cevaplardan alınan puanlara ilişkin ortalamalar bulgular bölümünde gösterilmiştir.

“Sizce ne kadar kıskançsınız?” sorusundan alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı değildir. Bu durum, belirtilen kıskançlık düzeyi açısından görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, White ve Mullen’in tesbitini doğrular nitelikte sonuçlar elde edildiğini belirtmek yerinde olacaktır.

IV.5. Kıskançlık Tetikleyicilerine Karşı Gösterileceği Belirtilen

Kıskançlık Düzeyine İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcılardan kıskançlık tetikleyicilerine karşı gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyini belirlemek amacıyla Pines ve Aronson’un (1983) Romantik Kıskançlık Ölçeği’nin (RKÖ) Kıskançlık Tetikleyicileri alt ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların üç ayrı tür kıskançlık tetikleyicisinden aldıkları puanların ortalamaları ve bu ölçekten elde edilen puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları bulgular bölümünde gösterilmiştir.

RKÖ’nün kıskançlık tetikleyicileri alt ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, kıskançlık tetikleyicilerinin üçünde de

cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı çıkmadığı görülmektedir. Bu durum görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi açısından farklılık göstermediğine işaret etmektedir. Bu bulgular, Pines ve Aronson'un (1983) bulgularıyla tutarlılık göstermekle birlikte, kıskançlık tetiklendiğinde erkeklerin daha fazla kıskançlık belirttiğini ortaya koyan Demirtaş'ın (2004) bulgularına ters düşmektedir. Demirtaş, bunu kültürel farklarla açıklamakta, bazı toplumlarda erkekler için eşlerini paylaşmanın onur kırıcı değil, tersi gurur verici bir durum olabildiğini vurgulamaktadır. Ancak Demirtaş'ın araştırması ile bu araştırma arasındaki tutarsızlık, aynı kültür kapsamında yapılması dolayısıyla, kültürel farklarla açıklanamamaktadır. Kıskançlık düzeyinde yaş ile birlikte bir gerileme olabileceğini belirten Demirtaş'ın çalışmasındaki katılımcıların yaş ortalamaları bu çalışmadaki katılımcıların yaş ortalamalarından daha azdır. Kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi de zamanla kadın ve erkeklerde aynı düzeye ulaşıyor olması olasıdır.

IV.6. Kıskançlık Durumunda Verilen Tepkilere İlişkin Bulguların

Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler, kıskançlık durumunda verdikleri tepkileri RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeği üzerinden değerlendirmiştir. Bu ölçeğin kıskançlık durumunda verilen **fiziksel**, **duygusal** ve **bilişsel** tepkiler olmak üzere üç alt faktörü bulunmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların kıskançlık durumunda verdikleri fiziksel, duygusal, bilişsel tepkilere ilişkin

puanlarına ait ortalamalar ayrı ayrı alınmış ve her birinin varyans analizi yapılmıştır. Alınan puanların ortalamaları ve bu puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları bulgular bölümünde gösterilmektedir.

RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeği, **fiziksel tepkiler** alt faktöründen alınan puanlara uygulanan varyans analizi incelendiğinde, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı çıkmadığı görülmektedir. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen fiziksel tepkiler yönünden anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Bununla beraber, RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeğinin **duygusal tepkiler** alt faktöründen alınan puanlara uygulanan varyans analizi incelendiğinde, cinsiyet temel etkisinin anlamlı çıktığı görülmektedir. Kadınların ortalamasının erkeklerin ortalamasından fazla olması; kadınların kıskançlık durumunda daha fazla duygusal tepki verme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir.

Varyans analizindeki diğer bir sonuca göre, cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Görücü usulü evlenen kadın ve erkeklerin ortalamaları incelendiğinde, aralarında kıskançlık durumunda verilen duygusal tepkiler yönünden anlamlı bir fark olduğu, görücü usulü evlenen kadınların kıskançlık durumunda daha fazla duygusal tepki verdikleri gözlenmiştir.

RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeği, **bilişsel tepkiler** alt faktöründen alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonucu incelendiğinde, cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durum, evli kadın ve erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden fark olduğunu göstermektedir. kadınların ve erkeklerin ortalamalarına bakıldığında, kadınların kıskançlık durumunda daha fazla bilişsel tepki verdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bilişsel tepkilerden alınan puanlara uygulanan varyans analizindeki diğer bir sonuca göre, cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Görücü usulü ve anlaşarak evlenen erkeklerin ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla, görücü usulü ve anlaşarak evlenen erkekler arasında kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden bir fark bulunmadığı yorumu yapılabilmektedir.

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadınların ortalamasına bakıldığında, aralarındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Bu durum, kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadınlar arasında fark olduğuna işaret etmektedir. Ortalamalar üzerinde yapılan ek analizler, görücü usulü evlenen kadınların kıskançlık durumunda daha fazla bilişsel tepkiler verdiğini göstermektedir. Benzer olarak görücü usulü evlenen kadınlar ve erkekler arasında da kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden anlamlı fark bulunmuştur. Görücü usulü evlenen kadınlar kıskançlık durumunda daha fazla bilişsel tepki vermektedirler. Buna karşılık, anlaşarak evlenen kadınlar ve erkeklerin

ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu da, anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin arasında kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler yönünden bir fark olmadığını göstermektedir.

Kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkilerden, sadece duygusal ve bilişsel tepkiler açısından cinsiyet farkı oluşması, Pines ve Aronson (1983), Demirtaş (2004), Clanton ve Smith'in (1978) kadınların kıskançlık durumunda daha fazla fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkiler verdiğine ilişkin bulgularıyla belirli bir ölçüye kadar örtüşmektedir. Grossman ve Wood (1993) ise kadınların sadece duygusal tepki verme yönünden erkeklerle farklılaştığını öne sürmektedir. Bu araştırmada, kıskançlık durumunda kadınların erkeklere oranla daha fazla duygusal ve bilişsel tepki verdiği saptanmıştır, ancak diğer araştırmalarının bulgularındaki gibi, fiziksel tepki açısından fark oluşmaması akla bu durumun ölçümün alınma yöntemi ile ilgili olabileceğini getirmektedir. Katılımcılardan yaşadıkları en güçlü kıskançlığı anımsamaları istenerek, bir takım tepkileri ne ölçüde verdikleri sorusunun cevabı ile alınan ölçümlerin, o anda var olan bir durum olma olasılığının azlığı ve daha önce yaşanan bir olayı anımsamanın zorluğu dolayısıyla yanıltıcı sonuçlar vermesi olasıdır. Duygusal ve bilişsel tepkiler bireylerde daha kalıcı izler bırakabilecek tepkilerken, fiziksel tepkiler yaşandığı anda rahatsızlık veren ancak geçmesi durumunda unutulmaya yüz tutan tepkilerdir.

IV.7. Kıskançlıkla Başetme Yöntemlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin kıskançlıkla başetme yöntemlerini incelemek amacıyla katılımcılardan RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Ölçek, Demirtaş'ın (2004) çalışmasında yapıcı ve yıkıcı olmak üzere ikiye ayrılmıştır, ancak bu çalışmada **çıkış, konuşma, bağlılık** ve **umursamama** olmak üzere 4 alt faktöre (yönteme) ayrılarak ele alınmıştır. Katılımcıların bu dört faktörün her birinden aldıkları puanların ortalamaları ve puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları ayrı ayrı olmak üzere bulgular bölümünde gösterilmiştir.

RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt Ölçeği, **çıkış** yöntemine başvurmaya ilişkin puanlara uygulanan varyans analizi sonucuna göre, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında kıskançlıkla başetmede çıkış yöntemine başvurma yönünden anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeği, **umursamama** yöntemine başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu durum, kıskançlıkla başetmede umursamama yöntemine başvurma yönünden kadınlar ve erkekler, görücü usulü ve anlaşarak evlenenler arasında anlamlı bir fark olmadığına işaret etmektedir.

Kıskançlıkla başetmede, yıkıcı kategoride ele alınan çıkış ve umursamama yöntemlerinin cinsiyet yönünden fark göstermemesi Demirtaş'ın (2004) bulgularıyla çelişmektedir. Demirtaş'ın araştırmasına göre, kadınlar daha çok yapıcı yöntemlere başvurmakta, erkekler kıskançlıkla başetmede yıkıcı yöntemlere başvurmaktadır. Bryson (1991) kıskançlıkla başetmede yapıcı-yıkıcı yöntemlere başvurmada, kadınların ilişkiyi koruma eğiliminden, erkeklerin ise benlik saygısını koruma eğiliminden dolayı, böyle bir cinsiyet farkının olması gerektiğini savunmaktadır. Ancak araştırmanın sonuçları böyle bir farklılık olmadığını göstermektedir.

RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeği, **konuşma** yöntemine başvurmaya ilişkin puanlara uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmıştır.

Cinsiyet temel etkisinin anlamlı çıkması, kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine başvurmada kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Kadınlar ve erkeklerin ortalamasına bakıldığında, kadınların kıskançlıkla başetmede, erkeklere oranla daha fazla konuşma yöntemine başvurma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Evlilik şekli temel etkisinin anlamlı çıkması ise, kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine başvurma açısından görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler arasında anlamlı bir fark olduğuna işaret etmektedir. Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ortalamalarına bakıldığında, anlaşarak evlenen bireylerin kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine daha sık başvurduklarını görülmektedir. Bu farkın, anlaşarak evlenen bireylerin, eşlerini

kendileri seçtikleri için, ilişkiden daha fazla sorumlu olmaları ve seçimlerinin yanlış olmadığını kanıtlamak amacıyla ilişkiyi korumaya çabalarından kaynaklanması olasıdır.

Konuşma yöntemini tercih etmede cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı çıktığı daha önce belirtilmiştir. Görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin ortalamaları incelendiğinde; görücü usulü ve anlaşarak evlenen erkeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu dikkati çekmektedir. Ortalamalara göre, anlaşarak evlenen erkekler kıskançlıkla başetmede daha fazla konuşma yöntemine başvurmaktadır. Aynı durum kadınlar için incelendiğinde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Daha açık bir ifade ile, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadınlar arasında kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine başvurma yönünden bir farklılık gözlenmemiştir. Buna karşılık, görücü usulü evlenen kadınlar ve erkekler arasında kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine başvurma yönünden anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Her iki grubun ortalamaları incelendiğinde görücü usulü evlenen kadınların, erkeklere oranla kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine daha sık başvurdukları ortaya çıkmaktadır. Anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında ise anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

RKÖ'nün kıskançlıkla başetme yöntemleri alt ölçeği, **bağlılık** yöntemine başvurmaya ilişkin puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet temel etkisinin anlamlı çıktığı görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin ortalamalarına bakıldığında, kıskançlıkla başetmede bağlılık yöntemine kadınların daha sık başvurduğu anlaşılmaktadır.

Uygulanan varyans analizi sonucunda elde edilen bir diğ er bulgu ise, kıskançlıkla baş etmede bağı lılık yöntemine başvurmada evlilik şek li temel etkisinin ve cinsiyet-evlilik şek li ortak etkisinin anlamlı çı kmamış olmasıdır. Bu durum, kıskançlıkla baş etmede bağı lılık yöntemine başvurmada görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır.

Kıskançlıkla baş etmede yapıcı yollardan olan konuşma ve bağı lılık yöntemlerine başvurmada cinsiyet farkının olması, bu araştırmanın sonuçlarının Demirtaş'ın bulgularıyla tutarlı olduğunu göstermektedir. Yine, Bryson (1991) ve Rusbult'ın (1987) bulgularıyla tutarlı olarak, muhtemelen ilişkiyi koruma güdüsüyle kadınlar, yapıcı ve etkin bir yol olan konuşma yöntemini seçmektedir.

IV.8. Kıskançlığın Olumlu ve Olumsuz Etkilerine İlişkin Görüşlere

Katılma Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyini incelemek amacıyla katılımcılardan RKÖ'nün kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkileri alt ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Olumlu ve olumsuz etkileri ayrı ayrı olmak üzere, bu ölçekten alınan puanların ortalamaları ve bu puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları bulgular bölümünde gösterilmektedir.

RKÖ'nün kıskançlığın olumlu-olumsuz etkileri alt ölçeği, **olumlu etkilerine** ilişkin görüşlere katılma düzeyi puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçlarına

göre, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkileri anlamlı çıkmamıştır. Buna göre; kadınlar ve erkekler, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler arasında kıskançlığın olumlu etkilerine katılma düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

RKÖ'nün kıskançlığın olumlu-olumsuz etkileri alt ölçeği, **olumsuz etkilerine** ilişkin görüşlere katılma düzeyi puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet temel etkisinin anlamlı çıktığı görülmektedir. Bu durum, kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi yönünden kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark olduğuna işaret etmektedir. Kadınlar ve erkeklerin ortalamalarına bakıldığında, kadınların kıskançlığın olumsuz etkilerine katılma düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Pines ve Aronson'un (1983) bulgularına göre, kadınlar da erkekler de daha çok kıskançlığın olumsuz etkileri olduğu görüşüne katılmaktadır. Ancak madde bazında yaptıkları analizler sonucunda kadınların, bazı maddelerde erkeklere oranla daha fazla puan aldığını saptamışlardır. Demirtaş (2004), da yaptığı çalışmasında, kadınların kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere daha yüksek oranda katıldığını ortaya koymuştur. Bu araştırmanın bulguları da her iki araştırmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Analizin sonucunda elde edilen diğer bir sonuç, evlilik şekli temel etkisinin anlamlı çıkmasıdır. Böyle bir sonuç, kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi yönünden, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Görücü usulü ve anlaşarak evlenen

bireylerin ortalamalarına bakıldığında, görücü usulü evlenen bireylerin kıskançlığın olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere daha fazla katıldığı görülmektedir.

IV.9. Benlik Saygısına İlişkin Bulguların Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin benlik saygı düzeylerini saptamak amacıyla katılımcılardan Rosenberg (1965) Benlik Saygısı Ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Ölçekten alınan puanların ortalamaları ve bu puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet-evlilik şekli temel ve ortak etkilerinin anlamlı çıkmadığı görülmektedir. Bu durum, benlik saygısı düzeyi açısından görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığına işaret etmektedir. Bu bulgular, Harper ve Marshall'ın (1991) kadınların erkeklere oranla daha düşük benlik saygısına sahip olduğuna ilişkin bulguları ve bununla tutarlı bir çok araştırmanın bulgularıyla (Wigfield, Eccles, Mac Iver, Reuman, ve Midgley, 1991; Rosenberg ve Simmons, 1975) ters düşmektedir. Bulgular, erkeklerin kadınlardan daha düşük benlik saygısına sahip olduğuna ilişkin bulgularla (Lackovic-Girgin ve Dekovic, 1990) da örtüşmemektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın bulguları, benlik saygısı açısından cinsiyetler arası fark olmadığını saptayan Çanakçı (2000) ve Büyükşahin'in (2001) bulgularını doğrular niteliktedir.

Analiz sonucunda benlik saygısı düzeyinde evlilik şekli temel etkisinin anlamlı çıkmaması, Özgüven'in belirttiği (2001) ve Çanakçı'ın flört ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında ortaya koyduğu gibi, benlik saygısı düşük bireylerin daha az flört ettiği ya da hiç flört etmediğinden hareketle, görücü

usulü evlenen bireylerin benlik saygı düzeylerinin daha düşük çıkacağı yönündeki beklentiler karşılanmamıştır. Katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olması ve çoğunun çalışıyor olması nedeniyle sonuçların bu yönde çıkmış olması olasıdır.

IV.10. Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerlerinin Tartışılması

Bu araştırmanın amacı için önemli görülen bazı temel değişkenler arasındaki korelasyon değerlerine ilişkin bulgular tartışılmıştır (Tüm değişkenler arasındaki korelasyonlar **EK-1**'de gösterilmiştir).

IV.10.1. İlişki İstikrarını Yordayan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

İlişki istikrarını (bağlanımı), daha önce belirtildiği gibi; ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı olmak üzere üç değişken yordamaktadır. Bu üç değişkenin kendi aralarındaki korelasyon değerleri incelendiğinde; ilişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme arasında olumsuz yönde anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir. Bu durum ilişki doyumu arttıkça seçeneklerin niteliğini değerlendirme oranının düştüğüne işaret etmektedir ki bu da yatırım modeli ile ilgili yapılan bir çok araştırmanın bulgularıyla tutarlı bir sonuçtur. İlişki doyumu ve ilişki yatırımı arasındaki korelasyona baktığımız da yine beklenildiği gibi, bu iki değişken arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı arasındaki korelasyona incelendiğinde ise, ikisi arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki dikkati çekmektedir.

İlişki istikrarını (bağlanımı) yordayan bu üç değişken arasındaki korelasyona ilişkin bulgular Rusbult'ın (1980, 1983) Yatırım Modeli'nin temel varsayımlarını ve bu konuda yapılan bir çok araştırmanın sonuçlarını doğrular niteliktedir (Gaertner ve Foshee, 1999; Rusbult, 1983, 1998; Rusbult ve Duffy, 1986, Hovardaoğlu ve Azizoğlu-Binici, 1996; Hasta ve Büyükşahin, 2006; Büyükşahin, 2006).

IV.10.2. İlişki İstikrarı ve Belirtilen Kıskançlık Düzeyi Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

İlişki doyumu ile belirtilen kıskançlık düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Bu demek oluyor ki, ilişki doyumu arttıkça belirtilen kıskançlık düzeyi de artmaktadır. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve belirtilen kıskançlık düzeyi arasındaki korelasyon incelendiğinde ise, bu iki değişken arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme, yani alternatiflerin çekiciliği arttıkça belirtilen kıskançlık düzeyi azalma göstermekte, tam tersi alternatiflerin çekiciliği azaldığında belirtilen kıskançlık düzeyi artış göstermektedir. Son olarak, İlişki yatırımı ve belirtilen kıskançlık düzeyi arasındaki korelasyona bakıldığında, ilişki doyumunda olduğu gibi, olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İlişki yatırımı arttıkça belirtilen kıskançlık düzeyi artmakta, azaldıkça bu düzey azalmaktadır. İlişki doyumu arttıkça doyum arttıkça kıskançlık düzeyinin azaldığını gösteren bir çok araştırmanın yanında (White ve Mullen, 1989; Pines ve Aronson, 1983) doyum arttıkça kıskançlığında buna bağlı olarak arttığı gösteren araştırmalar mevcuttur. Rydell (2004), ilişki doyumu ve ilişki yatırımının yüksek, seçeneklerin niteliğini

değerlendirme şekli olumsuz olduğunda bağlanımın yüksek olmasından yola çıkarak yaptığı araştırmada, bağlanım düzeyi yüksek bireylerin daha fazla kıskançlık belirttiğini ortaya koymuştur. Demirtaş (2004) da, yaptığı araştırma sonucu ilişki doyumu ve kıskançlık düzeyi arasında olumlu bir ilişki saptamıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular Rydell ve Demirtaş'ın bulguları ile tutarlı görülmektedir. Belirtilen kıskançlık düzeyi sadece seçeneklerin niteliğini değerlendirme olumlu olduğunda düşüş göstermektedir ki, bu da bağlanım için gerekli bir koşuldur. Bağlanımın yordayıcılarından ilişki doyumu ve yatırımının yüksek olması kıskançlık düzeyi üzerinde arttırıcı bir etkiye sahiptir. Bireylerin ilişkilerinden sağladıkları doyum, ilişkilerini daha vazgeçilmez kılmakta, yatırım miktarının fazla olması ilişkinin değerini arttırmaktadır. Dolayısıyla bireyler bu derece vazgeçilmez ve değerli olan ilişkilerine karşı bir tehdit algıladıklarında daha fazla kıskançlık göstermektedirler.

IV.10.3. İlişki İstikrarı ve Kıskançlık Tetikleyicileri Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ilişki doyumları ve tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi arasındaki korelasyonlara bakıldığında; ilişki doyumu ile 1. ve 2. tür tetikleyiciler arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile ilişki doyumu arttıkça “bir partide eşin sergileyebileceği kıskançlığı tetikleyebilecek davranışlar (karşı cinsten biri ile yakın davranma, fazlaca ilgilenme.. gibi)”

durumunda ve “farklı yakınlık derecesine sahip bireylerle eşin cinsel beraberliği” durumunda daha fazla kıskançlık gösterilmektedir.

Seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile 2. ve 3. tür tetikleyiciler arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Seçeneklerin niteliği (alternatif ilişki ya da partnerlerin çekiciliği) arttıkça partnerin (eşin) “farklı yakınlık derecesindeki bireylerle cinsel beraberliği” ve “karşı cinsten biri ile yakınlık kurmasını ve flört etmesini içeren” tetikleyici durumlarda sergilenecek kıskançlık düzeyinde azalma gözlenmektedir.

İlişki yatırımı ile 2. ve 3. tür tetikleyiciler arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla, ilişki yatırımı arttıkça eşin “farklı yakınlık derecesindeki bireylerle cinsel beraberliği” ve “karşı cinsten biri ile yakınlık kurmasını ve flört etmesini içeren” tetikleyici durumlarda sergilenecek kıskançlık düzeyinde artış gözlenmektedir.

Partnerin “farklı yakınlık derecesine sahip bireylerle cinsel beraberliği” durumunun ilişki doyumu ve yatırımında artışla doğru orantılı olmasının yanında bu iki değişkenin artışı durumunda farklı tetikleyicilerin kıskançlık düzeyini arttırdığı dikkati çekmektedir. İlişki doyumu partnerin bir partide başka biriyle ilgilenmesi ile ilişkili iken ilişki yatırımı partnerin bir başkası ile yakınlaşması veya flört etmesi durumuyla ilişkilidir. Bunun nedeni ilişki doyumu yüksek birinin partnerinin bir başkasına ilgisini yöneltmesini çekilmez bulması olabilir. Aynı şekilde, ilişki yatırımı

yüksek birey de partnerinin bu çok fazla yatırım yaptığı ilişkiyi terk edip bir başka ilişkiye yönelmesi, başka biriyle flört etmesini çekilmez bulabilmektedir.

Genel olarak tüm kıskançlık tetikleyicilerine (1., 2. ve 3.tür tetikleyiciler) gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyine bakıldığında ilişki doyumu ve ilişki yatırımı ile arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki varken seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile olumsuz yönde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. . Sonuç olarak, ilişki doyumu ve ilişki yatırımı arttıkça tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi artmakta, seçeneklerin niteliğini değerlendirme (alternatiflerin çekiciliği) arttıkça bu düzey azalmaktadır. Burada da Rydell (2004) ve Demirtaş'ın (2004) bulguları ile tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Bağlanım düzeyi arttıkça, ilişkiye yönelik algılanan tehdite karşı daha fazla kıskançlık gösterilmektedir.

IV.10.4. İlişki İstikrarı ve Kıskançlık Durumunda Verilen Tepkiler

Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Kıskançlık durumunda verilen tepkiler fiziksel, duygusal ve bilişsel olmak üzere üç boyutta ele alınmıştır. İlişki doyumu ve kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkiler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Aynı şekilde seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkiler arasında da anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bunun yanında, İlişki yatırımı ve kıskançlık durumunda verilen fiziksel tepkiler arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; ilişki yatırımı ile duygusal ve bilişsel

tepkiler arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki göze çarpmaktadır. Daha açık bir ifade ile, ilişki yatırımı arttıkça, kıskançlık durumunda duygusal ve bilişsel tepki verme olasılığı artmaktadır.

Demirtaş (2004) çalışmasında, kıskançlık durumunda verilen bu üç tepkinin en güçlü yordayıcılarının; benlik saygısı, ilişkinin süresi ve alternatifleri çekici bulma düzeyi olduğu ve bu üç değişken ile üç tepki türü arasında olumsuz ilişki olduğunu ortaya konmuştur. Bireylerin benlik saygısı, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme düzeyi ve ilişki süresi arttıkça kıskançlık durumunda daha az tepki vermektedirler. Ancak Demirtaş'ın çalışmasında değinilmeyen bir konu ilişki yatırımının kıskançlık durumunda duygusal ve bilişsel tepki verme olasılığını arttırmasıdır. İlişki yatırımı Rusbult'ın (1983) ortaya koyduğu gibi, bağlanım düzeyini arttırıcı bir etkiye sahiptir. Bağlanım düzeyi yüksek bireylerin belirtilen kıskançlık düzeyinin daha fazla olduğunu yukarıda belirtmiştik. Yatırım miktarı ise bağlanımın yordayıcılarından biridir. Yapılan yatırım, ilişki bittiğinde ya da kaybedildiğinde neden olacağı zararın boyutlarını belirlemektedir. Dolayısıyla bireyler kıskançlık durumunda, zarara uğramamak için çaba göstermekte, bir takım duygusal ve bilişsel tepkiler vermektedirler. İlişki istikrarını yordayan bu üç değişken ile kıskançlık durumunda verilen fiziksel tepkiler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamış olmasının, ölçümlerin alınma şekli ile ilgili olması olasıdır. Ölçümler, katılımcılara “yaşadıkları en güçlü kıskançlığı anımsayarak, bir takım tepkileri ne ölçüde verdiklerini belirtmeleri istenerek alınmıştır. Bireylerin geçmiş olaylar üzerine yaptıkları değerlendirmelerde fiziksel tepkilerin anımsanmıyor olması olası görünmektedir.

IV.10.5. İlişki İstikrarı ve Kıskançlıkla Başetme Yöntemleri Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Kıskançlıkla başetme yöntemleri, Demirtaş'ın (2004) çalışmasında yapıcı ve yıkıcı olarak ikiye ayrılmaktayken bu çalışmada, daha önce de belirtildiği gibi, çıkış, konuşma, bağlılık ve umursamama şeklinde 4 boyutta ele alınmıştır. Bunlardan konuşma ve bağlılık yapıcı yöntemlere girmektedirken, çıkış ve umursamama yıkıcı yöntemlere girmektedir. İlişki istikrarı değişkenlerinin her bir boyutla ilişkisine baktığımızda;

İlişki doyumu ve kıskançlıkla başetmede konuşma yöntemine başvurma arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İlişki doyumu arttıkça kıskançlıkla başetmede yapıcı ve etkin bir yol olan konuşma yöntemine başvurma olasılığı ya da sıklığı da artmaktadır. Bu bulgu, Bryson'un (1992) bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ancak, ilişkiden yüksek düzeyde doyum sağladığı için, böyle değerli bir ilişkiyi kaybetme durumu karşısında dehşete kapılan bir kişinin öfke, saldırganlık gibi daha sert mücadele yöntemlerine başvuracağını savunan Buunk'ın (1987) bulgularıyla çelişmektedir. Ancak bu çelişkinin katılımcıların özelliklerinden kaynaklanıyor olması olasıdır. Araştırmaya katılan bireylerin ortalama evlilik süresi 15 yıldır. Bringle ve Buunk'a (1985) göre, ilişki süresi arttıkça yatırımların miktarı da artmaktadır, yatırım miktarı arttıkça bireyler ilişkilerini kaybetmek istememekte, dolayısıyla yapıcı yöntemlere başvurmaktadırlar.

Seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile kıskançlıkla başetmede başvurulan çıkış, konuşma, bağlılık ve umursamama yöntemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmanın başında, belirtilen kıskançlık düzeyi ile olumsuz ilişkisi dolayısıyla, alternatiflerin çekiciliği ile kıskançlıkla başetmede umursamama yöntemine başvurma arasında anlamlı bir ilişki olması beklenmekteydi; çünkü daha cazip alternatifleri olduğunu düşünen bir birey bağlanımı düşük olduğundan daha az kıskançlık duymakta ve böyle bir durumda yıkıcı fakat edilgen bir tavır sergileme olasılığı artmaktadır. Ancak sonuçlar bunu destekler nitelikte değildir.

Benzer şekilde, ilişki yatırımı ve kıskançlıkla başetmede başvurulan dört farklı yöntem arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu beklenenin aksine çıkan bir bulgudur. Demirtaş'ın (2004) ilişki türü ve kıskançlıkla başetme yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında bulgularına dayanarak belirttiği gibi; evli bireyler, evli olmayan bireylere oranla daha fazla geleceğe yönelik plan ve yatırım yapmaktadırlar ve buna bağlı olarak kıskançlıkla başetmede, ilişkiyi korumak adına, yapıcı yöntemlere başvurumaktadırlar. Bu çalışmada da benzer şekilde, yatırım miktarı fazla olan bireylerin yapıcı yöntemlere daha sık başvuracağı tahmin edilmiş, ancak sonuçlar tahmin doğrultusunda çıkmamıştır.

IV.10.6. İlişki İstikrarı ve Kıskançlığın Olumlu ve Olumsuz Etkilerine İlişkin Görüşlere Katılma Düzeyi Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

İlişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile kıskançlığın olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bunun yanında, ilişki yatırımı ve kıskançlığın olumlu etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. İlişki yatırımı arttıkça kıskançlığın olumlu etkilerine katılma düzeyi artış göstermektedir. Demirtaş'ın (2004) bulgularına göre, evli olmayan bireyler evli olanlara oranla kıskançlığın olumlu etkileri olduğuna inanmaktadır. Evli bireylerin, ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları varsayımından hareketle, araştırmadan elde edilen bulguların, Demirtaş'ın bulgularıyla örtüşmediği görülmektedir.

IV.10.7. İlişki İstikrarı ve Benlik Saygısı Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulguların Tartışılması

İlişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın başında, benlik saygısı düşük bireylerin ilişki doyumlarının ve ilişki yatırımlarının daha düşük olacağı şeklinde bir sonuç elde edileceği düşünülmüştür. Literatür kısmında belirtildiği gibi, düşük benlik saygısına sahip bireyler doyum verici ilişkilere ve

partnerlere sahip olsalar da doyum düzeylerini düşük olarak değerlendirebilmektedirler (Murray ve ark., 2000, 2001). Partnerlerin kendileri hakkında olumlu düşünebileceğine inanmazlar, güvenmezler. Dolayısıyla güven duymadıkları bir ilişkiye yatırım yapma olasılıkları düşüktür (Murray, Holmes, Mac Donald ve Ellsworth, 1998). İlişki doyumu ve benlik saygısı ilişkisine baktığımızda Katz ve arkadaşlarının bu konuda yaptıkları bir çalışma, düşük benlik saygısına sahip bireylere oranla yüksek benlik saygısına sahip bireylerin daha fazla ilişki doyumu belirttiği ortaya konmuştur. Ancak bu araştırmada yukarıdakilerle tutarlı bir sonuç edilememiştir.

IV.11. İlişki Doyumunun Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, bu araştırmada, bireylerin ilişki doyumlarını yordayan değişkenleri saptamak amacıyla, katılımcıların tüm ölçeklerden aldıkları puanlara aşamalı hiyerarşik regrasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular bölümünde belirtildiği gibi, tüm katılımcılarda **ilişki doyumu; ilişki yatırımı, 2. tür tetikleyiciler (partnerin farklı yakınlık dercesindeki birileriyle cinsel birlikteliği), belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler ve kıskançlıkla başetmede umursamama ve konuşma yöntemlerine başvurma** değişkenleri anlamlı olarak yordamaktadır (bkz. Çizelge III.4). Bunlardan kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler ilişki doyumu negatif olarak yordamaktadır. Yani bu değişken ilişki doyumu düşürmektedir. RKÖ'nün kıskançlık durumunda verilen tepkiler alt ölçeğinde,

bilişsel tepkilerin belirlenmesinde kullanılan cümleler (Örn, “belkide beni hiç sevmeyin ve şimdi de sevmiyorsun, “nerede hata yaptım?”, “bende eksik olup da onda aradığım şey nedir?” gibi olumsuz bir takım ifadeleri barındırmaktadır (bknz. **Ek-5**). Bireyin kendisi, eşi ya da ilişkisi hakkındaki bu türden olumsuz düşüncelerin, ilişkiden alınan doyum üzerinde azaltıcı etkisi olması olasıdır.

İlişki doyumunu en iyi yordayan diğer bir değişken ilişki yatırımdır. Yatırım modelinin öne sürdüğü üzere, bu iki değişken arasında olumlu bir ilişkinin var olması beklenen bir sonuçtur (Rusbult, 1980, 1983). Ancak bu kuram aynı zamanda ilişki doyumunu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli arasında olumsuz bir ilişkinin var olması gerektiğini savunmaktadır. Korelasyon sonuçlarında bu iki değişken arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanmasına karşın, bu araştırmada seçeneklerin niteliğini değerlendirme şeklinin ilişki doyumunu yordama gücüne sahip olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

Regrasyon analizinin diğer bir sonucuna göre, belirtilen kıskançlık düzeyi ilişki doyumunu olumlu olarak yordamaktadır. Yani kıskançlık düzeyindeki artışa bakarak ilişki doyumunun yüksek olduğu yolunda bir çıkarsama yapmak mümkündür. Bu beklenen bir sonuçtur ve Demirtaş (2004), Buunk (1981) ve Hansen’in (1983) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Daha önce de değinildiği gibi, bireyler doyum sağladıkları ilişkileri kaybetmek istemediklerinden ilişkiye yönelik bir tehdit algıladıklarında daha fazla kıskançlık göstermektedir.

Büyüksahin (2006) bağlanım üzerine yaptığı çalışmasında; ilişki doyumunu en iyi yordayan değişkenlerin ilişkide güvende hissetme ve eşe duyulan güven olduğunu ortaya konmuştur. Kıskançlık, ilişki ya da partnere yönelik bir tehdit algısı ile ortaya çıkan bir durum olması dolayısıyla, güvenli bir ortam yaratma arzusunu ortaya koymaktadır. Bu yüzden bireyler dışarıdan gelebilecek tehdiye karşı duyarlı olmakta bazen gereksiz de olsa kıskançlık belirtisi göstermektedirler. Her an bitme tehlikesi olan bir ilişki içerisinde kendini güvende hissetmek ve partnere güvenmek bir hayli zor bir durumdur. Burada ifade edilmek istenen, bu araştırmadaki sonuçların Büyüksahin'in (2006) bulgularıyla paralellik gösterdiği'dir. Belirtilen kıskançlık düzeyinin, ilişkiyi koruma altına alma çabasının bir göstergesi olması olasıdır. Dolayısıyla, Büyüksahin'in araştırmasında ilişkide güven hissini ilişki doyumunu yordaması gibi kıskançlık düzeyinin ilişki doyumu üzerinde yordayıcı gücünün olması doğal bir sonuçtur.

İlişki doyumu aynı zamanda 2. tür kıskançlık tetikleyicileri, yani eşin farklı yakınlık derecesine sahip birileri ile cinsel beraberlik yaşaması durumunda gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi ile de yordanabilmektedir. Bu iki değişken arasındaki olumlu ilişki, eşin cinsel sadakatsizliği durumunda gösterilen kıskançlığın düzeyine bakılarak ilişki doyumu hakkında sağlıklı yorumlar yapılabileceğini göstermektedir. Bireyler, belirtilen kıskançlık düzeyinde olduğu gibi, değer verdikleri bir ilişkide partnerlerinin bir başkası ile cinsel beraberliğini çekilmez bulmaktadırlar.

Yukarıdaki değişkenlere ek olarak, kıskançlıkla başetmede umursamama ve konuşma yöntemlerine başvurma sıklığı da ilişki doyumunu yordamaktadır. Yapıcı bir tepki olan konuşma, korelasyon hesaplamalarında ilişki doyumunu ile olumlu ilişkisi ve literatür tarafından desteklenmesi dolayısıyla, ilişki doyumunu yordaması beklenen bir tepki türü iken, umursamama davranışının ilişki doyumunu yordaması şaşırtıcı bir bulgudur. Yıkıcı bir yöntem olması dolayısıyla bu bulgu, yüksek doyum sağlanan bir ilişkiyi kaybetme durumu karşısında dehşete kapılan bir bireyin daha sert mücadele yöntemlerine başvurabileceğini savunan Buunk'ın (1987) bulgularıyla az da olsa tutarlılık göstermektedir. Ancak, sert mücadele yöntemleri ile ifade edilmek istenen; saldırganlık gösterme, eşi terketme gibi etkin bir takım davranışlar ise, umursamama gibi edilgin bir tepki ilişki doyumunu ne şekilde yordamaktadır? Kıskançlık bir hayli karmaşık bir duygu durumu olması dolayısıyla, tetiklendiği durumda nasıl başedileceği de belirlenmesi zor bir durumdur. İlişki doyumunu, genellikle, kıskançlık durumunda bireylerin yapıcı yöntemlere başvurmasına neden olmaktadır (Bryson, 1992). Ancak ilişkisinden yüksek doyum sağladığını ifade eden her birey kıskançlık durumunda, belki de kişilik yapısı dolayısıyla, yapıcı yöntemlere başvuramıyor olabilir. Bazı bireyler, böyle bir durumda yıkıcı bir tavır sergilerken; sağladıkları yüksek doyum dolayısıyla, çıkış (saldırganlık, ilişkiyi terk etme..) gibi etkin bir yöntemden ziyade edilgin bir tavır sergileyip ilişkiyi olumsuz da olsa gidişatına bırakmayı tercih ediyor olabilirler.

Araştırmanın başında, daha önce yapılan araştırmalar ışığında, benlik saygısının ilişki doyumunu yordamada etkili bir değişken olduğu düşünölmekteydi. Ancak bu yönde bir sonuç elde edilememiştir. Bireylerin benlik saygı düzeyleri ilişki

doyumunu düşürücü ya da arttırıcı bir etkiye sahip değildir. Dolayısıyla bireylerin benlik saygı düzeylerine bakıp ilişki doyumu konusunda bir çıkarımda bulunmak mümkün görünmemektedir.

GENEL TARTIŞMA

Bu araştırmada, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin ilişkiye bağlanım düzeylerini (ilişki istikrarlarını) belirleyen ilişki doyumları, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekilleri ve ilişki yatırımları incelenmiştir. Bunun yanında, kıskançlık düzeyleri, kıskançlık durumunda verdikleri tepkiler, kıskançlıkla başetme yöntemleri ve kıskançlığın etkilerine ilişkin görüşleri ve benlik saygı düzeyleri araştırılmış, tüm bu değişkenlerin ilişki doyumunu yordama gücü saptanmaya çalışılmıştır.

Rusbult'ın Yatırım Modeli'nin temel alındığı ve yine Rusbult ve arkadaşlarının (1998) geliştirdiği İlişki İstikrarı Ölçeği kullanılarak yapılan araştırmalar ve analizler sonucunda ilişki doyumunu; ilişki yatırımı, 2.tür tetikleyiciler (eşin bir farklı yakınlık derecesine sahip birileriyle cinsel birliktelik durumu), belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler, kıskançlıkla başetmede umursamama ve konuşma yöntemlerine başvurma değişkenlerinin yordadığı görülmüştür. Literatür kısmında belirtildiği gibi, daha önce yapılan araştırmalar doğrultusunda belirtilen kıskançlık düzeyi, ilişki yatırımı ve kıskançlıkla başetmede konuşma (yapıcı) yöntemine başvurma ilişki doyumunu yordama gücü olması beklenen bir sonuç iken, en şaşırtıcı sonuç, kıskançlıkla başetmede yıkıcı ve edilgen bir yöntem olan umursamamanın da ilişki doyumunu yordama gücünün olmasıdır. Bu durumun, bireylerin kişilik özellikleri ile bağlantılı olması olasıdır. Kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkilerin ise ilişki doyumunu olumsuz yönde yordadığı yani ilişki doyumunu düşürdüğü saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen diğ er önemli bir bulgu, anlaşarak evlenen bireylerin görü cü usulü evlenen bireylere oranla, ilişki doyum düzeylerinin daha yüksek olduğ udur. Ayrıca bağ lanımı yordayan bu üç de ğ işkenin (ilişki doyum u, seçeneklerin niteliğini de ğ erlendirme ve ilişki yatırımı) aralarında yatırım modelinin ö ne sürdü ğ ü do ğ rultuda ilişki olduğ u saptanmıştır. İlişki doyum u arttıkça ilişki yatırımı artmaktayken seçeneklerin niteliğini olumlu de ğ erlendirme düzeyi azalma göstermektedir. Aynı şekilde, ilişki yatırımı arttıkça ilişki doyum u artmakta, seçenekelerin niteliğini olumlu de ğ erlendirme düzeyi azalmaktadır. Yani doyum sağ layan bir ilişkiye sahip birey ilişkisine daha fazla yatırım yapmakta ve alternatiflere daha az yönelmektedir.

Katılımcılara, kıskanç biri olduklarını düşünüp düşünmedikleri sorulduğ unda, erkeklerin yüzdesi, kadınların yüzdesinden; anlaşarak evlenen bireylerin görü cü usulü evlenen bireylerin yüzdesinden daha fazla olmasına rağmen, ne kadar kıskanç oldukları sorulduğ unda, kıskançlık düzeyinde cinsiyete ya da evlilik şekline dayalı bir farka rastlanmamıştır. Kimisi evrimsel, kimisi sosyal ve kimisi kültürel bakış açısıyla erkeklerin kadınlara oranla daha kıskanç olduğ unu savunan görüşler, ilk soruya verilen cevapların yüzdesi ile tutarlı görünmekle beraber, ikinci soruya verilen cevaplarla tutarsız görünmektedir. Bu farkın, “kıskanç mısınız?” sorusunun cevabının erkekler için her zaman “evet” olması ama kıskançlığın düzeyini de ğ erlendirmek gerektiğinde kadınlar ve erkekler arasında bir fark olmamasından kaynaklanması mümkündür. İkinci sorunun yanıtı olan belirtilen kıskançlık düzeyinin ilişki doyum u ve ilişki yatırımının artması, seçeneklerin niteliğini olumlu

değerlendirme düzeyinin azalması doğrultusunda artış gösterdiği elde edilen bulgular arasındadır.

Kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi açısından da Pines ve Aronson'un bulgularına doğrular şekilde, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkekler arasında bir fark görülmemiştir. Belirtilen kıskançlık düzeyinde olduğu gibi, tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi; ilişki doyumu ve yatırımı arttığı, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme düzeyi azaldığı oranda artış göstermektedir. Dolayısıyla bağlanım düzeyi arttıkça tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyi de artış göstermektedir. Üç tür kıskançlık tetikleyicisi ayrı ayrı ele alındığında; ilişki doyumu arttıkça eşin bir partide karşı cinsten biri ile ilgilenmesi ve başkası ile cinsel birlikteliği durumunda daha fazla kıskançlık sergilendiği; seçeneklerin niteliği (alternatiflerin çekiciliği) arttıkça, eşin başkası ile flörtü ve cinsel birlikteliği durumunda daha az kıskançlık sergilendiği; ilişki yatırımı arttığında ise, eşin bir başkası ile flört etmesi ve cinsel beraberliği durumunda daha fazla kıskançlık sergilendiği görülmüştür.

Kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal, bilişsel tepkilerin de incelendiği araştırmada elde edilen bulgular, duygusal ve bilişsel tepkiler yönünden kadınların daha fazla puan aldığını göstermektedir. Görücü usulü evlenen kadınların görücü usulü evlenen erkeklere oranla daha fazla duygusal tepki verdiği görülmektedir. Bilişsel tepkiler yönünden görücü usulü evlenen kadınlar; görücü usulü evlenen erkekler ve anlaşarak evlenen kadınlara oranla daha fazla puan

almışlardır. Bağlanımı yordayan değişkenlerden sadece ilişki yatırımı ile duygusal ve bilişsel tepkiler arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu durum, ilişki yatırımındaki artışa bağlı olarak, kıskançlık durumunda duygusal ve bilişsel tepki verme olasılığının artış gösterdiğine işaret etmektedir.

Kıskançlıkla başetmede, yıkıcı yollar olan çıkış (etkin) ve umursamama (edilgin) yöntemlerine başvurma açısından herhangi bir cinsiyet ya da evlilik şekli etkisine rastlanmamıştır. Erkeklerin, benlik saygılarını koruma amacıyla, daha çok yıkıcı yöntemlere başvurduğunu savunan görüşlerle tutarsız görünmektedir. Kıskançlıkla başetmede yapıcı yollardan olan konuşma (etkin) ve bağlılık (edilgin) yöntemine başvurma açısından cinsiyet farklarının olduğu görülmüş ve kadınların bu yapıcı yöntemlere daha sık başvurduğu görülmüştür. Bu da kadınların, ilişkiyi korumak yanlısı tavırlarının bir sonucu olarak, daha çok yapıcı yöntemlere başvurduğunu ortaya koyan araştırma sonuçlarıyla tutarlı bir bulgudur. Konuşma yöntemine başvurmada cinsiyet-evlilik şekli ortak etkisinin anlamlı çıkması sonucu; görücü usulü evlenen kadınların yine görücü usulü evlenen erkeklere, anlaşarak evlenen erkeklerin ise görücü usulü evlenen erkeklere oranla daha fazla bu yöntemine başvurduğu gözlenmiştir. Bağlanım (ilişki istikarı) açısından bakıldığında, sadece ilişki doyumunun konuşma yöntemi ile arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Yapıcı bir yöntem olan konuşmanın ilişki doyumu arttıkça artan bir eğilim olması şaşırtıcı bir bulgu değildir. Bireyler yüksek doyum sağladıkları bir ilişkiyi koruma çabaları dolayısıyla yapıcı yöntemlere başvurmaktadır. Aynı türde bir ilişkinin yatırım miktarı için saptanamamış olması ise beklenen bir sonuç değildir.

Kıskançlığın olumlu etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi bakımından cinsiyet ve evlilik şekline bağlı bir farka rastlanmazken, olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi açısından, kadınların daha fazla puan aldığı görülmüştür. Bu durum, kadınların kıskançlık durumunda daha fazla duygusal ve bilişsel tepki verdiği bulgularıyla birlikte düşünülürse, kadınların kıskançlık durumunda daha fazla yara almalarına ve bu yüzden kıskançlığın etkilerini daha olumsuz değerlendirmelerine bağlanabilir. Analiz sonucunda, olumsuz etkilerine ilişkin görüşlere katılma açısından evlilik şekli etkisinin de anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, görücü usulü evlenen bireyler, anlaşarak evlenen bireylere oranla kıskançlığın daha fazla olumsuz etkisi olduğunu düşünmektedirler. Bağlanım (ilişki istikrarı) değişkenleri açısından bakıldığında, ilişki yatırımı yüksek bireylerin kıskançlığın olumlu etkilerine daha büyük oranda katıldığı görülmektedir. Bu durumun, fazla yatırım yapan bireylerin, ilişkiyi korumak amaçlı, ilişkiye daha olumlu ve iyimser bakmalarından kaynaklanıyor olması olasıdır.

Katılımcıların benlik saygı düzeylerine bakıldığında, görücü usulü ve anlaşarak evlenen kadın ve erkeklerin arasında bir fark olmadığı görülmüştür. Bu konuda birbiriyle çelişen bir çok araştırma sonucu bulunmaktadır. Benlik saygısı üzerinde cinsiyetin etkisi konusunda net bir bulguya ulaşılamamış olması, bu konuda daha fazla araştırma yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Korelasyon değerlerine bakıldığında bağlanımı yordayan değişkenler (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı) ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bu durum, en azından başka bir araştırma sonuçları ile çürütülünceye kadar benlik saygısının bağlanım düzeyi üzerinde etkili olmadığına işaret etmektedir.

Dolayısıyla bu araştırmayla, benlik saygısı yüksek bireylerin ilişki doyumlarının daha yüksek olduğuna ilişkin bulgular destek bulamamaktadır.

Bu araştırma, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler arasındaki bir takım sosyal psikolojik faktörler yönünden farklılık olduğunu göstermek açısından önemli bir araştırmadır. Evlilikte bir çok önemli unsur olmakla beraber bağlanım, ilişki sürekliliği açısından önemli olgudur. Araştırma sonucunda, Rusbult ve diğer bazı araştırmacıların belirttiği gibi bağlanımın en önemli bileşenlerinden biri olan ilişki doyumunu açısından fark bulunması, üzerinde düşünülmesi gereken bir bulgudur. Bu, belki de görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin bağlanım düzeyleri hakkında bize bir takım ipuçları vermektedir. Ancak, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı açısından bir fark bulunmaması bağlanımın yordanmasında bir takım zorluklar çıkarmaktadır. Bu açıdan daha büyük örneklem gruplarıyla yapılacak bir araştırmanın bu konuda daha net saptamalar yapılmasında faydalı olacağına inanılmaktadır.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, katılımcıların genellikle yüksek sosyo-ekonomik düzeyde, eğitim düzeyi ve çalışma oranı yüksek bireylerden oluşmasıdır. Bunların ilişki bağlanımı, kıskançlık ve benlik saygısı üzerinde etkili olabileceği düşünülürse, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi ve çalışma durumu bakımından farklı örneklem gruplarının kullanıldığı araştırmaların yapılması gerekli görülmektedir.

Son olarak görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler üzerinde yapılan bu araştırmanın, çiftler üzerinde yapılmasının farklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Bu araştırmada bağlanım düzeyi (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki yatırımı) birey bazında ele alınmış, çiftlerin bağlanım düzeyine bakılmamıştır. Dolayısıyla bağlanımın karşılıklılığında bahsetmek mümkün olamamaktadır. Çiftler üzerinde yapılacak bir araştırma karşılıklı bağlanımın doğurguları konusuna ışık tutması açısından önemli olabilir. Ayrıca çiftlerin kıskançlık ve benlik saygı düzeylerinin de karşılıklı incelenmesinin önemli saptamalara neden olması olasıdır.

ÖZET

Yatırım modeli, yakın ilişkilerde bağlanım düzeyinin saptanması açısından önemli ve güçlü kuramlardan biridir. Bu kuram ilişkilerde bağlanımın, ilişki doyumunda ve yatırımındaki artış ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyindeki azalma doğrultusunda geliştiğini öngörmektedir. Bireyler ilişkilerinden doyum sağladıkları oranda ilişkilerine yatırım yapmakta, buna bağlı olarak alternatiflere daha az yönelme eğilimi göstermektedirler.

Bu araştırmada, görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireyler, bağlanım düzeyleri (ilişki doyumları, seçeneklerin niteliğini değerlendirme şekli ve ilişki yatırımı); kıskançlık düzeyleri, kıskançlıkla ilgili bir takım tepki ve görüşler ile benlik saygı düzeyleri açısından karşılaştırılmıştır. İlişkiye bağlanım düzeyinin kıskançlık ve benlik saygısı üzerinde farklı etkileri olup olmadığına da bakılmıştır. Araştırmaya; 84'ü kadın, 66'sı erkek; 86'sı anlaşarak, 64'ü görücü usulü evlenmiş 150 kişi katılmıştır. Ölçme aracı olarak; demorafik bilgi formu, İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ), Romantik Kıskançlık Ölçeği (RKÖ) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda; İlişki doyumunun en iyi yordayıcılarının, ilişki yatırımı, 2. tür tetikleyiciler (eşin farklı yakınlık derecesinden biri ile cinsel birlikteliği), belirtilen kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkiler, kıskançlıkla başetmede umursamama ve konuşma yöntemlerine başvurmanın olduğu görülmüştür. Bu değişkenlerden sadece bilişsel tepkilerin ilişki

doyumunu olumsuz yönde yordadığı görülmüştür. Bu da bilişsel tepkilerin ilişki doyumunu düşürdüğüne işaret etmektedir.

Ayrıca bu araştırmada, yatırım modelinin öne sürdüğü yönde bulgular elde edilmiş, bireylerin ilişki doyumunu ve yatırımı arttıkça, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme oranının düştüğü görülmüştür. Bu araştırmada, elde edilen diğer bulgulara göre, anlaşarak evlenen bireyler görücü usulü evlenen bireylere oranla daha fazla ilişki doyumunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların kıskançlık düzeylerine bakıldığında cinsiyet ve evlilik şeklinin herhangi bir etkisi olmadığı, ancak bağlanım düzeyi arttıkça belirtilen kıskançlık düzeyinin ve tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Kadınlar kıskançlık durumunda daha fazla duygusal ve bilişsel tepki vermekte, yine artan ilişki yatırımı duygusal ve bilişsel tepki verme olasılığını arttırmaktadır. Kıskançlıkla başetmede yıkıcı yöntemlere (çıkış, umursamama) başvurmada cinsiyet farkı görülmezken, yapıcı (konuşma, bağlılık) yöntemlere daha çok kadınlar başvurumaktadırlar. İlişki doyumunu arttıkça konuşma yöntemine başvurma sıklığı artmaktadır. Kıskançlığın olumlu etkilerine ilişkin görüşlere katılma düzeyi bakımından katılımcılar arasında herhangi bir fark gözlenmezken, olumsuz etkilerine kadınların ve görücü usulü evlenen bireylerin daha fazla katıldığı görülmektedir. Ayrıca ilişki yatırımının yüksek olması kıskançlığın olumlu değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Benlik saygı düzeyi karşılaştırmasında ise, cinsiyet ve evlilik şekli yönünden bir farka rastlanmamış, bağlanım üzerinde de her hangi bir etkisi gözlenmemiştir.

SUMMARY

The investment model, is one of the most powerful and important theories in determining commitment in close relationships. The theory, projects that commitment develops according to the increase in the relationship satisfaction and investment size and the decrease in the comparison level of alternatives. Individuals, make investments to their relationship in proportion to the level of satisfaction and as a result of this, show much less tendency to the alternative partners and relationships.

This study takes the aim at individuals who involved couple-initiated and family-initiated marriages and compared their relationship commitment (relationship satisfaction, comparison level of alternatives and investment size), level of jealousy, Jealousy related reactions and opinions about jealousy and lastly their self-esteem. This study also investigated whether commitment have different impact on jealousy and self-esteem. A total of 84 married women and 66 married men participated in the study and 86 of them involved in couple-initiated, 64 of them involved in family-initiated marriages. The scales used are, Demographic Information Form, Relationship Stability Scale, Romantic Jealousy Scale and Rosenberg Self-Esteem Scale.

At the end of this study, it is found that, the best predictors of relationship satisfaction are, the investment size, the level of jealousy as a result of 2. type jealousy stimuli (partners sexual relationship with another), the level of reported

jealousy, cognitive responses to the jealousy evoking situations, and the neglect and voice methods about coping with the jealousy. Among these variables, only the cognitive responses negatively predicts the relationship satisfaction which points out that cognitive responses decreases the level of satisfaction.

It is also found that, as the level of satisfaction and investment increases the level of comparison level of alternatives decreases, which is consistent with what the investment model projected. Another finding of this study shows that, the individuals involving in couple-initiated marriages reported higher levels of relationship satisfaction than the ones involving in family-initiated marriages.

Gender and marriage type showed no effect on the level of jealousy, but it has been determined that level of jealousy and the level of reported jealousy as a response of jealousy evoking situations increased according to the increase in the commitment level. Women showed greater emotional and cognitive responses to the jealousy evoking situations. And again the increase in the investment size causes greater levels of emotional and cognitive responses. About coping with the jealousy, gender and marriage type had no effect in preferring destructive methods (exit, neglect), but women got greater scores in preferring constructive (voice and loyalty) methods. Additionally, it is determined that the individuals involving in couple-initiated marriages prefers the voice method most often. According to the results of the calculation of the correlation, as the relationship satisfaction increases, the probability of preferring the method of talking in coping with jealousy increases. It is observed that gender and the marriage type had no effect on the level of agreement

to positive effects of jealousy. Nevertheless, the women and the individuals involving family-initiated marriages agree with the negative effects of jealousy the most. Lastly with the jealousy, it is found that the higher level of investment causes positive thoughts about jealousy's effects.

The last thing investigated in this study is the level of self-esteem. According to the results of variance analysis and the calculation of the correlation, gender and marriage type had no significant effect on self-esteem and commitment had no relationship with self-esteem.

KAYNAKLAR

- Aerts, E. (1993). Bringing the institution back in. P.A. Cowan, D. Field, D.A.
- Hansen, A. Scolnick,& G. E. Swanson (Eds.), Family, self and society: Toward a new agenda for family research (pp. 3-42) Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Applbaum, K.D., (1995). Marriage with the proper stranger: Arranged marriage in metropolitan Japan. Ethnology, 34, 37-51.
- Archer, J. (1996). Sex differences in social behavior: Are the social role and evolutionary explanations compatible? American Phschoologist, 51, 909-917.
- Atalay, B., Konaş, M., Beyazıt, S., & Madenoğlu, K.(1992). Türk aile yapısı araştırması. Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi. Yayın No: DPT: 313-SPG M: 421. Ankara: DPT Matbaası.
- Auboyer, J., (1965). Daily life in ancient India. Macmillian Press, New York, NY, USA.
- Aune, K. S., & Comstock, J. (1991). Experience and expression of jealousy: Comparison between friends and romantics. Psychological Reports, 69, 315-319.
- Ayvaşık, H. B., Er, N. M., Kışlak, Ş. T., & Erkuş, A. (2000). Psikoloji terimleri sözlüğü. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Azizoğlu-Binici, S., & Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. Türk Psikoloji Dergisi, 11 (38), 66-77.

- Azizoğlu-Binici, S. (2000). Psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baldwin, N.W., & Sinclair, L.S. (1996). Self-esteem and “If... then” contingencies of interpersonal acceptance. Journal of Personality and Social Psychology, 71,1130-1141.
- Batabyal, A. A. (2001).On The Likelihood of finding the right partner in an arranged marriage. Journal of Socio-economics, 33, 273-280.
- Bernet, C. Z., Ingram, R. E., & Johnson, B. R. (1993). Self-esteem. In C.G. Costello (Ed.), Symptoms of depression. New York: Wiley.
- Blood, R.O., (1967). Love match and arranged marriage: A Tokyo-Detroit Comparison. Free Press: New York, NY, USA.
- Bingle, R. G., & Buunk, B. (1985). Jealousy and social behaviour: A review of person, relationship and situational determinants. In P. Shaver (Ed.), Self, situations, and social behaviour: Review of personality and social psychology. Beverly Hills, CA: Sage.
- Brubaker, T. H., & Kimberly, J.A. (1993). Challenges to the American family. In T. H. Brubaker (Ed.), Family relations: Challenges fot the future (pp. 3-16). Newbury Park, NJ: Sage.
- Bryson, J. B. (1977). Situational determinants of the expression of jealousy. Paper presented at the 85th annual meeting of the American Psychological Association., San Francisco, CA.

- Bryson, J. B. (1991). Modes of response to jealousy-evoking situations. P. Salovey (der.), The psychology of jealousy and envy (s.178-205). NY: Guilford Press.
- Buss, D. M., Abbott, M., Angleitner, A., Biaggio, A., Blanco-Villasenor, A., Bruchon-Schweitzer, M.(1990). International preferences in selecting mates: A study of 37 cultures. Journal of Cross- Cultural Psychology, 21, 5-47.
- Buss, D. M., Larsen, R.J., Westen, D., Semelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. Psychological Science, 3, 251-255.
- Buss, D. M. (2000). The dangerous passion: Why jealousy is as necessary as love and sex. New York: Free Press.
- Buunk, B. (1981). Jealousy in sexually open marriages. Alternative Lifestyles, 4, 357-372.
- Buunk, B. (1984). Jealousy as related to attributions for the partner's behavior. Social Psychology Quarterly, 47, 107-112.
- Buunk, A. P., & Hupka, R. B. (1987). Cross-cultural differences in the elicitation of sexual jealousy. Journal of Sex Research, 23, 12-22.
- Büyükşahin, A.(2001). Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükşahin, A. (2006).Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişki değişkenler yönünden incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükşahin, A., Hasta, D. & Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki istikrarı ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması, Türk Psikoloji yazıları, 8 (16), 25-37.

- Campbell, J. D. (1990). Self-esteem and clarity of the self-concept. Journal of Personality and Social Psychology, *59*, 538-549.
- Campbell, W.K., Foster, C.A., & Finkel, E.J. (2002). Does self-love lead to love for others? A story of narcissistic game playing. Journal of Personality and Social Psychology, *83*, 340–354.
- Chang, C.Y., & Myers, J. E. (1997). Understanding and counseling Korean Americans: Implications for training. Counselor Education and Supervision, *37*, 35-49.
- Clanton, G., & Smith, L. G. (1977). Jealousy. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Conville, R. L. (1991). Relational transitions: The evolution of personal relationships. New York: Praeger.
- Çanakçı, M. (2000). The relationship between dating and self-esteem. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: ODTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DeSteno, D., & Salovey, P. (1996). Jealousy and the characteristics of ones rival: A self-evaluation maintenance perspective. Personality and Social Psychology Bulletin, *9*, 920–932.
- Dion, K.K., & Dion, K.C. (1975). Self-esteem and romantic love. Journal of Personality, *43*, 39–57.
- Dion, K. K., & Dion, K.L. (1993). Individualistic and collectivistic perspectives on gender and the cultural context of love and intimacy. Journal of Social Issues, *49(3)*, 53-69.
- Dion, K.K. & Dion, K. (1996). Cultural perspectives on love. Personal Relationships, *3*, 5-7.

- Drigotas, S. M., Rusbult, C. E., & Verette, J. (1999). Level of commitment, mutuality of commitment, and couple well-being. Personal Relationships, 6, 389-409.
- Duben, A., & Behar, C. (1991). Istanbul Households: Marriage, Family and Fertility 1880-1940. Cambridge University Press.
- Duck, S. (1986). Human relationships: An introduction to social psychology. Beverly Hills, CA: Sage.
- Demirtaş, A. (2004). Yakın ilişkilerde kıskançlık (Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler). Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi S. B. E. Psikoloji Anabilim Dalı.
- Freedman J. L., Sears, D.O., & Carlsmith, J.M. (1998). Sosyal Psikoloji. Ankara: İmge.
- Fox, G.L. (1975). Love match and arranged marriage in a modernizing nation: Mate selection in Ankara, Turkey. Journal of Marriage and the family, 37, 180-193.
- Gaertner, L., & Foshee, V. (1999). Commitment and perpetration of relationship violence. Personal Relationships, 6, 227-239.
- Goode, W.J., (1963). World revolution and family patterns. Free Press, New York, NY, USA.
- Gottman, J. M. (1994). What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Grossman, M., & Wood, W. (1993). Sex differences in intensity of emotional experience: A social role interpretation. Journal of Personality and Social Psychology, 65, 1010-1022.

- Guerrero, L. K., Eloy, S. V., Jorgensen, P. F., & Andersen, P. A. (1993). Hers or his? Sex differences in experience and communication of jealousy in close relationships. In P. Kalbfleisch (Ed.), Interpersonal communication: Evolving interpersonal relationships. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Guerrero, L. K., Andersen, A., Jorgensen, P. F., Spitzberg, B. H., & Eloy, S. V. (1995). Coping with the green-eyed monster: Conceptualizing and measuring communicative responses to romantic jealousy. Western Journal of Communication, 59, 270-304.
- Guerrero, L.K., Spitzberg, B.H., & Yoshimura, S.M. (2004). Sexual and emotional jealousy. In J.H. Harvey, S. Sprecher, and A. Wenzel (Eds.), The handbook of sexuality in close relationships (pp. 311-345). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hammen, C. (1991). Generation of stress in the course of unipolar depression. Journal of Abnormal Psychology, 100, 555-561.
- Hansen, G. L. (1983). Marital satisfaction and jealousy among men. Psychological Reports, 52, 363-366.
- Hansen, G. L. (1985). Perceived threats and marital jealousy. Social Psychology Quarterly, 48, 262-268.
- Harper, J.F. & Marshall, E. (1991). Adolescents Problems and Their Relationship to Self-Esteem. Adolescence, 26, 799-808.
- Hasta, D., & Büyükşahin, A. (2006). A comparison of university students with romantic relationships and married couples for the love styles and the reasons for maintaining the relationship. International Association for Relationship Research Conference, Crete, Greece.

- Hendrick, S.S., Hendrick, C., & Adler, N.L. (1988). Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together. Journal of Personality and Social Psychology, 54, 980-988.
- Heyman, R.E., Sayers, S.L., & Bellack, A.S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. Journal of Family Values, 8, 432-446.
- Hinde, R. A., & Stevenson-Hinde, J. (1987). Interpersonal relationships and child development. Developmental Review, 1, 1-21.
- Holmes, J. G., Rempel, J. K. (1989). Trust in close relationships. In C. Hendrick (Ed.), Review of personality and social psychology (Vol. 10, ss. 187-220). London: Sage.
- Hortaçsu, N., Başbuğ, Ş.S., Muhammedberdiyev, O. (1996). Women in Marriage in Ashkabat, Baku and Ankara. Conference on Women's Identities and Roles in the Course of Change: Central Asia, East and Central Europe and Turkey, 23-25 October 1996.
- Hortaçsu, N. (1997). İnsan ilişkileri, Ankara: İmge Kitabevi.
- Hortaçsu, N. (1997). A comparison of family initiated and couple initiated marriages in Turkey. Genetic, Social and General Psychology Monographs, 158, 325-342.
- Hortaçsu, N. (1999). The first year of family-couple initiated marriages of a Turkish sample: A longitudinal investigation. International Journal of Psychology, 34(1), 29-41.
- Hovardaoğlu, S. (1994). Davranış bilimleri için istatistik. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.

- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal Mbadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 36, 12-24.
- Hovardaoğlu, S. (2000). Davranış bilimleri için araştırma teknikleri. Ankara: VE-GA.
- Hupka, R. B., & Ryan, J. M. (1990). The culturel contribution to jealousy: Cross culturel aggression in sexual jealousy situations. Behavior Science Research, 24, 51-71.
- Hupka, R. B., & Bank, A. B. (1994, August). Sex differences in jealousy: Evolution or social construction? Paper presented at the annual convention of the American Psychological Association, Los Angeles, CA.
- Ingersol-Dayton, B., Campbell, R., Kurukawa, Y., & Saito, M. (1996). Separateness and Togetherness: Interdependence Over the Life Course in Japanese and American Marriages. Journal of Social and Personal Relationships, 13, 385-398.
- İmamoğlu, O. (1994). Değişim Srecinde aile; evlilik ilişkileri, bireysel gelişim ve demokratik değerler. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Johnson, D. J., ve Rusbult, C. E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as means of maintaining commitment in close relationships. Journal of Personality and Social Psychology, 57, 967-980.
- Kağıtıbaşı, . (1996). Family and Human Development Across Cultures: A View From the Other Side. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Kail, R.V., & Cavanaugh, J. C. (2000). Human development: A lifespan view. Belmont, CA: W adsworth.

- Kamo, Y. (1993). Determinants of Marital Satisfaction. A Comparison of the United States and Japan. Journal of Social and Personal Relationships, 10, 551-568.
- Katz, J., Anderson, P., & Beach, S.R.M. (1997). Dating relationship quality: Effects of global self-verification and self-enhancement. Journal of Social and Personal Relationships, 14(6), 829-842.
- Kelley, H. H., & Thibaut, J. W. (1978). Interpersonal relationships: A theory of interdependence. New York: Wiley.
- Kelly, H. H., Bercheid, E., Christensen, A., Harvey, J. H., Huston, T., Levinger, G., McClintock, E., Peplau, L.A., & Peterson, D.R. (1983). Analyzing close relationships. In H.H. Kelley, E. Bercheid, A. Christensen, J.H. Harvey, T. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L.A. Peplau, & D.R. Peterson (Eds). Close relationships (pp.20-67). New York: Freedman & Co.
- Kernis, M. H., Brockner, J., & Frankel, B. S. (1989). Self-esteem and reactions to failure: The mediating role of overgeneralization. Journal of Personality and Social Psychology, 57, 707-714.
- Knap, M. L., & Vangelisti, A. L. (1992). Interpersonal communication and human relationships. Boston: Allyn & Bacon.
- Lackovic-Girgin, K., & Dekovic, M. (1990). The contribution of significant others to adolescents' self-esteem. Adolescence, 25, 829-846.
- Larson, J. H., Holman, T. B., Klein, D. M., Busby, D. M., Stahmann, R. F., & Peterson, D. (1995). A review of comprehensive questionnaires used in premarital education and counseling. Family Relations, 44, 245-248.

- Le, B., & Agnew, C. R. (2001). Need fulfillment and emotional experience in interdependent romantic relationships. Journal of Social and Personal Relationships, 18, 425-442.
- Le, B., & Agnew C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta analysis of the investment model. Personal Relationships, 10, 37-57.
- Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K., & Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. Journal of Personality and Social Psychology, 68, 518-530.
- Levinger, G. (1990). Figure versus ground: Micro and macro perspectives on personal relationships. Invited address to the Fifth International Conference on Personal Relationships. Oxford, UK.
- Mathes, E. W., & Severa, N. (1981). Jealousy, romantic love, and liking: Theoretical considerations and preliminary scale development. Psychological Reports, 49, 23-31.
- Mathes, E. W. (1986). Jealousy and romantic love: A longitudinal study . Psychological Reports, 58, 885-886.
- Melamed, T. (1991). Individual differences in romantic jealousy: The moderating effect of relationship characteristics. European Journal of Social Psychology, 21, 455-461.
- Menon, R. (1989). Arranged Marriages among south Asian immigrants. Sociology and Social Research, 73, 180-181.
- Moreland, R. L., & Sweeney, P. D. (1984). Self-expectancies and reactions to evaluations of personal performance. Journal of Personality, 52, 156-176.

- Murray, S. L., Holmes, J. G., & Griffin, D. W. (2000). Self-esteem and the quest for felt security: How perceived regard constrains attachment processes. Journal of Personality and Social Psychology, 78, 478-498.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., Griffin, D. W., Bellavia, G., & Rose, p. (2001). The mismeasure of love: How self-doubt contaminates relationship beliefs. Personality and Social Psychology Bulletin, 27, 437-436.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., Macdonald, G., & Elsworth, P. C. (1998). Through the looking glass darkly? When self-doubts turn into relationship insecurities. Journal of Personality and Social Psychology, 75, 1459-1480.
- Murray, S. L., Rose, P., Bellavia, G. M., Holmes, J. G. & Kushe. A. G. (2002). When rejection stings.: How self-esteem constrains relationship-enhancement processes. Journal of Personality and Social Psychology, 83, 556-573.
- Murstein, B. I. (1982). Marital choice. In Wolman, B.B. (Ed.), Handbook of developmental psychology. (pp.652-666). Englewood-Cliffs, NJ: Prentice
- Murstein, B.I. (1987). A clarification and extension of the SVR theory of dyadic pairing. Journal of Marriage and the Family, 49,929-933.
- Orbuch, T. L., & Custer, L. (1995). The social context of married women's work and its impact on Black husbands and White husbands. Journal of Marriage and the Family, 57, 333-345.
- Özgüven, İ. E. (2001). Ailede iletişim ve yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.
- Panayiotou, G. (2005). Love, commitment and response to conflict among Cypriot dating couples: Two models, one relationship. International Journal of Psychology, 40 (2), 108-117.

- Pfeiffer, B. M., & Wong, T. (1987). Multidimensional jealousy. Journal of Social and Personal Relationships, 6, 181-196.
- Pines, A. M., & Aronson, E. (1983). The jealousy question scale. Psychological Reports, 50, 1143-1147.
- Pines, A., & Aronson, E. (1983). Antecedents, correlates and consequences of sexual jealousy. Journal of personality, 51, 108-136.
- Pines, A. M. (1998). Romantic Jealousy: Causes, symptoms, cures. NY: Routledge.
- Radecki-Bush, C., Farrell, A. D., & Bush, J. P. (1993). Predicting jealous responses: The influence of adult attachment and depression on threat appraisal. Journal of Social and Personal Relationships, 10, 569-588.
- Rao, V.V.P., Rao, V.N., (1982). Marriage, the Family and Women in India. South Asia Books, New Delhi, India.
- Reis, H. T. & Shaver, P. (1988). Intimacy as an interpersonal process. In S.W. Duck (ed.) Handbook of personal relationships: Theory, relationships and interventions. Chichester: Wiley.
- Rosenberg, F.R., & Simmons, R.G. (1975). Sex differences in the self-concept in adolescence. Sex Roles, 1, 147-159.
- Rosenberg, M. (1965). Society and adolescent self-image. Princeton: Princeton University Press.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. Journal of Experimental Psychology, 16, 172-186.

- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. Journal of Personality and Social Psychology, *45*, 101–117.
- Rusbult, C. E. & Duffy, S. M. (1986). Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual Relationships. Journal of Homosexuality, *12* (2), 1-23.
- Rusbult, C.E., Morrow, G.D., & Johnson, D.J. (1987). Self-esteem and problem-solving behaviour in close relationships. British Journal of Social Psychology, *26*, 293–303.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. Journal of Personality and Social Psychology, *60*, 53–78.
- Rusbult, C. E. & Buunk, B. R. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. Journal of Social and Personal Relationships, *10*, 175-204.
- Rusbult, C. E., Van Lange, P. A. M. (1996). Interdependence processes. In E. T. Higgins & A. Kruglanski (Eds.), Social Psychology: Handbook of basic principles. New York: Guilford.
- Rusbult, C.E., & Arriaga, X.B. (1997). Interdependence theory. In S. Duck (Ed.), Handbook of personal relationships (2nd ed.) (pp. 221-250). New York: John Wiley & Sons.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. Personal Relationships, *5*, 357–391.

- Rydell, R. J., McConnell A. R., & Bringle R. G. (2004). Jealousy and Commitment: Perceived Threat and Effect of Relationship Alternatives. Personal Relationships, 11, 451-468.
- Shachar, R. (1991). His and her marital satisfaction: The double standart. Sex Roles, 25, 451-467.
- Shackelford, T.K. (2001). Self-esteem in marriage. Personality and Individual Differences, 30, 371–390.
- Sharpsteen, D. J. (1995). The effects of relationship and self-esteem threats on the likelihood of romantic jealousy. Journal of Social and Personal Relationships, 12, 89–101.
- Sher, T.G. (1996). Courtship and marriage: Choosing a primary relationship. In N. Vanzetti & S. Duck (Eds.), A lifetime of relationships (pp. 243-264). Pasific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Skolnick, A. (1993). Family dynamics in historical perspective. In P.A. Cowan, D. Field, D.A. Hansen, A.Skolnick, & G.E. Swanson (Eds.), Family, self and society: Toward a new agenda for family research. (pp.3-42) Hillsdale, NJ: Lawrance Erlbaum Associates Inc.
- Spainer, G. B.(1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing quality of marriage and similar dyads. Journal of Marriage and the Family, 38, 15-28.
- Stanley, S. M. (2003). Assessing Couple and Marital Relationships: Beyond Form and Toward a deeper knowledge of function. Healthy Marriage Interventions and Evaluation Symposium of the Measurement.
- Stenberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. Psychological Review, 93, 119-135.

- Timmer, S.G., Veroff, J., & Hatchett, S. (1996). Family ties and marital happiness: the different marital experiences of black and white newlyweds. Journal of Social and Personal Relationships, 13, 335-359.
- Turan, M. (1997). Erzurum'daki Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Türkçe Sözlük (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Udry, R. J. (1974). The social context of marriage (3rd ed.). Philadelphia : Lippincott.
- Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., Drigotas, S. M., & Arriga, X. B. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. Journal of Personality and Social Psychology, 72, 1373-1395.
- Vorauer, J. D., & Ross, M. (1993). Making mountains out of molehills: An informational goals analysis of self-and social-perception. Personality and Social Psychology Bulletin, 19, 620-632.
- Vorauer, J. D., & Ross, M. (1996). The pursuit of knowledge in close relationships: An informational goals analysis. In G. J. O. Fletcher & J. Fitness (Eds.), Knowledge structures in close relationships: A social psychological approach (pp. 369-396). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- White, G.L. (1981). Jealousy and partner's perceived motives for attraction to a rival. Social Psychology Quarterly, 44, 24-30.
- White, G. L., & Mullen, E. (1989). Jealousy: Theory, research, and clinical strategies. New York: Guilford Press.
- White, L. (1994). Growing up with single parent and stepparents: Long-term effects on family solidarity. Journal of Marriage and the Family, 56, 935-948.

- Wigfield. A., Eccles. J. S., Mac Iver, D., Reuman. D. A.. & Midgley. C. (1991).
Transitions during early adolescence: Changes in children's domain-specific
self-perceptions and general self esteem across the transition to junior high
school. Developmental Psychology, *27*, 552-565.
- Winch, P. (1958). The Idea of a Social Science, Routledge and Kegan Paul: London.
- Xiaohe, X., & White, M.K. (1990). Love matches and arranged marriages: A
Chinese replication. Journal of Marriage and the family, *52*, 709-722.
- Yelsma, P., & Athappilly, K. (1988). Marriage satisfaction and communication
practices: Comparisons among Indian and American couples. Journal of
Comparative Family Studies, *19*, 37-54.

EK-1 İlişki istikrarı, Romantik Kıskançlık ve Benlik Saygısı Arasındaki Korelasyonlar (n= 150)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1Benlik saygısı	1.00	-.03	.11	.07	.21*	.18*	.15	.13	.08	.13	-.03	.04	.06	.14	.04	.01	.05	.04
2İlişki doyumu		1.00	-.24*	.36*	-.05	.04	-.09	-.13	.23*	-.11	.14	.15	-.06	.38*	.18*	.27*	.09	.22*
3Seç. Nit. Değ.			1.00	-.30*	-.03	-.08	-.10	.02	.00	-.08	.01	.01	.01	-.22*	-.03	-.17*	-.24*	-.18*
4İlişki yatırımı				1.00	.13	.21*	.23*	.02	.12	.12	.12	.26*	.05	.33*	.14	.25*	.34*	.30*
5Fiziksel Tepki					1.00	.74*	.61*	.35*	.19*	.49*	.20*	.33*	.20*	.32*	.18*	.06	.24*	.20*
6Duygusal Tep						1.00	.78*	.35*	.30*	.54*	.25*	.31*	.21*	.39*	.21*	.15	.31*	.28*
7Bilişsel tepki							1.00	.48*	.22*	.56*	.30*	.33*	.34*	.30*	.14	.13	.39*	.27*
8Çıkış								1.00	-.05	.41*	.15	.21*	.26*	.10	.02	.05	.17*	.10
9Konuşma									1.00	.23*	.28*	.11	.04	.15	.14	.18*	.12	.18*
10Bağlılık										1.00	.37*	.14	.32*	.13	.02	.04	.16	.09
11Umursamama											1.00	.26*	.11	-.07	-.13	-.15	-.05	-.14
12Olumlu etki												1.00	.14	.42*	.22*	.16*	.39*	.32*
13Olumsuz etki													1.00	.04	.04	.13	.09	.10
14B. Kıs. Düzey														1.00	.49*	.40*	.55*	.59*
15 1.tür tetik.															1.00	.52*	.45*	.81*
16 2.tür tetik.																1.00	.48*	.82*
17 3.tür tetik.																	1.00	.80*
18 tüm kıs.tetik.																		1.00

* Korelasyon değerleri p< .05 düzeyinde anlamlıdır.

Ek-2
DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyet: K() E()

Yaş:

Eğitim Durumu:

()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite ve üstü

1. Çalışıyor musunuz? ()Evet ()Hayır ()Emekli

2. Kaç Senedir Evlisiniz? :

3. Eşinizle ne şekilde evlendiniz? ()Anlaşarak ()Görücü usulu ()Diğer,.....

4. Tanıştıktan ne kadar süre sonra evlendiniz? :

5. Çocuğunuz var mı? : ()Evet, kaç tane?..... ()Hayır

Ek-3
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtiniz....

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum				
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum				
Genelde kendimi değersiz biri olarak görme eğilimindeyim				
Ben de diğer insanların yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim				
Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum				
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim				
Genel olarak kendimden memnunum				
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim				
Bazen kesinlikle bir işe yaramadığımı düşünüyorum				
Bazen hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum				

Ek-4

İLİŞKİ İSTİKRARI ÖLÇEĞİ

I. İD.

Şu anki yakın ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça doğru	Oldukça yanlış	Tamamıyla doğru
a) Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
b) Birlikte olduğum kişi beraberce bir şeyler yapma, beraber olmaktan keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
c) Birlikte olduğum kişi el ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerimi karşılıyor.				
d) Birlikte olduğum kişi istikrarlı bir ilişki içinde güvende ve rahat hissetme gereksinimlerimi karşılıyor.				
e) Birlikte olduğum kişi duygusal olarak bağlı hissetme, o iyi hissettiğinde kendimi iyi hissetmem gibi gereksinimlerimi karşılıyor.				

2) İlişkimiz benim için doyum verici.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

3) İlişkim başkalarının ilişkilerinden çok daha iyi.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen doğru

Tamamen yanlış

4) İlişkim ideal bir ilişkiye yakındır.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen doğru

Tamamen yanlış

5) İlişkimiz beni çok mutlu ediyor.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen doğru

Tamamen yanlış

6) İlişkimiz yakınlık, arkadaşlık vb. gereksinimlerimi karşılama açısından oldukça başarılı.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen doğru

Tamamen yanlış

II. SND

Lütfen **bir başkasıyla beraber olduğunuzu varsayın** ve sizce bu kişi

gereksinimlerinizi ne oranda karşıladı, tahminlerinizi göz önüne alarak aşağıdaki ifadelerin her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) Kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
b) Birlikte bir şeyler yapma, birbirinin varlığından keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
c) El ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
d) İstikrarlı bir ilişkide güvende ve rahat hissetme gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
e) Duygusal olarak bağlanmış hissetme, bir başkası iyi hissettiğinde iyi hissetme gibi duygusal bağlılık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				

2) Birlikte olduğum kişi dışında bana çok çekici gelen insanlar var.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

3) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime veya arkadaşlarımla zaman geçirmek gibi seeneklerimde var.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

4) Birlikte olduğum kişiyle çıkmıyor olsaydım, bir şey değişmezdi- çekici bir başka kişi bulabilirdim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

5) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime yada arkadaşlarımla zaman geçirmek bana oldukça çekici geliyor.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

6) Yakınlık, arkadaşlık gibi gereksinimlerim bir başka ilişkide de kolaylıkla karşılanabilir.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

III. İY

Şu andaki ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerin her birine ne derecede katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen Yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) İlişkimiz için çok fazla yatırım yaptım.				
b) Birlikte olduğum kişiye, sırlarım gibi pek çok özel şey anlatmaktayım.				
c) Birlikte olduğum kişi ve ben birlikte, yeri doldurulması güç bir entelektüel yaşama sahibiz.				
d) Bireysel kimlik duygum yani kim olduğum birlikte olduğum kişi ve ilişkimizle bağlantılı.				
e) Birlikte olduğum kişi ve ben pek çok anıyı paylaşıyoruz.				

2) İlişkimize öyle çok yatırım yaptım ki, eğer bu ilişki sona erecek olursa çok şey kaybetmiş olurum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

3) Boş zaman etkinlikleri gibi yaşamımın pek çok yönü, şu anda birlikte olduğum kişiye çok fazla bağlı ve eğer ayrılacak olursak bunların hepsini kaybederim.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

4) İlişkimize çok fazla bağılandığımı ve bu ilişkiye çok şey verdiğimi hissediyorum.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

5) Birlikte olduğum kişiyle ayrılmamız, aile ve arkadaşlarımla olan ilişkilerimi olumsuz etkiler.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

6) Başkalarının ilişkileriyle karşılaştırılırsa, ben ilişkiye oldukça fazla yatırım yapmaktayım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Tamamen yanlış

Tamamen doğru

Ek-5
ROMANTİK KISKANÇLIK ÖLÇEĞİ

I. KISKANÇLIK TETİKLEYİCİLERİ

<i>Aşağıdaki koşullar altında ne kadar kıskançlık yaşarsınız?</i>	Hiç Orta düzeyde Çok						
	1	2	3	4	5	6	7
Birlikte olduğunuz kişi bir partide bir başkasıyla flört ediyor ve uzunca bir süre onunla oldukça yakın dans edip kışkırtıcı bir biçimde davranıyor							
Birlikte olduğunuz kişi bir partide uzunca bir süre bir başkasıyla dans ediyor							
Birlikte olduğunuz kişi bir partide uzunca bir süre bir başkasıyla sohbet ediyor							
Birlikte olduğunuz kişi bir partide uzunca bir süre ortalıktan kayboluyor							
Birlikte olduğunuz kişi bir partide bir ara ortadan kayboluyor							
Telefonu çalıyor ve arayan kişi açar açmaz telefonu yüzünüze kapatıyor							
<i>Birlikte olduğunuz kişinin aşağıda belirtilen kişiyle cinsel ilişki yaşadığını öğrenirseniz ne kadar kıskanırsınız?</i>	Hiç Orta düzeyde Çok						
	1	2	3	4	5	6	7
Kişisel olarak tanımadığımız ve hakkında çok az bilgi sahibi olduğunuz biri ile							
Kişisel olarak tanımadığımız ve hakkında hiçbir şey bilmediğiniz biri ile							
Ailenizden biri ile							
Kişisel olarak tanımadığımız ve hakkında çok şey bildiğiniz biri ile							
Kişisel olarak tanıdığımız ve güvenmediğiniz biri ile							
Tanıdığımız ve size benzediğini düşündüğünüz biri ile							

II. KISKANÇLIK DURUMUNDA VERİLEN TEPKİLER

Yaşadığınız en güçlü kıskançlığı anımsayarak, aşağıda yer alan tepkileri ne ölçüde verdiğinizi belirtiniz

	Hiç Orta düzeyde Çok						
	1	2	3	4	5	6	7
Baş ağrısı							
Titreme							
Kusma							
Solunum yetersizliği							
Tansiyon yükselmesi							
Enerji artışı							
Üşüme							
Baygınlık							
Öğürme							
Kramp							
Kabus							
Kendini sinir krizi geçirecekmiş gibi hissetme							
Tükenmişlik							
Uyuşukluk							
Mide bulantısı							
El ve bacaklarda titreme							
Kalp atışında hızlanma							
Uykusuzluk							
Cinsel uyarılma							
Öfke							
Kendini küçük düşmüş hissetme							
Kendine acıma							
Kafa karışıklığı							
Acı							
Sahiplenme							
Suçlama							
Dışlanmışlık duygusu							
Aşağılık duygusu							
Engellenme							
Kaybetme korkusu							
Haset							
Kızgınlık							
Saldırganlık							
Tutku							
Hoşgörü							
Kaygı							
Depresyon							
Suçluluk							
Keder							
Çaresizlik							
Savunmasızlık							
Heyecan							
Duyusal tükenmişlik							
“Bunu bana nasıl yaparsın?”							
“Herkes bana gülecek”							

“Belki de beni hiç sevmedin ve şimdi de sevmiyorsun”							
“Bana yalan söyledin”							
“Nerede hata yaptım?”							
“Birşeyler döndüğünü biliyordum							
“Nasıl oldu da bir şeyler döndüğünü anlamadım?”							
“Ben sana hiçbir zaman böyle korkunç bir şey yapmazdım”							
“Bu iş burada biter”							
“Bende eksik olup da onda aradığın şey nedir?”							
“Keşke çekici, zeki ve seksi biri olsaydım”							
“Beni terkdersen ölüürüm”							
“Bana böyle davranmaya nasıl cüret edersin?”							
“Umarım ölürsün (ya da o ölür)”							
“Böyle bir acıya dayanamam”							
“Keşke ölseydim”							

III. KISKANÇLIKLILA BAŞETME YOLLARI

Kıskançlıkla nasıl başettiniz/başedersiniz?	Hiç Ara Sıra Her zaman						
	1	2	3	4	5	6	7
Akılcı tartışma yoluyla							
Bağırarak							
Ağlayarak							
Fiziksel şiddet yoluyla							
Sessiz ve gizlice acı çekerek							
Olayın komik yanlarını görmeye çalışarak							
Kabullenerek							
İğneleyerek							
Bu durumu, olaydaki rolümün ne olduğunu ve kaybetmekten korktuğum şeyin ne olduğunu düşünme fırsatı olarak değerlendirerek							
Sorundan kaçınarak							
Soğuk savaşa girerek							
Bir şeyler fırlatarak							
Görmezden gelerek							
Onu kiskandırıp öç alarak							
Onu terk ederek							
Sessiz ve görünür bir şekilde acı çekerek							
İşi şakaya vurarak							

IV. KISKANÇLIĞIN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtiniz...

Kıskançlık;

	Kesinlikle hayır			Belirli bir düzeyde		Kesinlikle evet	
	1	2	3	4	5	6	7
a) Aşkın göstergelerinden biridir							
b) Bağlılığı artırmaya yarayan bir araçtır							
c) Tekdüze ilişkilere heyecan katar							
d) Her iki tarafa da diğerini garantide olarak algılamamayı öğretir							
e) Karşı tarafın daha çekici olarak algılanmasını sağlar							
f) Yaşamı daha ilginç kılar							
g) İlişkiyi daha uzun kılar							
h) Bireyin ilişkisini gözden geçirmesini sağlar							
a) Terkedilmeye yol açar							
b) Fiziksel ve duygusal sıkıntıya yol açar							
c) Şiddetle sonuçlanabilir							
d) İlişkide gerginlik yaşanmasına yol açar							
e) Çok daha iyi bir şekilde geçirilebilecek olan zamanın boşa harcanmasıdır							
f) Her iki tarafın özgürlüğünü kısıtlar							
g) Düşünceleri tıkar ve duyguları çarpıtır							